

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa. Lakia sovellettaisiin maahanmuuton hallinnonalalla suoritettavaan henkilötietojen käsittelyyn. Laki korvaisi lain ulkomaalaisrekisteristä, joka esitetään kumottavaksi. Ehdotettavaan lakiin keskitettäisiin henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely maahanmuuton hallinnonalan muista laeista. Esitykseen liittyvät ehdotukset laeiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta ja ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta, säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä sekä kotoutumisen edistämisestä annettujen lakien sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Tavoitteena on, että jatkossa henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa säädettäisiin yhdessä nykyaikaisen henkilötietolain vaatimukset täyttävässä laissa, joka täydentää Euroopan unionin tietosuojaa-asetusta sekä tietosuojalakia. Yksityisyyden suojan varmistamiseksi olisi säädettävä henkilötietojen käsittelytarkoituksista, rekisterinpitäjistä, tietosisällöstä sekä luovuttamista koskevista edellytyksistä.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta siten, että yleislakiin keskitettäisiin maahanmuuttohallintoa koskevien asiakirjojen salassapitoa koskeva sääntely.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	5
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
2.1.1 Johdanto.....	5
2.1.2 Maahanmuuttohallinnon sääntely.....	6
2.1.3 Asiakirjojen julkisuuteen liittyvä sääntely.....	11
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö.....	14
2.2.1 EU:n tietosuojauudistus.....	14
2.2.2 Euroopan neuvoston yleissopimukset.....	15
2.2.3 Ulkomaiden lainsäädäntö.....	16
3 NYKYTILAN ARVIOINTI.....	18
3.1 Tietosuoja-asetuksen suora vaikutus ja käsittelyn oikeusperusta.....	18
3.2 Lain rakenne ja soveltamisala.....	20
3.3 Rekisterinpitäjä.....	21
3.4 Automatisoidut yksittäispäätökset.....	22
3.5 Salassapito.....	22
4 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	24
4.1 Tavoitteet.....	24
4.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	24
4.2.1 Keskitetty tai hajautettu henkilötietojen sääntely.....	24
4.2.2 Rekisteri-, käyttötarkoitus- tai tietojärjestelmäperusteinen sääntely.....	25
4.2.3 Rekisterinpitäjät.....	25
4.2.4 Henkilötietojen tiedonsaantioikeutta koskeva sääntely.....	26
4.3 Keskeiset ehdotukset.....	26
4.3.1 Henkilötietojen käsittelyn oikeusperusta.....	26
4.3.2 Henkilötietojen käsittelyn keskittäminen yhteen lakiin.....	27
4.3.3 Käsittelytarkoituksiin perustuva henkilötietojen käsittely.....	27
4.3.4 Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön.....	28
4.3.5 Yhteensopiva henkilötietojen käsittely.....	28
4.3.6 Henkilötietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen.....	29
4.3.7 Yhteisrekisterinpitäjät.....	30
4.3.8 Käsiteltävät henkilötiedot.....	30
4.3.9 Erityisiä henkilöryhmiä koskevat tiedot.....	31
4.3.10. Henkilötietojen luovuttamista ja tiedonsaantia koskeva sääntely.....	31
4.3.11 Automatisoidut yksittäispäätökset.....	32
4.3.12 Salassapito.....	33
5 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	34
5.1 Taloudelliset vaikutukset.....	34
5.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	35
5.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	35
6 ASIAN VALMISTELU.....	36
6.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	36
6.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	36
7 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	36

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	38
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	38
1.1 Laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa.....	38
1.2 Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta	55
1.3 Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä.....	56
1.4 Laki kotoutumisen edistämisestä	56
1.5 Kansalaisuuslaki	56
1.6 Laki Maahanmuuttovirastosta.....	56
1.7 Turvallisuusselvityslaki	57
1.8 Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä.....	57
1.9 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta	58
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	59
3 VOIMAANTULO.....	59
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	59
4.1 Yksityiselämän suoja	59
4.2 Salassapito.....	62
LAKIEHDOTUKSET	64
1 Laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa.....	64
2 Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta.....	71
3 Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta.....	72
4 Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta.....	73
5 Laki kansalaisuuslain 48 §:n kumoamisesta	74
6 Laki Maahanmuuttovirastosta annetun lain muuttamisesta	75
7 Laki turvallisuusselvityslain muuttamisesta	76
8 Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta	77
9 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta	78
LIITTEET	79
RINNAKKAISTEKSTIT	79
2 Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta.....	79
3 Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta.....	85
4 Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta.....	90
5 Laki kansalaisuuslain 48 §:n kumoamisesta	93
6 Laki Maahanmuuttovirastosta annetun lain muuttamisesta	94
7 Laki turvallisuusselvityslain muuttamisesta	96
8 Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta	97
9 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta	98

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa. Lakiin keskitettäisiin maahanmuuttohallinnon henkilötietojen käsittelyä koskevat säännökset maahanmuuttohallinnon laeista. Tavoitteena on, että henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa säädettäisiin yhdessä, nykyaikaisen henkilötietolain vaatimukset täyttävässä laissa, jolla varmistetaan henkilötietojen käsittelyn yhdenmukaisuus kaikissa niissä tilanteissa, joissa henkilötietoja maahanmuuttohallinnossa käsitellään. Tavoitteena on varmistaa, että perustuslain 10 §:n 1 momentin mukainen vaatimus säätää henkilötietojen suojasta lailla täyttyy asianmukaisesti maahanmuuttohallinnossa.

Laki korvaisi lain ulkomaalaisrekisteristä (1270/1997), jäljempänä *ulkomaalaisrekisterilaki*. Ulkomaalaisrekisterilaki sisältää rekisterisäännökset ulkomaalaislain (301/2004), kansalaisuuslain (359/2003), lain kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten (907/2017), jäljempänä *kausityölaki*, lain kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä (908/2017), jäljempänä *ICT-laki* ja lain kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella (/), jäljempänä *tutkija- ja opiskelijalaki*, osalta. Ehdotettavaan lakiin keskitettäisiin rekisterisäännökset maahanmuuton hallinnon alan muusta lainsäädännöstä eli laista kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta ja ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011), jäljempänä *vastaanottolaki* ja laista säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottotoyksiköstä (116/2002), jäljempänä *säilölaki*. Tämän lisäksi ehdotettavaan lakiin sisällytettäisiin työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle kuuluvassa laissa kotoutumisen edistämisestä (1386/2010), jäljempänä *kotoutumislaki*, olevat rekisterisäännökset.

Esitys liittyy Suomen tietosuojalainsäädännön kokonaisuudistukseen. Uudistuksen taustalla on Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta, jäljempänä *tietosuoja-asetus*, sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/680 luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puitepäätöksen 2008/977/YOS kumoamisesta, jäljempänä *tietosuojadirektiivi*. Tietosuoja-asetuksen soveltaminen alkoi 25.5.2018. Vuodesta 1999 asti kaikkeen henkilötietojen käsittelyyn Suomessa sovelletun lain henkilötietojen käsittelystä (523/1999), jäljempänä *henkilötietolaki*, korvaava tietosuojalaki (/), tuli voimaan xx.xx.2018. Tietosuojadirektiivi on täytäntöönpantu lailla henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä (/), jäljempänä *tietosuojadirektiivin täytäntöönpanolaki*.

Maahanmuuttohallinnossa sovellettavaksi tulee ensisijaisesti tietosuoja-asetus ja tietosuojalaki. Laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa täydentää tietosuoja-asetusta ja tietosuojalaki siltä osin, kun se kansallisen liikkumavaran puitteissa on sallittua ja maahanmuuttohallinnon tarpeet huomioiden välttämätöntä henkilötietojen suoja toteuttamiseksi. Tietosuoja-asetus jättää jäsenvaltioiden lainsäätäjälle kansallista, tietosuoja-asetuksen säännöksiä täsmentävää ja täydentävää liikkumavaraa. Tietosuoja-asetusta, tietosuojalakia sekä sitä täydentävää erityislainsäädäntöä on tulkittava yhtenä kokonaisuutena. Lakia henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä sovelletaan sen soveltamisala huomioiden.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettavaksi lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), jäljempänä *julkisuuslaki*. Tavoitteena on, että julkisuuslaissa säädetään tyhjentävästi maahanmuuttohallintoa koskevista salassapitoedellytyksistä, koska erityisiä perusteita salassapidosta säätämiseen erityislainsäädännössä ei ole.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Johdanto

Perustuslain 10 §:ssä säädetään yksityiselämän suojasta. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Yksityiselämän suojasta on perinteisesti johdettu valtiolle velvollisuus niin itse pidettyä loukkaamasta kansalaisten yksityiselämää kuin myös aktiivisesti toimia yksityiselämän loukkauksia vastaan. Yksityiselämän suojan lähtökohtana on yksilön oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä.

Perustuslakiehdotuksessa lakiviittauksilla on paitsi pidätetty niissä tarkoitetut asiat lain alaan, myös viitattu siihen, että tällaista asiaa koskevan sääntelyn yksityiskohtainen sisältö määräytyy perustuslain ja tavallisen lain muodostaman kokonaisuuden pohjalta. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa tämän säännöksen lisäksi myös se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatun yksityiselämän suojan piiriin. Kysymys on kaiken kaikkiaan siitä, että lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kannalta kokonaisuudessaan. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneessa käytännössään pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröivien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn lain tasolla tulee lisäksi olla kattavaa, täsmällistä ja tarkkarajaista (PeVL 14/2018 vp s. 2, PeVL 25/1998 vp s. 2). Perustuslakivaliokunta on myöhemmin katsonut, että henkilötietojen suoja koskeviin lainsäätökohteisiin kuuluu teknisestä käyttöyhteydestä säättäminen (PeVL 12/2002 vp s. 5). Perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytännön mukaan nämä näkökohdat soveltuvat henkilötietojen käytön sääntelyyn laajemminkin. Perustuslakivaliokunta on uudemmassa käytännössään katsonut, ettei estettä ole sille, että henkilötietojen suojaan liittyvät sääntelyn kattavuuden, täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset voidaan joiltain osin täyttää myös yleisellä Euroopan unionin asetuksella tai kansalliseen oikeuteen sisältyvällä yleislailla (PeVL 14/2018 vp s. 3, PeVL 2/2018 vp, s. 4–8).

Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan xx.xx.2018 voimaan tullutta tietosuojalakia, joka tämentää ja täydentää tietosuojasetusta. Tietosuojalain 1 luku sisältää yleiset säännökset lain soveltamisalaan liittyen, jonka mukaan lakia sovelletaan tietosuojasetuksen 2 artiklan soveltamisalan mukaisesti lisäksi tietyin poikkeuksin myös sellaiseen henkilötietojen käsittelyyn, jota suoritetaan sellaisen käsittelyn yhteydessä, joka ei kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan, jollei laissa toisin säädetä. Tietosuojalain 2 luvussa säädetään käsittelyn oikeusperusteesta eräissä tapauksissa, kuten käsittelyn lainmukaisuudesta ja erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä. Tietosuojalain 3 luku sisältää säännökset valvontaviranomaisesta eli tietosuojavaltuutetusta ja tämän tehtävistä ja toimivaltuuksista sekä asiantuntijalautakun-

nasta. Tietosuojalain 4 luvussa säädetään oikeusturvasta ja seuraamuksista kuten oikeudesta saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi, uhkasakosta ja hallinnollisesta seuraamusmaksusta. Tietosuojalain 5 luku sisältää tietojenkäsittelyn erityistilanteet, kuten henkilötietojen käsittelyn journalistisen, akateemisen, taiteellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten, henkilötunnuksen käsittelyn sekä tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia sekä tilastollisia tarkoituksia varten tapahtuvaa käsittelyä koskevat poikkeukset ja suoja-toimet. Tietosuojalain 6 luku sisältää erinäisiä säännöksiä ja voimaantulo- ja siirtymäsäännökset.

Suomessa on yleislainsäädännön rinnalla perinteisesti ollut voimassa runsaasti henkilötietojen käsittelyä sääntelevää erityislainsäädäntöä. Laki ulkomaalaisrekisteristä tuli voimaan vuonna 1998. Laki on säädetty ennen julkisuuslakia, henkilötietolakia ja perustuslakia. Lisäksi maahanmuuttohallinnon alalla rekisterisääntelyä sisältyy useisiin muihin lakeihin erillisinä lukuina.

Sekä maahanmuuttohallinnon toimintaympäristössä että henkilötietojen suojaa koskevassa sääntelytavassa on tapahtunut merkittäviä muutoksia, joiden johdosta ulkomaalaisrekisterilaki on osin vanhentunut eikä kaikilta osin vastaa enää tarkoitustaan. Henkilötietojen käsittelyn merkitys on kasvanut jo pitkään tapahtuneen palveluiden ja tietojen sähköistämisen myötä. Siirtyminen digitaaliseen aikakauteen asettaa vaatimuksia myös henkilötietojen käsittelylle tilanteessa, jossa palvelutuotannossa on siirrytty asiakirjakeskeisestä tiedonhallinnasta asiakakeskeiseen tiedonhallintatapaan. Keskiössä ei enää ole säätäminen rekistereistä, tietojärjestelmistä tai asiakirjoista, vaan siitä, millä perusteella ja miten henkilötietoja käsitellään niin, että tarvittava tieto on käytettävissä kuitenkin yksityisyyden suojaa kunnioittaen ja sen toteutuminen varmistaen. Sääntelyä ei arvioida yksinomaan perusoikeuksien, kuten henkilötietojen ja yksityiselämän suojan näkökulmasta, vaan viranomaisten sujuvan tiedonvaihdon yhteensovittaminen perusoikeuksien kanssa on keskeinen osa hyvän hallinnon toteuttamista, viranomaisten toimivaa yhteistyötä sekä norminpurkua. Tietoa jakamalla voidaan luoda uutta tietoa ja tietoa jalostamalla lisätä sen arvoa. Tiedon hyödyntäminen ei kuitenkaan ole ongelmatonta, vaan sen hyödyntäminen edellyttää laadukasta tiedonhallintaa, joka perustuu nykyaikaiseen lainsäädäntöön.

Maahanmuuttohallinnossa käsiteltävien asioiden määrä on kasvanut tasaisesti kahden viime vuosikymmenen aikana. Vuonna 2016 ulkomaalaistaustaisia henkilöitä oli Suomessa lähes nelinkertainen henkilömäärä vuoteen 1997 verrattuna. Maahanmuuttohallinnon asiamäärien kasvu yhdessä monimuotoistuneen toimintakentän kanssa on edellyttänyt aiempaa tehokkaampaa sähköistä asianhallintaa. Ulkomaalaisasioiden sähköistä asiankäsittelyjärjestelmää (*UMA-tietojärjestelmä*) on kehitetty aktiivisesti vastaamaan asianhallintatarpeisiin.

2.1.2 Maahanmuuttohallinnon sääntely

Toimivaltaa luova lainsäädäntö

Maahanmuuttohallinnon alalla viranomaisille toimivaltaa luovat säännökset sijoittuvat useisiin lakeihin. Ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon Suomessa sovelletaan ulkomaalaislakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä. Kansalaisuuslaissa säädetään niistä edellytyksistä, joiden nojalla henkilö saa, säilyttää tai menettää Suomen kansalaisuuden sekä menettelystä tällaista asiaa käsiteltäessä. Kausityölaki sisältää säännökset kolmansien maiden kansalaisten maahantulon edellytyksistä kausityöntekoa varten, kausityöntekijöille myönnettävistä luvista ja kausityöntekijöiden oikeuksista maassaolon aikana. ICT-laki sisältää säännökset kolmannelta maasta Euroopan unionin alueelle lähetettävien työntekijöiden maahantulon ehdoista, sisäisille siirtyjille myönnettävistä luvista ja oikeuksista maassaolon aikana. Laki opiskelijoista ja tutkijoista sisältää säännökset kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja va-

paaehtoistyöskentelyn perusteella. Ulkomaalaisrekisterilaki sisältää soveltamisalansa mukaisesti edellä mainituista laeista johdettaviin toimivaltuuksien ja tehtävien toteuttamiseksi ylläpidettäviä henkilörekistereitä koskevan sääntelyn.

Vastaanottolakia sovelletaan kansainvälistä suojelua hakevan ja tilapäistä suojelua saavan vastaanottoon sekä ihmiskaupan uhrin auttamiseen. Säilölaki sisältää säännökset siitä, miten järjestetään ulkomaalaislain 121 ja 122 §:n nojalla säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelu erityisesti tähän tarkoitukseen varatussa säilöönottoyksikössä. Kotoutumislain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Laki sisältää kuntaan ohjaamista koskevat säännökset. Laki kuuluu työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle, mutta henkilötietoja käsittelyä kuntaan ohjaamistarkoituksessa ollaan keskittämässä Maahanmuuttoviraston ylläpitämään UMA-tietojärjestelmään. Edellä mainittujen lakien soveltamisalalla ylläpidettävistä henkilörekistereistä säädetään kyseisissä laeissa omina lukuinaan. Sääntely ei ole tältä osin keskitettyä.

Rekisterisääntely

Henkilötietojen keräämisestä ja tallettamisesta ulkomaalaisrekisteriin sekä siihen talletettujen tietojen käyttämisestä ja luovuttamisesta säädetään ulkomaalaisrekisterilaissa. Ulkomaalaisrekisterilaki sisältää lisäksi salassapitosäännökset. Ulkomaalaisrekisterilaki on erityislaki suhteessa tietosuojalakiin ja julkisuuslakiin. Koska rekisterilainsäädäntö ehdotetaan uudistettavaksi kokonaisuudessaan, tässä jaksossa kuvataan voimassaolevat säädökset ainoastaan yleisellä tasolla. Laki sisältää seitsemäntoista pykälää.

Ulkomaalaisrekisterilain 1 luku sisältää yleiset säännökset. Lain 1 §:ssä säädetään lain soveltamisalasta. Pykälän mukaan ulkomaalaisrekisterilaissa säädetään henkilötietojen keräämisestä ja tallettamisesta ulkomaalaisrekisteriin sekä siihen talletettujen tietojen käyttämisestä ja luovuttamisesta. Pykälä sisältää viittauksen henkilötietojen suojaa koskevaan yleislakiin sekä Suomea sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin. Ulkomaalaisrekisterilain 2 §:ssä säädetään rekisterin pidosta ja käyttötarkoituksesta. Pykälän mukaan ulkomaalaisrekisteri on automaattisten tietojenkäsittelyn avulla pidettävä henkilörekisteri. Ulkomaalaisrekisteriä pidetään ja käytetään ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontaa varten, valtion turvallisuuden suojaamiseksi sekä turvallisuusselvityslain (726/2014) tarkoitetun turvallisuusselvityksen tekemiseksi. Ulkomaalaisrekisteriä pidetään lisäksi Suomen kansalaisuuden saamista, säilyttämistä ja menettämistä sekä kansalaisuusaseman määrittämistä koskevien asioiden käsittelyä ja päätöksentekoa varten. Ulkomaalaisrekisterin tietoja voidaan käyttää tilastojen kokoamiseen kansallisten ja kansainvälisten tarpeiden mukaan ottaen huomioon, mitä henkilötietolaissa säädetään henkilötietojen käsittelystä.

Ulkomaalaisrekisterilain 3 §:ssä säädetään rekisterinpitäjistä. Pykälän mukaan Maahanmuuttovirasto ja ulkoministeriö ovat ulkomaalaisrekisterin päävastuullisia rekisterinpitäjiä. Päävastuullinen rekisterinpitäjyys on jaoteltu osapuolten välillä ulkomaalaisrekisterin kahdeksan osarekisterin perusteella niin, että ulkoministeriö on vastuussa viisumiasioiden sekä maahantuloedellytysten osarekisteristä ja Maahanmuuttovirasto muista osarekistereistä. Lisäksi ulkomaalaisrekisteriä pitävät ja käyttävät myös poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (*ELY-keskukset*), työ- ja elinkeinotoimistot (*TE-toimistot*), työsuojeluviranomaiset, vankeinhoitoviranomaiset, yhdenvertaisuusvaltuutettu sekä korkein hallinto-oikeus ja alueelliset hallinto-oikeudet. Rekisteriä pitävien ja käyttävien viranomaisten palveluksessa olevat ovat oikeutettuja näkemään ja käsittelemään teknisen käyttöyhteyden avulla ulkomaalaisrekisteriin talletettuja tietoja ainoastaan rekisterin käyttötarkoitukseen liittyvien toimivaltuuksiensa rajoissa.

Ulkomaalaisrekisterilain 3 a §:ssä säädetään muukalaispassien ja pakolaisen matkustusasiakirjojen osarekisterin sormenjälkitietojen käytöstä, että muukalaispassien ja pakolaisen matkustusasiakirjojen osarekisteriin talletetaan muukalaispassi- ja matkustusasiakirjahakemusta varten otetut sormenjäljet. Sormenjälkiä saa käyttää Maahanmuuttovirasto, poliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli, silloin kun se hoitaa rajatarkastusviranomaisen tehtäviä sekä ulkoasiainministeriö ja Suomen edustusto. Sormenjälkiä saa käyttää vain henkilöllisyyden varmistamiseksi ja muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan valmistamiseksi. Poliisilla on lisäksi oikeus käyttää sormenjälkitietoja siten, kuin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (761/2003) 16 a §:ssä säädetään.

Ulkomaalaisrekisterilain 3 b §:ssä säädetään hakemusasioiden osarekisterin sormenjälkitietojen käytöstä ja vertaamisesta, että osarekisteriin talletetaan oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otetut sormenjäljet. Sormenjälkiä saa käyttää Maahanmuuttovirasto, poliisi, rajatarkastusviranomainen sekä Suomen edustusto. Rekisteriin talletettavia sormenjälkiä saa käyttää ainoastaan lain 2 §:n 2 momentissa säädettyyn tarkoitukseen liittyvien toimivaltuuksien rajoissa oleskelulupakortin aitouden toteamiseksi ja oleskeluluvan haltijan henkilöllisyyden todentamiseksi, ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua ja työnteoa koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontaa varten sekä valtion turvallisuuden suojaamiseksi. Tietojen käyttöön oikeutetulla viranomaisella on oikeus verrata tietoja hakemusasioiden osarekisteriin jo talletettuihin sormenjälkiin sekä muukalaispassien ja pakolaisen matkustusasiakirjojen osarekisterin sormenjälkitietoihin ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuun hallintoasioiden tietojärjestelmään ulkomaalaislain 131 §:n perusteella talletettuihin sormenjälkiin. Lisäksi tietoja saa maahantulon edellytysten selvittämiseksi verrata henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 2 §:n 3 momentin 7 kohdassa tarkoitettuihin poliisiasiain tietojärjestelmän tuntomerkkietojen sormenjälkiin niiltä osin kuin jo rekisteröidyt sormenjälkitiedot liittyvät rikokseen, josta ankarin säädetty rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Poliisilla on lisäksi oikeus käyttää hakemusasioiden osarekisteriin talletettuja sormenjälkitietoja siten kuin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 16 a §:ssä säädetään.

Ulkomaalaisrekisterilain 4 §:n mukaan rekisterinpitäjä, joka tallettaa ulkomaalaisrekisteriin tietoja, vastaa rekisteriin itse tallettamiensa tietojen virheettömyydestä sekä tallettamisen ja käytön laillisuudesta omien tehtäviensä hoidossa.

Ulkomaalaisrekisterilain 4 a §:n mukaan poliisin pitämiin ulkomaalaisrekisterin tietoihin on voimassa, mitä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (761/2003) säädetään.

Ulkomaalaisrekisterilain 4 b §:ssä säädetään henkilön fyysisiin ominaisuuksiin perustuvien tunnistetietojen tallettamisen ja muun käsittelyn tietoturvasta.

Ulkomaalaisrekisterilain 2 luku sisältää ulkomaalaisrekisterin tietosisältöä ja tietolähteitä koskevat säännökset. Lain 5 §:ssä säädetään ulkomaalaisrekisteriin kerättävien ja talletettavien tietojen henkilöllisestä ulottuvuudesta. Viisumia, oleskelulupaa, kansainvälistä suojelua, muukalaispassia tai pakolaisen matkustusasiakirjaa hakevien lisäksi tietoja saa tallettaa kansalaisuuteen liittyvistä asioista, kielitutkinnon suorittaneista, oleskeluoikeuden rekisteröivistä ja henkilöistä, joille on myönnetty ulkomaalaislain 52 b §:n mukainen harkinta-aika. Lisäksi tietoja saa tallettaa edellä mainittujen henkilöiden perheenjäsenistä, hänen kanssaan samassa taloudessa asuvista henkilöistä ja Suomessa olevista vastaanottajista silloin, kun se asian ratkaisemisen kannalta on tarpeen.

Arkaluonteisten henkilötietojen tallettamisesta on säädetty 6 §:ssä. Pykälä koskee niin sanottuja rikostietoja ja henkilöllinen ulottuvuus on 5 §:ää tarkemmin rajattu. Rikostiedot ovat henkilötietojen suojaa koskevan lainsäädännön mukaan arkaluonteisia henkilötietoja. Lain 6 §:n 2 momentin mukaan muita henkilötietojen suojaa koskevassa lainsäädännössä tarkoitettuja arkaluonteisia henkilötietoja saa tallettaa vain, jos rekisteröity on antanut siihen suostumuksensa tai jos tiedon tallettaminen on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä.

Ulkomaalaisrekisterilain 7 §:ssä on yksilöity rekisteriin talletettavat tiedot. Pykälässä luetaan ne tiedot, joita 5 §:ssä ja 6 §:ssä tarkoitettuja henkilöistä saa tallettaa ulkomaalaisrekisteriin siltä osin, kun on tarpeen. Tiedot on käytännössä jaoteltu koskemaan henkilön tunnistetietoja ja asiakkuutta, käsiteltävää asiaa sekä asiaan liittyviä toimenpiteitä sekä perheenjäsenten ja samassa taloudessa asuvien henkilöiden ja vastaanottajien henkilö- ja yhteystietoja.

Ulkomaalaisrekisterilain 8 §:ssä säädetään ulkopuolisista tietolähteistä. Pykälän mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada ulkomaalaisrekisteriä varten sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi välttämättömiä tietoja kyseisessä pykälässä yksilöidyissä tilanteissa. Tietojensaantioikeudet on käytännössä yksilöity tiettyihin nimettyihin viranomais- ja muihin tahoihin ja koskemaan tiettyjä yksilöityjä tietoja. Tietoja voidaan luovuttaa siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, myös konekielisessä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla.

Ulkomaalaisrekisterilain 9 §:ssä säädetään tietojen säilyttämisajoista ja poistamisesta rekisteristä. Henkilön tiedot poistetaan ulkomaalaisrekisteristä kokonaan vuoden kuluttua siitä, kun hän on saanut Suomen kansalaisuuden tai kuollut. Asian tiedot poistetaan tietyin poikkeuksin viiden vuoden kuluttua viimeisestä tiedon merkitsemisestä, jos viisumin, oleskeluluvan, oleskeluoikeuden tai asiakirjan voimassaolo on päättynyt. Poistetut tiedot arkistoidaan. Virheelliseksi todetun tiedon saa tietyin edellytyksin säilyttää viiden vuoden ajan tallentamisesta

Ulkomaalaisrekisterilain 3 luvussa säädetään tietojen luovutuksesta ja salassapidosta. Lain 10 § pykälä sisältää säännökset ulkomaalaisrekisteriin talletettujen tietojen säännönmukaisesta luovuttamisesta muille viranomaisille ja muille tahoille salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se on vastaanottavan viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi välttämätöntä pykälässä tarkemmin yksilöidyissä tilanteissa. Tietoja voidaan luovuttaa myös konekielisessä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla.

Luovuttaminen ei kuitenkaan koske oleskeluluvan, oleskelulupakortin tai oleskelukortin hakijalta taikka muukalaispassin ja pakolaisen matkustusasiakirjan hakijalta otettuja sormenjälkiä, ellei muualla laissa toisin säädetä. Rekisterinpitäjillä on hallituksen esityksen (HE 206/1997 vp) mukaan oikeus käyttää rekisteriin talletettuja tietoja lakiehdotuksessa yksilöityjä asioita hoitaessaan eikä erillistä luovutussääntöä rekisterinpitäjien välillä tapahtuvalle tiedonluovutukselle ole säädetty.

Ulkomaalaisrekisterilain 11 §:n mukaan käyttötarkoituksenmukaisten tehtävien hoitamista varten saadut tiedot ja asiakirjat on pidettävä salassa, jos niin lailla säädetään tai lain nojalla määrätään taikka jos ei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei aiheuta vahinkoa tai haittaa Suomen kansainvälisille suhteille, kansainväliselle yhteistyölle taikka hakijalle tai hänen läheiselleen. Sellaisten asiakirjojen salassapidosta, jotka koskevat pakolaista tai turvapaikan, oleskeluluvan tai viisumin hakijaa, säädetään tietyin edellytyksin julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 alakohdassa.

Vastaanottolain 6 luvussa säädetään vastaanoton asiakasrekisteriä ja edustajarekisteriä. Vastaanoton asiakasrekisteri on automaattisen tietojenkäsittelyn avulla kansainvälistä suojelua ha-

kevista, tilapäistä suojelua saavista ja ihmiskaupan uhreista pidettävä henkilörekisteri. Vastaanoton asiakasrekisteriin kuuluvat valtakunnallinen osarekisteri ja vastaanotto- ja järjestelykeskusten osarekisterit. Valtakunnallista osarekisteriä pidetään vastaanoton sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen ohjausta, suunnittelua ja seurantaa varten. Vastaanotto- ja järjestelykeskusten osarekistereitä pidetään vastaanottopalveluiden sekä ihmiskaupan uhreille tarkoitettujen auttamistoimien suunnittelua, järjestämistä, toteuttamista ja seurantaa varten. Maahanmuuttovirasto vastaa valtakunnallisten osarekisterien ylläpidosta ja vastaanotto- tai järjestelykeskus vastaa oman osarekisterinsä ylläpidosta. Rekisteriin saa henkilön tunnistetietojen lisäksi tallettaa tietoja, jotka koskevat esimerkiksi rekisteröidyn majoittumista, vastaanotto- tai käyttörahaa tai terveydentilaa tai tietoja, jotka ovat tarpeellisia vastaanottopalvelujen tai auttamistoimien suunnittelun, järjestämisen, toteuttamisen ja seurannan kannalta. Edustajarekisteri on automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ilman huoltajaa oleville lapsille 39 §:n mukaan määräytyistä edustajista pidettävä henkilörekisteri. Edustajarekisteriin kuuluvat valtakunnallinen osarekisteri ja vastaanotto- ja järjestelykeskusten osarekisterit. Valtakunnallista osarekisteriä pidetään ilman huoltajaa olevien lasten edustajatoiminnan ohjausta, suunnittelua ja seurantaa varten. Vastaanotto- ja järjestelykeskusten osarekisteriä pidetään ilman huoltajaa olevien lasten edustajatoiminnan käytännön hallinnointia varten. Maahanmuuttovirasto vastaa valtakunnallisten osarekisterien ylläpidosta ja vastaanotto- tai järjestelykeskus vastaa oman osarekisterinsä ylläpidosta. Edustajarekisteriin saa tallettaa edustajan henkilöön ja määräämiseen liittyviä yksilöityjä tietoja. Tiedonsaantioikeudesta säädetään 8 luvussa ja tiedonsaantioikeudesta rekisteristä erikseen 6 luvun 53 §:ssä. Lisäksi säädetään tietojen luovuttamisesta rekisteristä sekä tietojen poistamisesta ja säilyttämisestä.

Säilölain 5 a luku sisältää säännökset koskien säilöönoton asiakasrekisteriä ja säilöönottoyksikön vierailijarekisteriä. Säilöönoton asiakasrekisteri on säilöön otetuista ulkomaalaisista pidettävä henkilörekisteri, johon kuuluvat valtakunnallinen osarekisteri ja säilöönottoyksiköiden osarekisterit. Säilöönoton asiakasrekisterin valtakunnallista osarekisteriä pidetään säilöönottoyksiköiden käytännön toiminnan ohjausta, suunnittelua ja seurantaa varten. Säilöönottoyksiköiden osarekistereitä pidetään säilöön otettujen ulkomaalaisten säilöönoton järjestämisessä, suunnittelussa, toteuttamisessa ja seurannassa käytettävien asiakirjojen laatimiseen sekä niiden ja muun säilöönottoon liittyvän materiaalin säilyttämiseen sekä tilastointiin. Maahanmuuttovirasto toimii säilöönoton asiakasrekisterin valtakunnallisen osarekisterin rekisterinpitäjänä, säilöönottoyksikkö oman osarekisterinsä ja säilöönottoyksikön vierailijarekisterin rekisterinpitäjänä. Säilöönottoyksikön vierailijarekisteri on säilöön otettuja ulkomaalaisia tapaamassa käyvästä ja muista säilöönottoyksikössä vierailevista henkilöistä pidettävä henkilörekisteri. Säilöönottoyksikön vierailijarekisteriä pidetään säilöönottoyksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Säilöönottoyksikkö toimii vierailijarekisterin rekisterinpitäjänä. Rekistereihin saa tallettaa yksilöidyt henkilötiedot sekä tiettyjä muita tarpeellisia ja merkityksellisiä laissa tarkemmin yksilöityjä tietoja. Tiedonsaantioikeudesta säädetään lain 6 luvussa ja tiedonsaantioikeudesta rekisteristä 32 g §:ssä. Lisäksi säädetään tietojen luovuttamisesta rekisteristä sekä tietojen poistamisesta ja säilyttämisestä.

Kotoutuslain 8 luku sisältää rekisterisäännökset. Lain 60 §:ssä säädetään kuntaanosoitusrekisteristä, johon talletetaan tieto siitä, mihin kuntaan henkilö on osoitettu sekä soveltamisalan puiteissa tietyt henkilön tunnistetiedot. Kuntaanosoitusrekisteriä pitää elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Lain 61 §:n mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus saa luovuttaa kuntaanosoitusrekisteristä Maahanmuuttovirastolle, Kansaneläkelaitokselle, kunnan viranomaiselle ja työ- ja elinkeinotoimistolle tietoja, jotka ovat tarpeen niille tässä laissa, ulkomaalaislaissa tai muussa laissa säädettyjen maahanmuuttoon liittyvien tehtävien hoitamista varten. Tiedot voidaan luovuttaa myös konekielisessä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla. Lain 62 §:n mukaan kuntaanosoitusrekisterissä olevat rekisteröityä koskevat tiedot poistetaan, kun niiden käyttötarvetta ei enää ole ja viimeistään viiden vuoden kuluttua viimeisestä rekiste-

röityä koskevasta merkinnästä. Kuntaanosoitusrekisterin ja siihen sisältyvien tietojen pysyvää säilyttämisestä määrää arkistolaitos siten kuin arkistolain (831/1994) 8 §:n 3 momentissa säädetään. Muutoin sovelletaan, mitä arkistolain 8 §:n 2 momentissa säädetään asiakirjan säilyttämisestä.

Tietojärjestelmät

Ulkomaalaisrekisteriä osarekistereineen ylläpidetään automaattisen tietojenkäsittelyn avulla kolmessa tietojärjestelmässä: UMA-tietojärjestelmässä, henkilökortti- ja passitietojärjestelmässä (*Heko-Passi*) muukalaispassien ja pakolaisen matkustusasiakirjojen osalta sekä kansallisessa viisumitietojärjestelmässä Schengen-viisumeiden osalta.

Maahanmuuttovirasto ylläpitää UMA-tietojärjestelmää sekä muukalaispassien ja pakolaisen matkustusasiakirjojen osalta henkilökortti- ja passitietojärjestelmää. Nämä muodostavat yhdessä ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän. Poliisi vastaa muilta osin henkilökortti- ja passitietojärjestelmän ylläpidosta. Ulkoasiainhallinto ylläpitää kansallista viisumitietojärjestelmää.

UMA-tietojärjestelmän tietosisältö muodostuu tietoryhmistä, joiden käyttöä varten on luotu useita erilaisia ryhmiä käyttäjien tarpeiden mukaisesti. Käyttöoikeudet muodostuvat käyttäjärooleista ja käyttöoikeudet ovat sitä laajemmat, mitä useampi rooli käyttäjällä on. Käyttäjille haetaan ja myönnetään oikeuksia työtehtävien perusteella tarpeiden mukaisesti hakemuksesta. Maahanmuuttovirasto järjestelmän ylläpitäjänä vastaa UMA-tietojärjestelmän käyttövaltuushallinnasta.

UMA-tietojärjestelmä ja henkilökortti- ja passitietojärjestelmän muukalaispasseja ja pakolaisen matkustusasiakirjoja koskeva osa on teknisesti yhdistetty niin, että henkilökortti- ja passitietojärjestelmän tietosisältö on muukalaispassien ja pakolaisen matkustusasiakirjojen osalta luettavissa UMA-tietojärjestelmän kautta. UMA-tietojärjestelmä ja kansallinen viisumitietojärjestelmä ovat erillisiä järjestelmiä, joita ei ole kytketty toisiinsa.

Vastaanoton asiakasrekisteriin kuuluvaa valtakunnallista osarekisteriä ylläpitää Maahanmuuttovirasto UMA-tietojärjestelmässä ja vastaanotto- ja järjestelykeskusten osarekistereitä kukin keskus manuaalisesti. Vastaanottojärjestelmässä on kuitenkin kaksi asiakas- ja potilastyöhön tarkoitettua tietojärjestelmää, joita kaikki vastaanottokeskukset käyttävät: Turvapaikanhakijoiden vastaanoton asiakasrekisteri (*Umarek*) asiakastietoja varten ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton potilasrekisteri (*Mediatri*) potilastietoja varten.

Edustajarekisteriin kuuluvaa valtakunnallista osarekisteriä ylläpitää Maahanmuuttovirasto UMA-tietojärjestelmässä ja vastaanotto- ja järjestelykeskusten osarekistereitä keskuskeskukset manuaalisesti.

Säilöönoton asiakasrekisterin valtakunnallista osarekisteriä ylläpitää Maahanmuuttovirasto UMA-tietojärjestelmässä ja säilöönottoyksiköiden osarekistereitä yksiköt ylläpitävät manuaalisesti. Säilöönottoyksiköiden vierailijarekistereitä yksiköt ylläpitävät manuaalisesti.

Kuntaanosoitusrekisteriä ylläpitävät elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset manuaalisesti excel-taulukkoina. Kuntaanosoitustietojen keskittäminen UMA-tietojärjestelmään on valmiilla.

2.1.3 Asiakirjojen julkisuuteen liittyvä sääntely

Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Julkisuuslain 1 §:n mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei toisin säädetä. Lain 9 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen asiakirjasta, joka on julkinen. Lain 22 §:n mukaan viranomaisen asiakirja on pidettävä salassa, jos se on laissa säädetty salassa pidettäväksi, viranomainen on sen lain nojalla määrännyt salassa pidettäväksi taikka jos se sisältää tietoa, josta on lailla säädetty vaitiolovelvollisuus. Lain 7 lukuun sisältyvät säännökset salassapidosta poikkeamisesta ja sen lakkaamisesta.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä, asiakirjat, jotka koskevat pakolaista tai turvapaikan, oleskeluluvan tai viisumin hakijaa, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna pakolaisen tai hakijan tai näiden läheisten turvallisuutta.

Julkisuuslain 10 §:n mukaan salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tai sen sisällöstä saa antaa tiedon vain, jos niin erikseen kyseisessä laissa säädetään. Lain 11 §:n mukaan lähtökohtana on kuitenkin asianosaisen oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Lain 11 §:n 2 momentin mukaan asianosaisjulkisuutta ei kuitenkaan ole asiakirjaan esimerkiksi silloin, kun tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeää yksityistä etua. Julkisuuslain 17 §:n mukaan tietojen saamista ei saa rajoittaa ilman asiallista ja laissa säädettyä perustetta eikä enempää kuin on suojattavan edun vuoksi tarpeellista. Hallituksen esityksen (HE 30/1998 vp) mukaan velvollisuus ottaa huomioon lain tarkoitus merkitsee muun ohella sitä, että kysymyksen ollessa julkisen vallan käytöstä tai kansalaisten osallistumismahdollisuuksien kannalta keskeisistä valmisteluasioista, lähtökohtana on tiedon antaminen sitä pyytävälle.

Julkisuuslakia koskevan hallituksen esityksen (HE 30/1998 vp) mukaan salassapitoperusteet on kirjoitettu soveltamisalaltaan yleisiksi. Salassapitoperusteet ovat siis yleispäteviä. Salassapito määräytyy asiakirjan sisällön perusteella ja koskee kaikkia niitä viranomaisia, joiden hallussa asiakirja on (HE 30/1998 vp, s. 86–87). Toinen lähtökohta salassapitosääntelyn uudistamisessa oli vahinkoedellytyslausekkeille rakentuvien säännösten tapauskohtainen soveltaminen. Tällöin tiedon luovuttamisen sallittavuus on riippuvainen myös siitä, kenelle tai mille taholle ja mitä tarkoitusta varten tieto luovutetaan. Niin sanotulle vahinkoedellytyslausekkeelle rakentuvat salassapitosäännökset antavat siis liikkumavaraa harkittaessa tietojen antamista kussakin tilanteessa (HE 20/2005 vp, s. 13).

Oikeuskirjallisuudessa julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdasta on todettu, että kysymyksessä on salassapitosäännös, jonka ensisijaisena tarkoituksena on taata henkilöiden turvallisuus sekä antaa suojaa kostotoimenpiteitä ja vastaavia vastaan (Wallin–Konstari, Julkisuus- ja salassapitolainsäädäntö, v. 2000, s.162).

Tietosuojalakehdotuksen 28 §:ssä säädetään julkisuusperiaatteen huomioon ottamisesta. Ehdotuksen mukaan oikeuteen saada tieto ja muuhun henkilötietojen luovuttamiseen viranomaisen henkilörekisteristä sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta säädetään.

Salassapidosta maahanmuuttohallinnossa säädetään julkisuuslain lisäksi ulkomaalaisrekisterilaisissa. Julkisuuslaki on yleissäännös, jota ulkomaalaisrekisterilaki erityissäännöksenä täydentää. Ulkomaalaisrekisterilain 11 §:n mukaan rekisterinpidosta ja käyttötarkoituksesta säättävän 2 §:n mukaisten tehtävien hoitamista varten saadut tiedot ja asiakirjat on pidettävä salassa, jos niin lailla säädetään tai lain nojalla määrätään taikka jos ei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei aiheuta vahinkoa tai haittaa Suomen kansainvälisille suhteille, kansainväliselle yhteistyölle taikka hakijalle tai hänen läheiselleen. Ulkomaalaisrekisterilain 2 §:n mukaan ulkomaalaisrekisteriä pidetään ja käytetään ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontaa varten, valtion turvallisuuden suojaamiseksi sekä turvallisuusselvityslaisissa tarkoitetun turvallisuusselvityksen tekemiseksi. Ulkomaalaisrekisteriä pidetään lisäksi Suomen kansalaisuuden saamista, säilyttämistä ja menettämistä sekä kansalaisuusaseman määrittämistä koskevien asioiden käsittelyä ja päätöksentekoa varten.

Hallintovaliokunta totesi mietinnössään (HaVM 31/1998 vp), että ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 11 §:n salassapitosäännös on erityissäännös esillä olevaan julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohtaan nähden. Asiakirjojen julkisuuden pääsäännöstä johtuu, että tietojen rajoittamista koskevia säännöksiä on lain yleisten tulkintaperiaatteiden mukaisesti sovellettava suppeasti.

Sekä julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdassa että ulkomaalaisrekisterilain 11 §:ssä lähtökohtana on salassapito-olettaja. Ehdoton salassapito voisi kuitenkin johtaa tarpeettoman laajaan salassapitoon asioissa, joissa on tarvetta julkisen vallan käytön valvomiseen. Tämän estämiseksi säännöksissä edellytetään viranomaisen arvioivan asiakirjakohtaisesti tiedon antamisesta aiheutuvan seurauksen (*vahinkoedellytys*). Kummankin säännöksen nojalla tietoja asiakirjasta voidaan antaa julkisuusperiaatteen mukaisen tiedonsaantioikeuden perusteella vain, jos asiaan liittyvät kaikki olosuhteet huomioon otettuina voidaan pitää erittäin epätodennäköisenä, että tietojen antamisella voisi olla lainkohdassa tarkoitettu seuraus. Hallituksen esityksen (HE 206/1997 vp) mukaan vahinkoedellytyslauseke merkitsee sitä, että sen, joka haluaa tietoa, tulee esittää, ettei tiedon antamisesta aiheudu säädettyä seurausta.

Säännösten vahinkoedellytykset poikkeavat toisistaan. Ulkomaalaisrekisterilaisissa vahinkoedellytys kuuluu: "*jos ei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei aiheuta vahinkoa tai haittaa hakijalle tai hänen läheiselleen*". Julkisuuslaisissa vahinkoedellytys on puolestaan ilmaistu seuraavasti: "*jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna pakolaisen tai hakijan tai näiden läheisten turvallisuutta*". Ulkomaalaisrekisterilaisissa säädettyä vahinkoedellytystä voidaan pitää laajempänä kuin julkisuuslain säännöstä. Käytännössä tiedonpyytäjän on melko harvoin mahdollista osoittaa, että tiedon antamisesta ei aiheudu vähintäänkin haittaa hakijalle tai hänen läheiselleen. Koska seurausten arviointi vaikuttaa siihen, mitä tietoa asiassa voidaan luovuttaa, tarkastelun kohteena olevien salassapitosäännösten soveltamisessa on niihin sisältyvän vahinkoedellytyslausekkeen vuoksi keskeistä tiedon antamisesta aiheutuvien seurausten ja niiden vaikutusten arviointi. Tiedon antamisesta aiheutuvien seurausten vaikutukset sekä suojattavat edut vaihtelevat eri asiaryhmien osalta.

Turvapaikan hakeminen pitää sisällään vainon mahdollisuuden. Turvapaikan luonne huomioiden turvapaikanhakijan osalta olennaista on tiedon antamisen vaikutus turvapaikanhakijan omaan tai tämän läheisten turvallisuuteen. Oikeusministeriö on julkisuuslain osalta katsonut, että salassapitosäännöksen sananmuodon ja tarkoituksen kannalta olevan selvää, että jo tieto turvapaikanhakijan oleskelusta Suomessa voi olla salassa pidettävä tieto. Myös perheenjäsenen oleskelulupaan saattaa, erityisesti silloin kun on kyseessä kansainvälistä suojelua saaneen henkilön perheenjäsen, liittyä nimenomaisia turvallisuusnäkökohta.

Muihin oleskelulupiin liittyvä suojattava intressi liittyy useimmiten tarpeeseen suojata hakijan yksityisyyttä. Tiedon luovuttaminen saattaisi aiheuttaa vahinkoa tai haittaa esimerkiksi sellaisten ulkomaalaisen tietojen osalta, jotka tulevat viranomaisten tietoon sen takia, että ulkomaalaisen on asioitava viranomaisen kanssa maahantulon tai maassa oleskelun edellytyksenä. Joihinkin tapauksiin voi liittyä myös turvallisuuteen liittyviä intressejä esimerkiksi tilanteissa, joissa hakijalla on esimerkiksi turvallisuuteen vaikuttavaa aiempaa työkokemusta. Kansalaisuuden myöntämiseen ei luonteensa vuoksi käytännössä liity turvallisuuselementtejä, vaan kyseeseen tulevat käytännössä aina yksityisyyden suojaan liittyvät tekijät.

Korkein hallinto-oikeus on ratkaisukäytännössään (KHO 2013:121) lausunut, että asiassa on tehtävä asiakirjakohtainen harkinta, aiheutuuko tiedon antamisesta säännöksessä tarkoitettuja seurauksia, jossa huomiota on kiinnitettävä siihen, mistä asiakirjassa kyse, millaisia tietoja se sisältää ja kuinka kauan asian vireillä olosta on kulunut aikaa. Salassapito on riippumaton turvapaikka-asian lopputuloksesta eikä rajoitu hakemusvaiheeseen. Salassapidon ajallista ulottuvuutta on arvioitava tapauskohtaisesti. Ajan kulumisen hakemuksen tekemisestä ja siihen liittyvät tekijät saattavat vaikuttaa siten, ettei salassapito henkilön ja hänen läheistensä suojaamiseksi ole enää tarpeen ainakaan samassa määrin kuin aiemmin.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

2.2.1 EU:n tietosuojauudistus

Yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 24 päivänä lokakuuta 1995 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 95/46/EY, jäljempänä *henkilötietodirektiivi*, on ollut kaksi pääasiallista tavoitetta, turvata henkilötietojen suoja perusoikeutena ja varmistaa henkilötietojen vapaa liikkuvuus sisämarkkinoilla. Henkilötietodirektiiviä sovelletaan sekä viranomaisten että yritysten suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn. Direktiiviä on täydennetty useilla erityissäädöksillä, mukaan lukien ns. sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi, teletunnistetietojen säilyttämistä koskeva direktiivi ja neuvoston puitepäätös 2008/977/YOS, jota sovelletaan poliisiyhteistyössä ja rikosoikeudellisessa yhteistyössä, jäljempänä *tietosuojapuitepäätös*.

Euroopan komissio antoi 25 päivänä tammikuuta 2012 ehdotuksen EU:n uudeksi tietosuojalainsäädännöksi. Komissio antoi ehdotuksen tietosuojasetukseksi KOM (2012) 11 lopullinen osana pakettia, johon kuului myös ehdotus tietosuojadirektiiviksi KOM (2012) 10 lopullinen. Tietosuojasetuksella vahvistettaisiin Euroopan unionin yleinen tietosuojakehys sekä tietosuojadirektiivillä henkilötietojen suojaaminen tilanteissa, joissa niitä käsitellään rikosten torjumista, tutkimista, selvittämistä ja syytteenpanoa tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten. Säädökset annettiin 27.4.2016. Tietosuojasetus julkaistiin 4.5.2016 ja se tuli voimaan 24.5.2016. Säädöksen soveltaminen alkoi kahden vuoden kuluttua asetuksen voimaantulosta 25.5.2018. Tietosuojasetus korvasi henkilötietodirektiivin sekä vuoden 2008 tietosuojapuitepäätöksen.

Uusi Euroopan unionin tietosuojalainsäädäntö perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 16 artiklan 2 kohtaan, joka on Lissabonin sopimuksella käyttöön otettu uusi oikeusperusta henkilötietojen käsittelyä koskevalle lainsäädännölle. Sen mukaan unioni voi antaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa lainsäädäntöä unionin oikeuden soveltamisalaan kuuluvilla aloilla. Lainsäädäntöuudistuksen tavoitteena on luoda Euroopan unionille ajanmukainen, vahva, yhtenäinen ja kattava tietosuojakehys, vahvistaa yksilön oikeuksia ja sisämarkkinaulottuvuutta, tarkistaa rikosasioissa tehtävää poliisi- ja oikeudellista yhteistyötä koskevia tietosuojasääntöjä, huomioida tietosuojan globaali ulottuvuus erityisesti digitaalisissa palveluissa sekä tehostaa tietosuojasääntöjen täytäntöönpanon valvontaa.

Oikeus henkilötietojen suojaan on perusoikeus, joka vahvistetaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 16 artiklan 1 kohdassa sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan, jäljempänä *perusoikeuskirja*, 8 artiklassa, jonka mukaan jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan. Tietojen käsittelyn on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Jokaisella on oikeus tutustua niihin tietoihin, joita hänestä on kerätty, ja saada ne oikaistuksi. Riippumaton viranomainen valvoo näiden sääntöjen noudattamista. Perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvataan yksityiselämän suoja. Artiklan mukaan jokaisella on oikeus siihen, että hänen yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiaan sekä viestejään kunnioitetaan.

Perusoikeuskirjan 11 artiklan mukaan jokaisella on oikeus sananvapauteen. Tämä oikeus sisältää mielipiteenvapauden sekä vapauden vastaanottaa ja levittää tietoja tai ajatuksia viranomaisten siihen puuttumatta ja alueellisista rajoista riippumatta. Tiedotusvälineiden vapautta ja moniarvoisuutta kunnioitetaan.

Perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan mukaan perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla sekä kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia voidaan säätää ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia.

Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan oikeus henkilötietojen suojaan ei ole absoluuttinen, vaan sitä on tarkasteltava suhteessa sen tehtävään yhteiskunnassa. Oikeuteen voidaan kohdistaa rajoituksia, jotka ovat oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöllä on ollut merkittävä rooli henkilötietodirektiivin tulkinnassa ja soveltamisessa.

Tietosuoja-asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta ja sellaisenaan velvoittavaa lainsäädäntöä jäsenvaltioissa. Se ei edellytä erityistä täytäntöönpanoa. Tietosuoja-asetus tulee sovellettavaksi sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Vaikka tietosuoja-asetuksen tavoitteena on vahvistaa eurooppalaisen henkilötietojen suojaa koskevan lainsäädännön yhtenäisyyttä parantaen yksityisten henkilöiden oikeusturvaa ja tehostaen lainsäädännön täytäntöönpanoa, on kuitenkin pidetty välttämättömänä, että asetus jättää kohtuullisessa määrin liikkumavaraa kansalliselle lainsäätäjälle, jotta yhteiset säännökset voidaan sovittaa kansallisiin olosuhteisiin. Kansallinen lainsäädäntö on kuitenkin mahdollista ainoastaan asetuksen sen nimenomaan salliessa. Komissio on asetuksen täytäntöönpanoa koskevan työn yhteydessä toistuvasti painottanut, että kansallista liikkumavaraa tulee käyttää hyvin rajatusti, sillä kyse on asetuksesta, ei direktiivistä.

Ministeriöiden hallinnonaloille kuuluvat säännökset on saatettava tietosuoja-asetuksen mukaiseksi. Ensimmäisessä vaiheessa on varmistuttava siitä, että kansallinen erityislainsäädäntö on mahdollista kansallisen liikkumavaran puitteissa. Tässä arvioinnissa tulee kiinnittää erityisesti huomiota henkilötietojen käsittelyn oikeudelliseen perustaan. Toisessa vaiheessa tulee arvioida, onko kansallinen erityislainsäädäntö välttämätöntä asetuksen säännösten täydentämiseksi. Mikäli kansallinen erityislainsäädäntö on välttämätöntä, tulee kolmannessa vaiheessa vielä varmistua siitä, että kansallinen erityislainsäädäntö on myös muilta osin asetuksen mukainen.

2.2.2. Euroopan neuvoston yleissopimukset

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi silloin kun laki sen sallii ja se on demokraat-

tisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalilin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Vaikka henkilötietojen suoja ei erikseen mainita ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa, on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (*EIT*) oikeuskäytännössä henkilötietojen suoja katsottu olennaiseksi osaksi 8 artiklan yksityis- ja perhe-elämän suoja, ja toisaalta henkilötietojen suojalla on vaikutuksensa ihmisoikeussopimuksen 10 artiklassa tarkoitetun sananvapauden käyttämiseen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuissa on korostettu muun muassa, että lainsäädännössä pitää olla asianmukaiset takeet siitä, että henkilötietoja ei käsitellä 8 artiklan vastaisesti. Käsiteltävien tietojen tulee olla tarpeellisia sekä sisällöltään että säilytysajaltaan rajattuja rekisteröinnin käyttötarkoitukseen nähden. Niin ikään sääntelyssä tulee olla riittävät takeet, joilla estetään henkilötietojen lainvastainen käyttö.

Euroopan neuvoston puitteissa on vuonna 1981 tehty yleissopimus No 108 henkilötietojen suojasta, johon viitataan tietosuojadirektiivin johdanto-osan 68 kappaleessa. Euroopan neuvoston yleissopimus ja laki eräiden sen määräysten hyväksymisestä (269/1992) on saatettu Suomessa voimaan asetuksella (36/1992). Euroopan unionin jäsenvaltioiden välisissä tilanteissa sovelletaan ensisijaisesti Euroopan unionin tietosuojalainsäädäntöä, mutta kaikki Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat ratifioineet yleissopimuksen No 108. Yhteensä yleissopimuksen on ratifioinut tähän mennessä 50 valtiota. Yleissopimukseen liittyy lisäpöytäkirja No 181 rajat ylittävistä henkilötietojen siirroista. Yleissopimuksen määräykset tarjoavat minimisuojan henkilötietojen käsittelyssä kaikille sen ratifioineiden valtioiden alueilla oleskeleville henkilöille sekä rajat ylittävissä henkilötietojen siirroissa. Henkilötietojen siirtojen tapauksessa Euroopan neuvoston yleissopimusta sovellettaisiin tietosuoja-asetuksen ja tietosuojadirektiivin kolmansia maita koskevien säännösten lisäksi esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen siirtää henkilötietoja kolmanteen maahan.

Sovellettavaksi voisi tulla kuitenkin myös kyseessä olevan maan kanssa tehty kahdenvälinen sopimus, joka sisältää määräykset tietosuojasta tai määräykset, joissa viitataan kansalliseen lainsäädäntöön. Euroopan neuvoston yleissopimus on parhaillaan uudistettavana ja uusi yleissopimus korvaa sopimuksen No 108, kun riittävä määrä Euroopan neuvoston jäsenvaltioita on ratifioinut sen. Yleissopimuksen määräysten soveltamisen rajoittaminen on mahdollista merkittävän yleisen edun vuoksi, esimerkiksi kansallisen turvallisuuden ja puolustuksen perusteella. Euroopan neuvostolla on myös eräitä muita yleissopimuksia, jotka sisältävät henkilötietojen käsittelyä koskevia säännöksiä.

2.2.3. Ulkomaiden lainsäädäntö

Euroopan unionin jäsenvaltioiden henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntö on Euroopan unionin tietosuojuudistuksen kansallisen täytäntöönpanon vuoksi parhaillaan muuttumassa. Merkittävä osa kansallisesta erityislainsäädännöstä on sidottu tietosuoja-asetuksen asettamiin kattaviin ja yksityiskohtaisiin edellytyksiin. Tietosuoja-asetuksen mahdollistaman kansallisen liikkumavaran soveltamisessa on keskeistä valita kansallisiin erityispiirteisiin liittyviä sääntelytapoja. Henkilötietojen käsittelyä koskevaan sääntelyyn ei liity erityistä tarvetta tavoitella maahanmuuttohallinnon toimivaltasäännöksiin yleisesti liittyvää Euroopan unionin jäsenmaiden yhdenmukaista sääntelymallia. Tässä esityksessä on siten kuvattu ja vertailtu lyhyesti eräiden muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden tietosuojalainsäädäntöä sellaisena kun se on ennen tietosuojasääntelyn täytäntöönpanoa sekä niitä suunnitelmia, joita mailla on maahanmuuttohallinnon näkökulmasta erityisen kiinnostavien sääntelykokonaisuuksien osalta.

Vertailumaista vain Ruotsissa ja Itävallassa on voimassa erillinen henkilötietolaki maahanmuuttohallinnossa, muissa maissa henkilötietojen käsittelystä säädetään osana toimivaltaa luovaa lainsäädäntöä, useimmiten niin sanotussa ulkomaalaislaissa, joissain tapauksissa erillisenä lukuna. Yleisesti ottaen on arvioitavissa, että useimmissa vertailumaissa tietosuoja-asetus ei tule erityisen merkittävästi muuttamaan lainsäädännön lähtökohtia. Rekisterinpitäjyyden osalta ei ole havaittavissa säännönmukaista sääntelymallia Automaattista päätöksentekoa mahdollistavaa sääntelyä on vertailumaista voimassa vain Virossa, jossa automaattista päätöksentekoa hyödynnetään tehtyjä hallintopäätöksiä koskevien todistusten ja asiakirjojen myöntämiseen.

Ruotsissa on erillinen laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa (Utlänningsdatalog (2016:27)). Laki säätelee paikallisen maahanmuuttoviraston (Migrationsverket) ja muiden ulkomaalaisviranomaisten ja poliisiviranomaisten henkilötietojen käsittelyä ulkomaalais- ja kansalaisuuslain nojalla. Lain on arvioitu vastaavan sisällöltään melko hyvin tietosuoja-asetusta mutta lakia esitetään muutettavaksi niin, että jatkossa se vain täydentää tietosuoja-asetusta tarvittavilta osin. Muutosten suunniteltu voimaantuloajankohta on joulukuussa 2018. Maahanmuuttohallinnossa henkilötietoja käsitellään useissa tietojärjestelmissä ja rekistereissä. Rekisterinpitäjinä toimivat paikallinen maahanmuuttovirasto, ulkomaalaisviranomaiset sekä poliisiviranomaiset siltä osin, kun he käsittelevät henkilötietoja. Maahanmuuttovirasto vastaa ulkomaalaisviranomaisten automaattisesta henkilötietojen käsittelystä.

Norjassa maahanmuuttohallinnossa ei ole yhtä keskitettyä henkilötietolakia, vaan henkilötietojen käsittely perustuu toimivaltaa luovaan lainsäädäntöön (The Immigration Act (Act of 15 May 2008 on the Entry of Foreign Nationals into the Kingdom of Norway and their Stay in the Realm)) sekä rekisteröitävän ulkomaalaisen suostumukseen. Maaliskuussa 2018 annettu hallituksen esitys tuo, mikäli se tulee hyväksytyksi, tiettyjä muutoksia, jotta henkilötietojen käsittely täyttäisi tietosuoja-asetuksen vaatimukset koskien erityisesti henkilötietojen käsittelyn tarpeellisuutta toimivaltalainsäädännön näkökulmasta ja tietojen minimointia. Tavoitteena on saattaa muutokset voimaan ennen kesää 2018. Norjassa on useita maahanmuuttohallinnon rekistereitä, joita käyttävät useat viranomaiset paikallisen maahanmuuttoviraston (The Directorate of Immigration) toimiessa rekisterinpitäjänä. Automaattisesta päätöksenteosta on säädettävä erikseen niiltä osin, kun se arvioidaan käyttöönotettavaksi.

Virossa henkilötietojen sääntelyä koskeva yleislaki (Personal Data Protection Act) säätää yleiset edellytykset henkilötietojen käsittelylle. Maahanmuuttohallinnossa ei ole yhtä keskitettyä henkilötietolakia, vaan sääntely sisältyy useaan toimivaltaa maahanmuuttohallinnossa luovaan lakiin (Aliens Act (AA), Obligation to Leave and Prohibition on Entry Act (OLPEA) and Act on Granting International Protection to Aliens (AGIPA)). Henkilötietoja käsitellään useissa rekistereissä. Maahanmuuttohallinnossa on useita rekisterinpitäjiä, joiden välinen vastuu jakautuu rekisterinpitäjien toimivallan nojalla. Virossa ei ole käytössä automaattista päätöksentekojärjestelmää asioissa, joihin liittyy harkintavallan käyttöä. Sen sijaan todistuksia voidaan tietyissä tilanteissa myöntää automaattista päätöksentekoa hyödyntäen tilanteissa, joissa henkilölle on tehty hallintopäätös. Tietosuoja-asetuksen ei arvioitu merkittävästi muuttavan lainsäädännön lähtökohtia mutta se selkeyttää käsittelyn oikeusperustaa, tiedon suojaamista ja rekisteröidyn oikeuksia. Tietosuoja-asetusta koskevat tarpeelliset muutokset tulevat voimaan 25.5.2018.

Itävallassa on voimassa erillinen laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa (Federal Act Laying Down General Stipulations Concerning Procedures Before the Federal Office for Immigration and Asylum in Relation to the Granting of International Protection, Residence Permits on Grounds Deserving of Consideration and Temporary Leave to Remain, the Imposition of Deportation Orders and Measures to Terminate Residence, and the Issuance

of Austrian Documents to Aliens, so called BFA Procedures Act (BFA–VG)). Henkilötietoja käsitellään yhdessä rekisterissä. Tietosuoja-asetus ei tuo merkittävää muutosta henkilötietolakiin. Henkilötietoja käsittelee usea viranomainen sisäministeriön toimiessa rekisterinpitäjänä. Itävallassa ei ole käytössä tai suunnitteilla automaattista päätöksentekojärjestelmää.

Hollannissa ei ole voimassa erillistä lakia henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa, vaan käsittely perustuu toimivaltaa luovaan lainsäädäntöön ja yleiseen henkilötietolakiin. Henkilötietolakia ollaan uudistamassa mutta tietosuoja-asetus ei tuo merkittäviä muutoksia lainsäädäntöön. Henkilötietoja käsitellään useissa rekistereissä ja rekisterinpitäjinä toimivat oikeus- ja turvallisuusministeri (Minister of Justice and Security) sekä maahanmuuton hallinnonalalla toimivien organisaatioiden johtajat omien vastuualueidensa puitteissa. Hollannissa ei ole käytössä tai suunnitteilla automaattista päätöksentekojärjestelmää.

Belgiassa ei ole erillistä henkilötietolakia maahanmuuttohallinnon alalla, vaan sääntely perustuu toimivaltaa luovaan lainsäädäntöön (Aliens Act 15/12/1980). Tietosuoja-asetuksen myötä lakia muutetaan niin, että siihen lisätään erillinen luku henkilötietojen käsittelystä maahanmuuton hallinnossa. Lainsäädäntöhankkeen aikataulu ei toistaiseksi ole selvillä. Henkilötietoja käsitellään useissa rekistereissä, joista vastaa yksi rekisterinpitäjä. Belgiassa ei ole käytössä tai suunnitteilla automaattista päätöksentekojärjestelmää.

3 Nykytilan arviointi

Tässä luvussa tarkastellaan sekä kansallisesta näkökulmasta että tietosuoja-asetuksen näkökulmasta ulkomaalaisrekisterilain sekä maahanmuuttohallinnon muihin lakeihin sisältyvän rekisterisääntelyn havaittuja epäkohtia, niiden syitä ja perusteita sille, miksi laki tulee uudistaa kokonaisuudessaan.

3.1 Tietosuoja-asetuksen suora vaikutus ja käsittelyn oikeusperusta

Yleisesti sovellettava tietosuoja-asetus on sellaisenaan suoraan sovellettavaa oikeutta, joka ei edellytä erityistä täytäntöönpanoa lukuun ottamatta täydentävää sääntelyä siltä osin, kun tietosuoja-asetus sen kansallisen liikkumavaran nojalla nimenomaisesti mahdollistaa. Asetuksen tekstiä ei lähtökohtaisesti voi kansallisessa lainsäädännössä toistaa eikä asetusta myöskään selittää tai tulkita. Kansallista erityislainsäädäntöä tulee lukea yhdessä tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain kanssa. Tämän johdosta ja selkeän oikeustilan varmistamiseksi erityislainsäädäntö on saatettava vastaamaan tietosuoja-asetusta ja tietosuojalakia, vaikka normihierarkian näkökulmasta ristiriitailanteiden ratkaiseminen asetuksen eduksi on selkeää.

Ulkomaalaisrekisterilaki sisältää sääntelyä, josta tietosuoja-asetuksen sekä tietosuojalain seurauksena ei lähtökohtaisesti tule enää säätää erityislainsäädännössä. Tällaisia kokonaisuuksia ovat esimerkiksi rekisteröidyn oikeudet, vastuu rekisteriin talletetuista tiedoista, henkilön fyysisiin ominaisuuksiin perustuvien tunnistetietojen tietoturva ja henkilötietojen käsittely tilastointitarkoituksiin. Toisaalta tietosuoja-asetus edellyttää säädettävän esimerkiksi automaattisesta päätöksenteosta kansallisessa lainsäädännössä, mikäli tällaista menettelyä halutaan soveltaa. Tietosuoja-asetuksen määritelmä rekisterinpitäjälle poikkeaa voimassaolevasta ulkomaalaisrekisterilaista, joskin rekisterinpitäjän tunnistaminen jää osin kansallisen tulkinnan varaan. Tietosuoja-asetuksesta seuraa tiettyjä sääntelytarpeita, joiden toteuttaminen edellyttää maahanmuuttohallinnon rekisterilainsäädännön tarkistamista.

Tietosuoja-asetus sääntelee henkilötietojen käsittelyä. Ulkomaalaisrekisterilaki säätää henkilörekisteristä. Rekisterilähtöinen sääntelytapa on käytössä myös muussa ulkomaalaishallinnon lainsäädännössä. Sääntelytapa on ollut perusteltu ja tavanomainen erityisesti aikana ennen re-

kistereiden siirtymistä sähköiseen asianhallintaan. Viimeisten vuosikymmenien aikana tapahtunut tietojärjestelmien kehitys on kuitenkin mahdollistanut luopumisen säätämistä henkilötietojen käsittelyalustoina toimivista rekistereistä ja keskittymisen henkilötietojen käsittelystä - yksityisyyden suojan ytimestä - säätämiseen. Tämä lähtökohta omaksuttiin jo vuonna 1999 voimaan tulleessa henkilötietolaissa. Maahanmuuttohallinnon rekisterilähtöinen sääntelytapa on vanhanaikainen sekä vaikeasti yhteensovittavissa kansallisen yleis- ja erityislainsäädännön sekä tietosuoja-asetuksen kanssa. Myös maahanmuuttohallinnon rekisterisääntelyn pirstaleistuneisuutta ulkomaalaisrekisterilain ja muun lainsäädännön välillä on pidettävä epätarkoituksenmukaisena kokonaisratkaisuna. Sekä lakia soveltavan viranomaisen että rekisteröidyn näkökulmasta olisi tarkoituksenmukaista käsitellä henkilötietoja lähtökohtaisesti samojen säännösten nojalla riippumatta siitä, mihin hallinnonalan useista laeista viranomaisen toimivalta perustuu.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn raskauteen ja monimutkaisuuteen (ks. esim. PeVL 2/2018 vp, s. 4–8, 11, PeVL 49/2017 vp, s. 3, PeVL 31/2017 vp, s. 4 ja PeVL 71/2014 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunta on katsonut, että henkilötietojen suojan toteuttaminen ei voi enää jatkossa perustua nykyisenkaltaisen sääntelymallin varaan. Henkilötietojen suojan toteuttaminen tulisi valiokunnan mukaan jatkossa ensisijaisesti taata tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain nojalla. Tähän liittyen tulisi välttää kansallisen erityislainsäädännön säätämistä sekä varata sellaisen säätäminen vain tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua tietosuoja-asetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi (PevL 14/2018 vp, s. 3, PeVL 2/2018 vp, s. 5).

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 14/2018 vp) kiinnittänyt erityistä huomiota sääntelytarpeeseen silloin, kun henkilötietoja käsittelee viranomainen. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan c alakohdan mukaan käsittely on lainmukaista, jos käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Oikeusministeriön helmikuussa 2016 asettaman työryhmän (OM006:00/2016, *TATTI-työryhmä*) loppumietinnössä viitataan siihen, että tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 45 kappaleen mukaan käsittelyllä tulisi joka tapauksessa olla perusta unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä. Tämä tarkoittaa, että viranomaisen tehtävä ja toimivaltuudet tulee kuvata lainsäädännössä niin, että henkilötietojen käsittelyn oikeusperusta ja tarkoitus voidaan perustellusti siitä johtaa toiminnan tavoite huomioon ottaen. Työryhmä viittaa kuitenkin myös siihen, että mainitussa johdanto-osan kappaleessa selvennetään, ettei tietosuoja-asetuksessa edellytetä, että kaikkia yksittäisiä tiedonkäsittelytilanteita varten olisi olemassa erityislaki. Useiden käsittelytoimien perustana oleva yksi laki voi siten olla riittävä käsittelyn perustuessa rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteeseen tai jos käsittely on tarpeen yleisen edun vuoksi toteutettavan tehtävän suorittamiseksi tai julkisen vallan käyttämiseksi (TATTI-työryhmän mietintö s. 33). Perustuslakivaliokunnalla ei ole ollut huomauttamista tähän TATTI-työryhmän määrittelemään lähtökohtaan.

Perustuslakivaliokunta on tietosuoja-asetuksen soveltamisen alkamisen johdosta katsonut olevan perusteltua tarkistaa aiempaa kantaansa henkilötietojen suojan kannalta tärkeistä sääntelykohteista (PeVL 14/2018 vp). Valiokunnan mielestä tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan tietosuoja-asetuksen sääntely vastaa asianmukaisesti tulkittuna ja sovellettuna myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan määräytyvää henkilötietojen suojan tasoa. Näin ollen erityislainsäädäntöön ei ole tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla enää valtiosääntöisistä syistä välttämätöntä sisällyttää kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä. Perustuslakivaliokunnan mukaan henkilötietojen suoja tulee jatkossa turvata ensisijaisesti tietosuoja-asetuksen ja säädettävän kansallisen tietosuojalain nojalla. Perustuslakivaliokunnan mukaan

lähtökohtaisesti riittävää on, että henkilötietojen suoja ja käsittelyä koskeva sääntely on yhteensopivaa tietosuoja-asetuksen kanssa. Valiokunnan käsityksen mukaan tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely mahdollistaa myös viranomaistoiminnan sääntelyn osalta nykyistä kansallista sääntelymallia huomattavasti yleisemmän, henkilötietojen suoja ja käsittelyn perusteita sääntelevän lakitasoisen sääntelyn. Perustuslakivaliokunta on arvioinut nykyisen henkilötietojen sääntelymallin varsin raskaaksi ja monimutkaiseksi ja viitannut siihen, että valiokunnan käytännön mukaan sääntelyn selkeyteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota perusoikeuskysymyksissä sääntelyssä, joka koskee luonnollisia henkilöitä heidän tavanomaiseen elämäänsä kuuluvissa toiminnoissa (PeVL 14/2018 vp, PeVL 31/2017 vp, PeVL 45/2016 vp, s. 3 ja PeVL 41/2006 vp, s. 4/II). Myös sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa suhtautua pidättyvästi ja rajata sellaisen säätäminen vain välttämättömään tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa (PeVL 14/2018 vp).

Ulkomaalaisrekisterilaissa on jossain määrin ylisääntelyn piirteitä siten, että se sisältää varsin yksityiskohtaista sääntelyä tilanteissa, joissa se ei ole välttämätöntä, kuten tietosisällön osalta. Lisäksi laissa säädetään tiedonsaantioikeuksista ja tietojen luovuttamisesta silloinkin, kun niistä on jo säädetty muussa laissa. Säätämistapa on lain soveltajan kannalta ongelmallinen, koska tiedonvaihdon lainmukaisuus on tarkistettava vähintään kahdesta eri viranomaista koskevasta erityislaista. Lakiteknisesti tällainen kaksinkertainen sääntelytapa on kuitenkin omaksuttu yleisesti suomalaiseen oikeusjärjestelmään.

Perustuslakivaliokunnan mukaan on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksen edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn kohdalla (PeVL 14/2018 vp).

Maahanmuuttohallinnossa käsiteltävät tiedot koskevat usein arkaluonteisia henkilötietoja. Yksilön oikeuksien toteuttamiseksi sekä oikeusturvanäkökulmasta on välttämätöntä säätää henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa tietosuoja-asetusta ja tietosuojalakia täydentävästi. Sääntelyssä tulee huomioida perustuslakivaliokunnan näkemys, että tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely mahdollistaa myös viranomaistoiminnan sääntelyn osalta nykyistä kansallista sääntelymallia huomattavasti yleisemmän, henkilötietojen suoja ja käsittelyn perusteita sääntelevän lakitasoisen sääntelyn.

3.2 Lain rakenne ja soveltamisala

Ulkomaalaisrekisterilakiin sisältyy yhteensä seitsemäntoista pykälää mutta se on useiden muutosten myötä muodostunut rakenteeltaan osittain epäloogiseksi. Lain rakenteen uudelleen arviointi on edellytys perustuslakivaliokunnan edellyttämälle sääntelyn selkeydelle.

Rekisterilähtöisessä sääntelyssä lain soveltamisala on sidottu henkilötietojen keräämiseen ja tallettamiseen ulkomaalaisrekisteriin sekä siihen talletettujen tietojen käyttämiseen ja luovuttamiseen. Käyttötarkoitussidonnainen sääntelytapa mahdollistaa lain soveltamisalan määrittämisen sen nojalla, missä tarkoituksessa henkilötietojen käsitellään. Koska henkilötietojen käsittely maahanmuuttohallinnossa olisi tarkoituksenmukaista keskittää yhteen lakiin, lain soveltamisala olisi laajennettava kattamaan ulkomaalaisrekisterilain 2 §:n lisäksi myös ne tarkoitukset, joissa vastaanottolain, säilölain ja kotolain nojalla pidetään esityksessä aiemmin jaksossa 2.1.2 kuvattuja rekistereitä.

Tietosuoja-asetuksen 5 artiklassa säädetään henkilötietojen käsittelyä koskevista periaatteista. Niitä ovat henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus-, kohtuullisuus- ja läpinäkyvyysvaatimus, käyttötarkoitussidonnaisuus, tietojen minimointi, henkilötietojen täsmällisyys ja henkilötietojen säilytyksen rajaaminen. Koska asetus ei edellytä erityistä täytäntöönpanoa, periaatteiden osalta on asetuksen 6 artiklan 2 alakohdan mukaisesti säädettävä täsmällisesti siltä osin, kun näillä erityisillä vaatimuksilla varmistetaan laillinen ja asianmukainen tietojenkäsittely.

3.3 Rekisterinpitäjä

Ulkomaalaisrekisterillä on laaja joukko rekisterinpitäjiä. Myös vastaanoton asiakasrekistereillä ja edustajarekisterillä, säilön asiakasrekistereillä ja vierailijarekisterillä on useita rekisterinpitäjiä. Tietosuoja-asetuksen 4 artiklan mukaan rekisterinpitäjällä tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka joko yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Edelleen todetaan, että jos tällaisen käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään unionin tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä, rekisterinpitäjää tai tämän nimittämistä koskevat erityiset kriteerit voidaan vahvistaa unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti.

Siltä osin, kun kyseessä on viranomaistoimija, jonka toiminta perustuu lakisääteisiin tehtäviin, henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot määrittävä kriteeri ei ole erityisen erottelukykäinen, koska henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään lainsäädännössä. Tietosuoja-asetuksen 24 artiklassa rekisterinpitäjän vastuusta säädetään, että rekisterinpitäjän on toteutettava tarvittavat tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, joilla voidaan varmistaa ja osoittaa, että käsittelyssä noudatetaan asetusta. Teknisistä toimenpiteistä vastaa käytännössä tietojärjestelmän ylläpitäjä, mutta organisatoristen toimenpiteiden toteuttamista voidaan pitää yhtenä rekisterinpitäjyyttä määrittävänä osatekijänä. Lausunnossaan 1/2010 rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän käsitteistä, EU:n tietosuojatyöryhmä (Article 29 Working Party, WP 29) on tuonut esiin rekisterinpitäjiä määrittävinä tekijöinä muun muassa sen, miksi henkilötietoja käsitellään, kenen tarkoituksiin henkilötietoja käsitellään, kuka henkilötietojen käsittelyn on aloittanut, onko tehtäviä mahdollista hoitaa ilman henkilötietojen käsittelyä, kenellä asiassa on harkinta- ja päätösvaltaa. EU:n tietosuojatyöryhmä on lausunnossaan korostanut, että vastuuta jaetaan sinne, missä asiaan tosiasiallisesti vaikutetaan. Tietosuoja-asetus määrittää niitä velvoitteita ja vastuita, joita kantavat viranomaiset ovat tosiasiallisesti rekisterinpitäjiä.

Rekisterinpitäjän määrittelemiseen ei liity kansallista liikkumavaraa mutta rekisterinpitäjää määrittävien edellytysten tulkinta jää kansallisen tulkinnan varaan. Esityksen valmistelussa on arvioitu, että viranomainen on rekisterinpitäjä, jos se käsittelee henkilötietoja omiin itsenäisiin tarkoituksiinsa oman asiassa harkintavaltaa. Ulkomaalaisrekisterilaissa omaksuttu rekisterinpitäjän määrittely ei vastaa tietosuoja-asetuksen määrittämää rekisterinpitäjää. Ulkomaalaisrekisterilaissa mainitut rekisterinpitäjät eivät kaikki käsittele henkilötietoja sellaisessa roolissa, että he täyttäisivät tietosuoja-asetuksen rekisterinpitäjän määritelmän. Voimassaolevassa lainsäädännössä rekisterinpitäjien määrittämisessä merkitystä on annettu muun muassa mahdollisuudelle tallettaa tietoja ulkomaalaisrekisteriin. Tämän oikeuden antaminen on edellyttänyt kyseisen viranomaisen määrittämistä rekisterinpitäjäksi.

Tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 79 kohdan mukaan rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojele sekä rekisterinpitäjien ja henkilötietojen käsittelijöiden velvollisuudet ja vastuut esimerkiksi valvontaviranomaisten suorittaman seurannan ja niiden toteuttamien toimenpiteiden yhteydessä edellyttävät, että tässä asetuksessa säädetyt vastuualueet jaetaan selkeästi. Myös silloin kun rekisterinpitäjä määrittää käsittelyn tarkoitukset ja keinot yhdessä muiden rekisterinpitäjien kanssa tai kun käsittely suoritetaan rekisterinpitäjän puolesta. Rekisterinpitäjän yksilöinti lainsäädännössä on näin ollen tärkeää, koska tietosuoja-asetuksesta seuraa useita

rekisterinpitäjälle kuuluvia velvoitteita, minkä vuoksi henkilötietojen käsittelyä koskevien erityissäännösten osalta tulee olla selvää, mikä taho vastaa rekisterinpitäjän velvoitteista.

Tietosuoja-asetuksen 26 artiklan mukaan jos vähintään kaksi rekisterinpitäjää määrittää yhdessä käsittelyn tarkoitukset ja keinot, ne ovat yhteisrekisterinpitäjiä. Ne määrittelevät keskinäisellä järjestelyllä läpinäkyvällä tavalla kunkin vastuualueen tässä tietosuoja-asetuksessa vahvistettujen velvoitteiden noudattamiseksi paitsi jos ja siltä osin kuin rekisterinpitäjiin sovellettavassa unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä määritellään rekisterinpitäjien vastuualueet. Erityisesti järjestelyssä on määritettävä vastuut rekisteröityjen oikeuksien käytön sekä tietosuoja-asetuksen 13 ja 14 artiklan tietojen toimittamista koskevien velvollisuuksien osalta. Järjestelyn yhteydessä voidaan nimetä rekisteröidyille yhteyspiste. Järjestelystä on käytävä asianmukaisesti ilmi yhteisrekisterinpitäjien todelliset roolit ja suhteet rekisteröityihin nähden. Järjestelyn keskeisten osien olisi oltava rekisteröidyn saatavilla.

Edelleen tietosuoja-asetuksen 26 artiklassa säädetään siitä, että yhteisrekisterinpitäjien keskinäisen järjestelyn ehdoista riippumatta, rekisteröity voi käyttää tietosuoja-asetuksen mukaisia oikeuksiaan suhteessa kuhunkin yhteisrekisterinpitäjään ja kutakin yksittäistä yhteisrekisterinpitäjää vastaan. Yhteisrekisterinpitäjät eivät siis voi keskinäisellä järjestelyllään tehokkaasti ohjata rekisteröityä asioimaan vain tietyn yhteisrekisterinpitäjän kanssa. Tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 79 perustelukappaleessa on lisäksi tarkennettu, että rekisterinpitäjien velvollisuudet ja vastuut esimerkiksi valvontaviranomaisen suorittaman seurannan ja niiden toteuttamien toimenpiteiden yhteydessä edellyttävät, että asetuksessa säädettyt vastuualueet jaetaan selkeästi myös silloin, kun kyse on yhteisrekisterinpitäjistä.

3.4 Automatisoidut yksittäispäätökset

Normien purkaminen on yksi pääministeri Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeista. Hankkeen tavoitteena on helpottaa yritysten toimintaa ja kansalaisten arkea sääntelyä keventämällä ja uudistamalla. Tällä tuetaan Suomen kasvua, vahvistetaan kilpailukykyä ja edistetään digitalisaatiota. Maahanmuuttovirasto on osana UMA-tietojärjestelmän kehittämistä kehittänyt valmiutta automaattiseen päätöksentekoon. Automaattisten päätösten mahdollistamisen keskeisenä tavoitteena on päätöksenteon tehostaminen. Tietosuoja-asetuksen 22 artiklan mukaan rekisteröidyllä on oikeus olla joutumatta sellaisen päätöksen kohteeksi, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn, kuten profilointiin, ja jolla on häntä koskevia oikeusvaikutuksia tai joka vaikuttaa häneen vastaavalla tavalla merkittävästi paitsi jos tämä on hyväksytty jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa vahvistetaan myös asianmukaiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien sekä oikeutettujen etujen suojaamiseksi. Maahanmuuttoviraston automaattisen käsittelyyn perustuvasta päätöksenteosta ei ole säädetty kansallisessa lainsäädännössä.

3.5 Salassapito

Ulkomaalaisrekisterilain 11 §:ssä säädetään salassapidosta. Kun arvioidaan ulkomaalaisrekisteriä koskevaa asiakirjajulkisuutta ja salassapitoa, asiaa on tarkasteltava ulkomaalaisrekisterilain sekä julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdan salassapitosäännösten kautta. Julkisuuslaki on yleissäännös, jota ulkomaalaisrekisterilaki erityissäännöksenä täydentää. Ulkomaalaisrekisterilaki on tullut voimaan vuonna 1998 ja julkisuuslaki vähän tämän jälkeen vuonna 1999. Ulkomaalaisrekisterilain salassapitosäännöstä ei muutettu julkisuuslainsäädännön kokonaisuudistuksen (HE 30/1998 vp) yhteydessä, koska tuolloin erityislakeihin sisältyvien henkilörekisteritietojen salassapitosäännösten tarkistamistarve jätettiin myöhemmin erityislakien valmistelusta vastaavien ministeriöiden arvioitaviksi. Ulkomaalaisrekisterilain salassapitosäännöstä ei ole julkisuuslain voimaantulon jälkeen tarkistettu.

Lähtökohta on, että yleislaista poikkeamiseen tarvitaan aina erityinen, painava syy. Lainsäädäntö on pyrittävä säilyttämään selkeänä, ja sen hajautuminen on estettävä. Yleislakeja kunnioittamalla myös hillitään normitulvaa (Lainkirjoittajan opas s. 219). Julkisuuslakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 30/1998 vp) on todettu, että tavoitteena on ollut laatia sellaiset yleissäännökset, jotka vähentäisivät tarvetta erityissäännöksiin muissa laeissa. Nykyisen yleislain ja erityislain yhdistelmän voidaan arvioida johtuvan enemmän sääätämisyjärjestyksestä kuin perusteellisesta harkinnasta. Erityisiä perusteita säättää salassapidosta erityislaissa ei ole tunnistettu. Sääntely keskittäminen yleislakiin olisi perusteltua.

Julkisuuslain soveltamisalaan 24 §:n 1 momentin 24 kohtaan ei kuulu asioita, joissa ei ole hakijaa, jolloin salassapitosäännöksen soveltaminen asiaan, jossa ei ole hakijaa, edellyttäisi säännöksen sanamuotoa laajentavaa tulkintaa, jota ei käytännössä ole sovellettu. Tämä johdosta viranomaisaloitteisten asioiden päätökset, esimerkiksi karkottamispäätökset, eivät ole salassa pidettäviä 24 kohdan perusteella. Salassapidolla tavoiteltavat asiakkaan yksityiselämän suojaamisen tavoitteet ovat kuitenkin vastaavat hakija-aloitteisissa asioissa kuin viranomaisaloitteisissa asioissa. Lisäksi julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle jäävät sanamuodon johdosta kaikki kansalaisuuteen liittyvät asiat. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdan salassapito perustuu vahinkoedellytyslausekkeeseen, jonka edellytyksenä on vaara hakijan tai hänen läheisensä turvallisuudelle. Maahanmuuttohallinnossa käsiteltävien henkilötietojen rajaaminen julkisuusolettaman ulkopuolelle voi tietyissä tilanteissa kuitenkin olla perusteltua yksityisyyden suojaamiseksi esimerkiksi tiedon arkaluonteisuuden vuoksi vaikka tiedon antamisesta ei seuraa varsinaista vaaraa. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdan voimassaoleva soveltamisala on suppea. Ulkomaalaisrekisterilain säännökset täydentävät julkisuuslain säännöksiä.

Ulkomaalaisrekisterilain salassapitosäännös soveltuu, jos kyse on ulkomaalaisrekisterinpitäjälle rekisterin käyttötarkoituksen mukaisessa asiassa saadusta tiedosta tai asiakirjasta. Korkein hallinto-oikeus on ratkaisukäytännössään (KHO 2013:121) korostanut, että ulkomaalaisrekisterilain salassapitosäännöstä on poikkeussäännöksenä tulkittava suppeasti eikä sitä voida soveltaa muihin kuin lain 2 §:n mukaisten tehtävien hoitamista varten saatuihin tietoihin ja asiakirjoihin. Viranomaisten tekemissä hallintopäätöksissä ei ole kyse ulkomaalaisrekisterilain 11 §:n mukaisista, tehtävien hoitamista varten saaduista tiedoista ja asiakirjoista, vaan niiden osalta on sovellettava julkisuuslakia. Koska kansalaisuuteen liittyvien asioiden salassapito perustuu vain ulkomaalaisrekisterilain salassapitosäännökseen, kansalaisuuspäätökset ovat aina julkisia.

Ulkomaalaisrekisterilain soveltamisalaan kuuluu sen 2 ja 6 §:n mukaisesti asioita, joissa ei ole hakijaa. Ulkomaalaisrekisterilain 11 §:n salassapitosäännöksen soveltaminen asiaan, jossa ei ole hakijaa, edellyttää kuitenkin säännöksen sanamuotoa laajentavaa tulkintaa. Salassapidolla tavoiteltavat asiakkaan yksityiselämän suojaamisen tavoitteet ovat kuitenkin vastaavat hakija-aloitteisissa asioissa kuin viranomaisaloitteisissa asioissa. Lisäksi sama asiakirja myös muualla kuin rekisterinpitäjällä, voi jäädä vaille salassapitoa, jollei joku muu salassapitoperuste sovellu.

Maahanmuuttohallinnon alan asiakirjajulkisuutta ja salassapitoa on lähes kaksikymmentä vuotta säännelty julkisuuslain ja ulkomaalaisrekisterilain yhdistelmällä. Lakien soveltamisalat ovat tietyiltä osin päällekkäisiä ja tietyt asiakokonaisuudet jäävät kummankin lain soveltamisalan ulkopuolelle. Salassapito-olettamien vahinkoedellytyslausekkeet poikkeavat toisistaan. Nykyinen kahden lain sääntelykokonaisuus on epätydyttävän normihierarkian näkökulmasta ja kokonaisuus on vaikeaselkoinen. Voimassaoleva oikeustila on soveltavana viranomaisena toimivan Maahanmuuttoviraston näkökulmasta kuitenkin ollut sisällöltään käytännössä toimiva ja tarkoituksenmukainen.

4 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

4.1 Tavoitteet

Esityksen tavoite on säätää uusi laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa. Laki korvaisi ulkomaalaisrekisterilain sekä rekisterisäännökset vastaanottolaissa, säilölaissa ja kotoutumislaisissa. Tavoitteena on laki, joka vastaa toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin ja nykyaikaisen henkilötietolain vaatimuksiin. Ehdotettavalla lailla varmistettaisiin ulkomaalaishallinnon säännösten yhteensopivuus tietosuoja-asetuksen kanssa niin, että tietosuoja-asetuksen tarkentamat edellytykset tietojen käsittelylle voidaan täyttää viranomaisten toiminnassa. Tietosuoja-asetusta ja kansallista tietosuojalakia täydennettäisiin erityislainsäädännöllä vain siltä osin, kun se on välttämätöntä. Sääntelyssä huomioitaisiin perustuslakivaliokunnan tuoreet vaatimukset (PeVL 14/2018 vp) sääntelyn yksityiskohtaisuuden tasosta ja selkeydestä. Tavoitteena on, että jatkossa henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa säädettäisiin kootusti yhdessä, nykyaikaisen henkilötietolain vaatimukset täyttävässä laissa.

Tietosuoja-asetus on henkilötietojen käsittelyn ensisijainen säädös. Tietosuoja-asetusta täydentää kansallinen tietosuojalaki, joka on henkilötietojen käsittelyyn sovellettava yleislaki. Tietosuoja-asetusta ja tietosuojalakia täydentävä ja täsmentävä uusi maahanmuuttohallinnon henkilötietolaki ei muodostaisi itsenäistä ja kattavaa sääntelykokonaisuutta, vaan sitä sovellettaisiin yhdessä edellä mainittujen säädösten kanssa.

Hallittu maahanmuutto on tärkeä yhteiskunnallinen tavoite, jonka toteutumiseen osaltaan vaikutetaan toimivalla ja nykyaikaisella henkilötietojen käsittelyn sääntelyllä. Esitys on välttämätön siksi, että henkilötietojen käsittely lain soveltamisalan puitteissa on edellytys sille, että viranomaiset voivat toteuttaa niille asetettuja lakisääteisiä tehtäviään. Tämän lisäksi esitys on välttämätön siksi, että tavoitteena on suojata rekisteröityjen henkilöiden yksityisyyttä. Maahanmuuttohallinnon henkilötietolakia sovellettaisiin varsin laajaan joukkoon pääasiassa ulkomaalaisia henkilöitä, joiden osalta tulee hyvin laajasti käsiteltäväksi henkilöiden yksityiselämään kuuluvia ja usein myös arkaluonteisia tietoja. Tietosuoja-asetuksen edellyttämä riskiperusteinen lähestymistapa puoltaa valittua sääntelytapaa, jossa otetaan huomioon sekä valtion että yksittäisen rekisteröidyn suojattavat edut. Näitä tavoitteita toteuttava lainsäädäntö myös lisää luottamusta suomalaiseseen viranomaistoimintaan.

Perustuslain 10 §:n mukainen yksityiselämän suoja edellyttää, että myös maahanmuuttohallinnossa käsiteltävien henkilötietojen suojasta on säädettävä lailla. Esityksen keskeinen tavoite on, että laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa tukeutuisi vahvasti viranomaisille tehtäviin ja toimivaltaa luovaan lainsäädäntöön. Ehdotettava maahanmuuttohallinnon henkilötietolaki ei lähtökohtaisesti olisi toimivaltaa viranomaisille luova laki, vaan viranomaisten toimivalta perustuisi muuhun hallinnonalan lainsäädäntöön. Maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa ei säädettäisi erikseen esimerkiksi yhteisrekisterinpitäjien vastuunjaosta vaan tämä perustuisi siihen lainsäädäntöön, joka luo viranomaiselle tehtävät, joiden toimeenpanemiseksi henkilötietojen käsittely on tarpeen. Myös esimerkiksi tiedonluovutus perustuisi vahvasti tietoa tarvitsevan viranomaisen tai muun tahon lakisääteisiin tehtäviin sidottuun tiedonsaantioikeuteen.

4.2 Toteuttamisvaihtoehdot

4.2.1 Keskitetty tai hajautettu henkilötietojen sääntely

Maahanmuuttohallinnolla ei ole keskitettyä henkilötietolakia, vaan henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely on hajautettu hallinnonalan eri lakeihin. Hankkeessa on arvioitu mahdoli-

suutta pitäytyä jaottelussa, jossa henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely toteutettaisiin nykyistä sääntelyjaottelua vastaavasti osittain nyt ehdotettavassa maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa ja osittain muussa lainsäädännössä. Voimassaolevan jaottelun on kuitenkin arvioitu perustuvan käytännössä enemmän historialliseen kehitykseen kuin perusteltuun ratkaisuun. On pidetty perusteltuna, että henkilötietoja käsitellään maahanmuuttohallinnon alalla jatkossa samojen säännösten nojalla riippumatta siitä, minkä lain mukaista käsittelytarkoitusta varten henkilötiedot kerätään. Lähtökohtaa puoltaa se, että henkilötietoja käytännössä käsitellään suurelta osin UMA-tietojärjestelmässä, jonka käytöllä on jatkossa tarkoitus korvata enenevässä määrin nykytilassa manuaalisesti pidettäviä käsittelyalustoja. On erityisen tarkoituksenmukaista, että samassa tietojärjestelmässä olevia henkilötietoja käsitellään samojen säännösten nojalla huomioiden kuitenkin tarvittavat käsittelyn erityispiirteet riittävän kattavasti.

4.2.2 Rekisteri-, käyttötarkoitus- tai tietojärjestelmäperusteinen sääntely

Valmistelussa on arvioitu mahdollisuutta pitäytyä rekisteri- tai tietojärjestelmäpohjaisessa sääntelyssä käsittelytarkoituksilähtöisen sääntelyn sijaan. Käsittelytarkoituksilähtöisyyden omaksumista on kuitenkin puoltanut se, että se on lähtökohta sekä tietosuoja-asetuksessa, tietosuojalaissa että pääsääntöisesti muussa kansallisessa erityislainsäädännössä. Henkilötietolainsäädännössä ei tulisikaan säätää teknisistä ratkaisuista, vaan henkilötietojen käsittelyä koskevista säännöistä ja periaatteista, jotka ohjaavat käsittelyn mahdollistavia ja käsittelyä tukevia teknisiä ratkaisuja.

Koska tietosuoja-asetuksen lähtökohta on, että henkilötiedot on kerättävä tiettyä nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla, henkilötietojen käsittelyn sitominen tiettyyn rekisteriin tai osarekisteriin ei välttämättä toteuta käyttötarkoitussidonnaisuutta. Koska tietosuoja-asetuksen käsittelytarkoituksilähtöisyys velvoittaa suoraan sovellettavana joka tapauksessa, henkilötietojen käsittelyn sitominen tiettyyn alustaan olisi tietojen käsittelyn näkökulmasta merkityksetöntä. On kuitenkin huomioitava, että rekisteriperusteinen ja käsittelytarkoituksilähtöinen sääntely eivät käytännössä tosiasiallisesti välttämättä eroa merkittävästi toisistaan, vaan kyse on lähinnä erilaisesta säännösten kirjoitustavasta.

Valmistelussa on identifioitu käyttötarkoitussidonnaisuuteen liittyen tiettyjä haasteita liittyen maahanmuuttohallinnossa toimiviin jopa poikkeuksellisen lukuisiin rekisterinpitäjiin ja useiden käytettävien tietojärjestelmien kokonaisuuteen sekä useiden henkilötietolakien soveltamisaloihin liittyen. Kun henkilötietolakien soveltamisalat eivät ole sidoksissa helposti tunnistettaviin tietojärjestelmiin tai rekistereihin vaan henkilötietojen käsittelytarkoituksiin, sovellettavan henkilötietolain tunnistaminen yksittäistapauksessa voi olla tulkinnanvaraista, jos on kyse usean viranomaisen henkilötietolain soveltamisalan piiriin kuuluvasta henkilötiedon käsittelytarkoituksesta. Tällainen tilanne on esimerkiksi henkilötiedon käsitteleminen kansallisen turvallisuuden suojaamisen tarkoituksessa.

4.2.3 Rekisterinpitäjät

Maahanmuuttohallinnon alalla toimii poikkeuksellisen suuri määrä viranomaisia tehtävissä, joissa he käsittelevät säädettäväksi ehdotettavan uuden maahanmuuttohallinnon henkilötietolain soveltamisalan piirissä henkilötietoja. Valmistelussa on arvioitu näiden viranomaisten roolia säädettäväksi ehdotettavan maahanmuuttohallinnon henkilötietolain näkökulmasta.

Tietosuoja-asetus ei tarjoa erityisen selkeitä kriteereitä rekisterinpitäjän määrittämiseksi tilanteessa, jossa rekisterinpitäjän toimivalta perustuu lainsäädäntöön. Tietosuoja-asetuksen 26 artiklan mukaan rekisterinpitäjä määrittää käsittelyn tarkoituksen ja keinot, mutta silloin kun

tarkoitukset ja keinot on määritelty lainsäädännössä, tämä kriteeri ei ole erityisen erottelukykyinen. Lausunnossaan 1/2010 rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän käsitteistä, EU:n tietosuojatyöryhmä on tuonut esiin rekisterinpitäjiä määrittävinä tekijöinä muun muassa sen, miksi henkilötietoja käsitellään, kenen tarkoituksiin henkilötietoja käsitellään, kuka henkilötietojen käsittelyn on aloittanut, onko tehtäviä mahdollista hoitaa ilman henkilötietojen käsittelyä, kenellä asiassa on harkinta- ja päätösvaltaa. Vaikka lausunto on melko vanha, sen peruslinjaukset ovat edelleen hyväksytyjä EU-oikeudessa. EU:n tietosuojaryhmä on lausunnossaan korostanut, että vastuuta jaetaan sinne, missä asiaan tosiasiallisesti vaikutetaan. Valmistelussa on tarkasteltu maahanmuuttohallinnossa toimivien viranomaisten lakisääteisiä tehtäviä sekä pyritty tunnistamaan tapahtuuko henkilötietojen käsittely sillä tavoin itsenäisesti, harkintavaltaa käyttäen ja omien lakisääteisten tehtävien toteuttamiseksi. Valmistelussa on arvioitu sitä, olisiko jonkin viranomaisen jättäminen säätämättä rekisterinpitäjäksi vastoin tietosuojasetuksessa määritettyä lähtökohtaa, että vastuu henkilötietojen käsittelystä on säädettävä sinne, missä se tosiasiallisesti on.

Vaihtoehtona on arvioitu mallia, jossa rekisterinpitäjänä UMA-tietojärjestelmässä toimisi vain Maahanmuuttovirasto ja kansallisessa viisumitietojärjestelmässä ulkoministeriö. Erikseen säädettäisiin muiden viranomaisten tietojen luovuttamisesta lakisääteisiä tehtäviä varten sekä näiden oikeudesta luovuttaa tietoja suoraikäyttöisesti tallettamalla. Valmisteluvaiheessa perusteenä tälle ratkaisuvaihtoehdolle on esitetty, että esimerkiksi poliisihallituksen alaisen poliisihallinnon ja Rajavartiolaitoksen osuus maahanmuuttohallinnon alalla käsiteltävistä henkilötiedoista on pieni ja tietoja käsitellään myös osana muiden viranomaisten prosesseja.

Valmistelussa on kuitenkin todettu, että vaikka usean yhteisrekisterinpitäjän sääntelymalli ei ole erityisen selkeä, niin se kuvaa maahanmuuttohallinnon tosiasiallista tilannetta, jossa usea viranomainen käsittelee henkilötietoja lakisääteisten tehtäviensä toteuttamiseksi nyt säädettäväksi ehdotettavan maahanmuuttohallinnon henkilötietolain soveltamisalan piirissä. Sille tosiasialle, että käsiteltävien henkilötietojen lukumäärä voi olla suhteellisen pieni, ei ole annettu erityistä painoarvoa. Oikeusturvan toteutumisen kannalta on pidetty merkittävänä periaateratkaisuna, että kaikissa tilanteissa vastuu henkilötietojen käsittelystä on sillä viranomaisella, jolle vastuu tosiasiallisesti kuuluu.

4.2.4 Henkilötietojen tiedonsaantioikeutta koskeva sääntely

Tiedonsaantioikeus on toimivaltaa viranomaiselle luova oikeus. Tämän johdosta tiedonsaantioikeuksien sijoittaminen toimivaltaa viranomaisille luovaan lainsäädäntöön olisi perusteltu ja esityksen kokonaisuuden mukainen ratkaisu. Maahanmuuttohallinnossa on kuitenkin suuri määrä viranomaisille toimivaltaa luovia lakeja. Toimivaltaa luovien lakien lukumäärä vaikuttaisi tulevaisuudessa todennäköisesti enemmän kasvavan kuin vähenevän. Tiedonsaantioikeuksien sijoittaminen toimivaltaa luovaan lainsäädäntöön tarkoittaisi varsin samantyyppisten säännösten monistamista useisiin lakeihin. Tästä syystä esityksessä on päädytty esittämään lain soveltamisalan piiriin kuuluvien rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeuksien keskittämistä nyt ehdotettavaan maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin. Valinta on perusteltu kokonaisuuden selkeyden näkökulmasta. Siltä osin, kun on kyse muiden kuin rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeuksista, nämä on jätetty nykytilaa vastaavasti toimivaltaa luoviin lakeihin.

4.3 Keskeiset ehdotukset

4.3.1 Henkilötietojen käsittelyn oikeusperusta

Tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan käsittely on lainmukaista ainoastaan jos ja vain siltä osin, kuin käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen

noudattamiseksi. Rekisterinpitäjillä on siten oltava lakisääteisiä tehtäviä, joiden toteuttamiseksi henkilötietojen käsittely on tarpeen. Pelkästään henkilötietojen käsittelyä koskevan säännöksen perusteella ei voi käsitellä henkilötietoja, eikä sitä voi tehdä laajemmin kuin mitä on perusteltua tehtävä- ja toimivaltasäännöksen kannalta. Koska viranomaisten toimesta tapahtuva henkilötietojen käsittely maahanmuuttohallinnossa on lakisääteistä, sovellettava oikeusperusta on tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta. Maahanmuuttohallinnon henkilötietojen käsittelyyn liittyvää lainsäädäntöä on kuvattu edellä jaksossa 2.1.2. Viranomaisille näissä laeissa säädettyjä tehtäviä ei ole mahdollista toteuttaa ilman henkilötietojen käsittelyä, koska tehtävät liittyvät henkilöille myönnettäviin oikeuksiin, palveluihin ja velvoitteisiin. Henkilöiden yksilöiminen on paitsi välttämätöntä, myös henkilöiden itsensä edun mukaista. Tietosuojasetus edellyttää täydentävää sääntelyä silloin, kun henkilötietojen käsittely perustuu rekisterinpitäjän lakisääteiseen velvoitteeseen. Tämän esityksen henkilötietojen käsittelyn oikeusperusta on siten tietosuojasetuksen mukainen.

Tietosuojasetusta täydentävä tai täsmentävä kansallinen lainsäädäntö on mahdollista ainoastaan silloin, kun se tietosuojasetuksessa nimenomaisesti sallitaan. Kansallinen liikkumavara perustuu tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtiin sekä henkilötietojen erityisryhmien osalta 9 artiklan 2 kohdan b, g, h, i ja j alakohtiin. Kansallinen lainsäädäntö voi koskea yleisiä edellytyksiä, jotka koskevat rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta, käsiteltävien tietojen tyyppiä, asianomaisia rekisteröityjä, yhteisöjä, joille ja tarkoituksia, joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa, käyttötarkoitussidonnaisuutta, säilytysaikoja sekä käsittelytoimia ja -menettelyjä, mukaan lukien laillisen ja asianmukaisen tietojenkäsittelyn varmistamiseen tarkoitetut toimenpiteet. Lisäksi tietosuojasetus sisältää useita artikloita säännöksiä kansallisen liikkumavaran käytöstä.

4.3.2 Henkilötietojen käsittelyn keskittäminen yhteen lakiin

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa. Lakia sovellettaisiin maahanmuuton hallinnonalalla suoritettavaan henkilötietojen käsittelyyn. Laki korvaisi lain ulkomaalaisrekisteristä, joka esitetään kumottavaksi. Ehdotettavaan lakiin keskitettäisiin lisäksi henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely muista hallinnonalan laeista. Esitykseen liittyy ehdotukset laeiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta ja ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta, säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä sekä kotoutumisen edistämisestä annettujen lakien muuttamisesta. Tavoitteena on, että jatkossa henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa säädettäisiin yhdessä nykyaikaisen henkilötietolain vaatimukset täyttävässä laissa, joka täydentää tietosuojasetusta sekä valmistella olevaa tietosuojalakia.

4.3.3 Käsittelytarkoituksiin perustuva henkilötietojen käsittely

Henkilötietoja käsiteltäessä lähtökohtana olisivat tietosuojasetuksen sisältämät henkilötietojen käsittelyä koskevat periaatteet. Tietosuojasetus edellyttää, että henkilötiedot on kerättävä tiettyä nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla.

Euroopan unionin tietosuojalainsäädännöstä ei seuraa rajoitteita sen suhteen, valitaanko kansalliseen lainsäädäntöön rekisteripohjainen vai käsittelytarkoituksiin perustuva sääntelyratkaisu. Ulkomaalaisrekisterilaissa omaksuttu rekisterilähtöinen sääntely ehdotetaan korvattavaksi henkilötietojen käsittelytarkoituksia koskevalla sääntelyllä. Sääntelytapa olisi yhdenmukainen tietosuojasetuksen, tietosuojalain ja valtaosan muun erityislainsäädännön kanssa. Tietosuojasetus edellyttää, että käsittelyn tarkoitukset ilmenevät riittävän täsmällisesti käsittelytarkoituksia koskevista säännöksistä. Esityksessä ehdotetaan säädettävän henkilötietojen käsit-

telytarkoituksista nykyistä täsmällisemmin sekä laajentamalla käsittelytarkoitukset voimassa-olevaan vastaanottolakiin, säilölakiin sekä kotoutumislakiin sisältyviin käsittelytarkoituksiin. Henkilötietojen käsittely perustuisi yksinomaan viranomaisen lakisääteisten tehtävien luomien toimivaltuuksien toteuttamiseen.

Käyttötarkoitussidonnaisuuden toteutuminen varmistettaisiin niin, että tietoja tallettaessaan käsittelijä tallentaa vain ne tiedot, jotka ovat käsiteltävän asian kannalta tarpeen. Käyttövaltuushallinnalla varmistetaan käsittelyoikeus henkilötietoihin vain niille henkilöille, jotka käsittelevät kyseisiä henkilötietoja lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseksi. Käsittelijät toimivat aina virkavastuulla.

Rekisterit ja tietojärjestelmät toimisivat alustoina henkilötietojen käsittelylle eikä niistä säädettäisi laissa erikseen pois lukien järjestelmien ylläpito- ja kehittämistä vastuun keskittämisestä yhteisrekisterinpitäjien kesken nykytilannetta vastaavasti.

4.3.4 Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Lakiehdotuksessa henkilötietojen käsittelytarkoitukset muodostaisivat ehdotettavan lain soveltamisalan. Maahanmuuttohallinnon henkilötietolakia esitetään sovellettavaksi silloin, kun henkilötietoja käsitellään esitetyissä tarkoituksissa.

Henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin tietosuoja-asetusta ja tietosuojalakia, jota ehdotettava maahanmuuttohallinnon henkilötietolaki erityislakina täydentäisi ja täsmentäisi. Tietosuojalain mukaan tietosuoja-asetus tulee sovellettavaksi soveltuvien osin myös sellaiseen henkilötietojen käsittelyyn, joka ei kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan ja jota jäsenvaltiot suorittavat toteuttaessaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen V osaston 2 luvun soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa. Tietosuoja-asetuksen soveltamisalan laajentaminen ei koske tilanteita, joissa unionin lainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle jäävässä asiassa olisi kansallisella lailla toisin säädetty. Esityksessä ei ehdoteta säädettäväksi asiasta toisin.

Tietosuojadirektiivin täytäntöönpanolakia sovellettaisiin tietosuojalain sijaan poliisin, syyttäjien, yleisten tuomioistuinten, Rikosseuraamuslaitoksen, Tullin, Rajavartiolaitoksen ja muiden toimivaltaisten viranomaisten käsitellessä henkilötietoja, kun kysymys on rikoksen ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta, rikokseen liittyvästä syyttäjän toiminnasta, rikosasian käsittelemisestä tuomioistuimessa, rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanemisesta taikka yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemisesta tai tällaisten uhkien ehkäisemisestä. Lakia sovellettaisiin kansallisen ratkaisun pohjalta myös Puolustusvoimien, poliisin ja Rajavartiolaitoksen käsitellessä henkilötietoja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä.

Jollei esityksessä ehdotettavassa laissa toisin säädetä, sovellettaisiin julkisuuslakia. Esityksessä ehdotettavassa laissa säädettäisiin esimerkiksi salassa pidettävien henkilötietojen luovuttamisesta.

Koska esityksessä ehdotettavan lain soveltamisala laajenisi, laajenisivat myös ne tarkoitukset, joissa kerättyjä henkilötietoja voidaan käsitellä kansallisen turvallisuuden suojaamisen tarkoituksessa.

4.3.5 Yhteensopiva henkilötietojen käsittely

Tietosuoja-asetus edellyttää, että henkilötiedot on kerättävä tiettyä nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopi-

mattomalla tavalla. Tietosuoja-asetuksen johdantokappaleen 50 mukaan henkilötietojen käsittely muita tarkoituksia varten kuin niitä tarkoituksia, joita varten henkilötiedot on alun perin kerätty, olisi sallittava vain, jos käsittely sopii yhteen niiden tarkoitusten kanssa, joita varten henkilötiedot on alun perin kerätty. Jos käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi, unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä voidaan määrittää ja täsmentää tehtävät ja tarkoitukset, joiden myöhempää käsittelyä olisi pidettävä yhteensopivana ja laillisena. Myöhempi käsittely yleisen edun mukaisesti arkistointitarkoituksiin taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia varten tai tilastollisiin tarkoituksiin olisi katsottava yhteensopiviksi laillisiksi käsitte-lytoimiksi.

Lakiehdotuksessa ei säädettäisi erikseen siitä, minkälaista henkilötietojen käsittelyä olisi pidettävä yhteensopivana. Käsittelytarkoituksen yhteensopivuuden arviointi alkuperäisen käsittelytarkoituksen kanssa perustuisi rekisterinpitäjän arvioon. Ratkaisu mahdollistaa tilannekohtaisen joustavuuden. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan mukaan rekisterinpitäjän on, mikäli käsittely ei perustu esimerkiksi jäsenvaltion lainsäädäntöön, otettava huomioon muun muassa seuraavat asiat varmistaakseen, että muuhun tarkoitukseen tapahtuva käsittely on yhteensopivaa sen tarkoituksen kanssa, jota varten tiedot alun perin kerättiin a) henkilötietojen keruun tarkoitusten ja aiotun myöhemmän käsittelyn tarkoitusten väliset yhteydet; b) henkilötietojen keruun asiayhteys erityisesti rekisteröityjen ja rekisterinpitäjän välisen suhteen osalta; c) henkilötietojen luonne, erityisesti se, käsitelläänkö erityisiä henkilötietojen ryhmiä 9 artiklan mukaisesti tai rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja 10 artiklan mukaisesti; d) aiotun myöhemmän käsittelyn mahdolliset seuraukset rekisteröidyille ja e) asianmu-kaisten suojaomien, kuten salaamisen tai pseudonymisoinnin, olemassaolo.

Tietosuoja-asetuksen johdantokappale 50:ssä todetaan, että jotta voidaan varmistua myöhemmän käsittelyn tarkoituksen yhdenmukaisuudesta, rekisterinpitäjän olisi otettava huomioon muun muassa kyseisten tarkoitusten ja suunnitellun myöhemmän käsittelyn tarkoitusten väli-set yhteydet, tilanne, jossa henkilötiedot on kerätty, erityisesti myöhempään käsittelyyn liitty-vät rekisteröidyn kohtuulliset odotukset, jotka perustuvat hänen ja rekisterinpitäjän väliseen suhteeseen, henkilötietojen luonne, suunnitellun myöhemmän käsittelyn seuraukset rekiste-röidyille ja asianomaisten suojaomien olemassaolo sekä alkuperäisessä että suunnitellussa käsittelyssä.

Yhteensopivana käsittelynä voitaisiin useissa tilanteissa pitää esityksessä ehdotettavan lain 1 §:n mukaisen soveltamisalan kohtien 1 ja 2 käyttämistä ristiin. Yhteensopivaa olisi todennä-köisesti esimerkiksi viisumitietojen käyttäminen oleskelulupaprosessissa ja toisinpäin, koska kummassakin tapauksessa on kyse tietojen käyttämisestä maahantuloon liittyen. Samoin olisi huomioitava tietyt erityistilanteet, kuten vastaanottodirektiiviin sisältyvä viranomaisen velvol-lisuus ottaa huomioon tietyt hakijan erityistarpeet.

Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan d kohta edellyttää henkilötietojen käsittelyssä täsmällisyyttä eli henkilötietojen on oltava täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä: on toteutettava kaikki mah-dolliset ja kohtuulliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan ja oikaistaan viipymättä. Henkilön tiettyjen tunnistetietojen päivittäminen olisi todennäköisesti yhteensopivaa silloinkin, kun liikutaan lain 1 §:n soveltamisalan eri alakohtien välillä: jos henkilön tunnistetiedot päivitetään esimerkiksi lupaprosessiin yhteydessä, tiedot tulisi todennäköisesti päivittää käytännössä myös vastaanot-toprosessin sekä henkilön säilöön ottamista koskevan prosessin puolella.

4.3.6 Henkilötietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen

Henkilötietojen käsittelystä muuhun kuin alkuperäiseen tai alkuperäisen tarkoituksen kanssa yhteensopivaan käsittelytarkoitukseen säädettäisiin erikseen. Sääntelymalli olisi uusi suhteessa voimassaolevaan ulkomaalaisrekisterilakiin. Säättäminen käyttämisestä muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen olisi tarpeen, koska esityksessä ehdotettavan lain soveltamisala laajenisi kattamaan erilaisiin käsittelytarkoituksiin kerättäviä tietoja, joiden käyttäminen myös muuhun tarkoitukseen on tietyissä tilanteissa tarpeen. Kuitenkin silloin, kun kyse olisi lain soveltamisalan piirissä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä joko tiedot alun perin keränneen ja tallettaneen viranomaisen tai toisen rekisterinpitäjän toimesta, kyse ei olisi tiedonluovutuksesta vaan henkilötietojen käsittelystä muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Pohjan sääntelylle loisivat maahanmuuttohallinnon voimassaoleviin lakeihin sisältyneet tiedonluovutusta (nyt esitettävien rekisterinpitäjien välillä) koskevat säännökset.

4.3.7 Yhteisrekisterinpitäjät

Tietosuoja-asetuksen lähtökohtana on suojella luonnollisten henkilöiden perusoikeuksia ja -vapauksia ja erityisesti heidän oikeuttaan henkilötietojen suojaan. Lähtökohta on, että vastuu kohdentuu sille viranomaiselle, jolle vastuu tosiasiallisesti kuuluu. Viranomainen, joka käsittelee henkilötietoja tarkoituksessa, joka kuuluu ehdotettavan lain soveltamisalan piiriin ja tekee sen laissa sille määrättyjen tehtävien hoitamiseksi omiin itsenäisiin tarkoituksiinsa toimisi rekisterinpitäjänä. Koska useat viranomaiset käsittelevät henkilötietoja lain soveltamisalan piirissä rekisterinpitäjänä, he toimivat kaikki yhteisrekisterinpitäjinä tietosuoja-asetuksen 26 artiklan nojalla. Yhteisrekisterinpitäjien tehtävät ja siten keskinäiset vastuut perustuisivat puhtaasti toimivaltaa luovaan lainsäädäntöön. Tehtävät ja keskinäiset vastuut on siten määriteltävä selkeästi ja tarkkarajaisesti lain tasolla. Rekisterinpitäjien keskinäiset vastuut ja velvollisuudet rajautuvat kahden edellytyksen nojalla: 1) tunnistamalla ensin ne toimivaltaa luovasta lainsäädännöstä seuraavat tehtävät, joita toteuttaessaan kyseinen viranomainen käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjän roolissa sekä 2) määrittämällä vastuun jakautumisesta järjestelmän ylläpitäjän ja muiden yhteisrekisterinpitäjien kesken. Ei ole tarkoituksenmukaista, että jokainen rekisterinpitäjä vastaisi myös tietojärjestelmän ylläpidosta ja kehittämisestä, vaan tämä vastuualue on tarkoituksenmukaista ja välttämätöntä keskittää tietyille viranomaisille voimassaolevaa nykytilaa vastaavasti. Samat viranomaiset toimisivat myös rekisteröityjen yhteyspisteenä. Rekisteröity voi kuitenkin tietosuoja-asetuksen mukaisesti käyttää asetuksen mukaisia oikeuksiaan suhteessa kuhunkin rekisterinpitäjään.

Sääntely muuttaa voimassaolevaa oikeustilaa niin, että ulkomaalaisrekisterilaisissa rekisteriä pitäväksi ja käytäväksi viranomaisiksi säädetyt tahot eivät kaikki jatkossa toimisi rekisterinpitäjinä. Jatkossa osa nykyisistä rekisteriä pitäjistä ja käyttäjistä käsittelee henkilötietoja tiedonluovutussäännösten nojalla.

4.3.8 Käsiteltävät henkilötiedot

Tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötietojen on oltava asianmukaisia, olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään (tietojen minimointi). Tietosisältö kattaisi kaikki ne henkilötiedot, joita esityksessä ehdotettavan maahanmuuttohallinnon henkilötietolain soveltamisala huomioiden on mahdollista käsitellä. Yksittäisen henkilötiedon tulisi kuitenkin nykytilaa vastaavasti olla tarpeellinen yksittäisen lakisääteisen tehtävän toteuttamiseksi.

Tietosisältöpykälä laajenisi sisältämään voimassaolevien vastaanotto-, säilö- ja kotoutumislakien tietosisällön. Tältä osin muutokset ovat puhtaasti teknisiä eikä tarkoitus ole muuttaa nykytilaa. Kuitenkin voimassaolevien vastaanotto-, säilö-, ja kotoutumislakien tietosisältöpykäliin sisältyneet kuvaukset tarkoituksista, joissa tiettyjä henkilötietoja voidaan käsitellä, korvat-

taisiin yleisellä tarpeellisuusvaatimuksella. Koska henkilötiedon käsittelyn tulisi olla tarpeen tietyn lakisääteisen tehtävän toteuttamiseksi, nykytilaa ei tältä osin ole tarkoitus muuttaa.

Esitys mahdollistaisi aiemmasta poiketen niin sanottujen huomiotietojen käsittelyn. Rekisterinpitäjällä olisi oikeus tallettaa havaitsemiaan tai sille ilmoitettuja tietoja henkilöistä, joiden voidaan olosuhteiden tai henkilön käyttäytymisen vuoksi perustellusti arvioida liittyvän viranomaisen lakisääteisiin tehtäviin. Huomiotietojen oikeudellinen asema on voimassaolevan lain nojalla ollut epäselvä, koska niistä ei ole säädetty osana tietosisältöä vaikka ne liittyvät maahanmuuttoviranomaisten toimivaltaan valvoa sitä, vastaako henkilön maassa oleskelu edelleen oleskelun edellytyksiä. Huomiotietoihin olisi liitettävä arvio tietojen antajan tai lähteen luotavuudesta ja tietojen oikeellisuudesta, jos se on mahdollista.

Tietojen poistamisesta säädettäisiin tarkentavasti tietosuoja-asetuksen mahdollistaman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Henkilötietojen poistamista koskevat määräajat perustuvat viranomaisen tarpeeseen käsitellä henkilöön ja tämän asiaan liittyviä tietoja vielä yksittäisen asian käsittelyn päättymisen jälkeen esimerkiksi muun asian vireille tulon yhteydessä. Maahanmuuttohallinnossa on leimallista, että aiemmin vireillä olleet asiat voivat olla merkityksellisiä myöhemmissä prosesseissa. Henkilötietoja on tarpeen säilyttää ainakin tietty aika siitä näkökulmasta, että henkilö palaa myöhemmin uudestaan maahan, jotta välttyään useamman henkilöllisyyden luomiselta samalle henkilölle.

Voimassaolevaan lakiin verrattuna tietojen poistamiseen liittyvät säännökset muuttuisivat niin, että henkilön tiettyjen perustietojen poistamista koskeva määräaika pidennettäisiin vuodesta kymmeneen vuoteen siitä, kun henkilö on saanut kansalaisuuden tai kuollut. Lisäksi asian poistamista koskevat määräajat pitenisivät. Tietojen poistamista koskevat määräajat kaikkien vireillä olleiden asioiden osalta laskettaisiin viimeisimmän vireillä olleen asian päättymisestä. Virheelliseksi todetun tiedon poistamisesta säädettäisiin erikseen. Poistetut tiedot arkistoitaisiin sen nojalla, mitä arkistolaissa tai sen nojalla säädetään.

4.3.9 Erityisiä henkilöryhmiä koskevat tiedot

Tietosuoja-asetuksessa säädetään erityisiä henkilöryhmiä koskevista tiedoista. Nykyistä ulkomaalaisrekisterilain 6 §:n sisällöltään epäselvää sääntelyä selkeytettäisiin niin, että ei viitattaisi henkilöihin vaan tietoihin, joita voidaan käsitellä. Tietosuoja-asetuksessa erityisiä henkilöryhmiä koskevat tiedot eroavat jonkin verran henkilötietolain 11 §:n arkaluonteisia henkilötietoja koskevasta määritelmästä. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohta luo oikeusperustan erityisiä henkilöryhmiä koskevien tietojen käsittelylle. Edellytyksenä on tietojen käsittelyn välttämättömyysvaatimus. Tietoja olisi mahdollista käsitellä myös henkilön suostumuksella.

Erityisiä henkilöryhmiä koskevien tietojen luovuttamisesta tai käsittelemisestä muuhun kuin alkuperäiseen tarkoitukseen ei säädettäisi erikseen. Luovutusedellytyksiä punnittaessa painoarvoa tulisi sille, että kyse on erityisiä henkilöryhmiä koskevista tiedoista.

Sormenjälkitietojen käsittelemisestä säädettäisiin erikseen. Henkilötietojen käsittelemistä muuhun kuin alkuperäisen käsittelytarkoitukseen sekä henkilötietojen luovuttamista koskevat säännökset eivät koskisi sormenjälkitietoja vaan niiden käsittelystä ja luovuttamisesta säädettäisiin erikseen.

4.3.10. Henkilötietojen luovuttamista ja tiedonsaantia koskeva sääntely

Esityksessä eritellään viranomaisen toimivalta saada tietoa sekä rekisterinpitäjän vastuuseen päättää tiedon luovuttamisen lainmukaisuudesta, laajuudesta ja tavasta sitä pyytävälle. Kaksinkertaisen sääntelyn välttämiseksi tarkoituksenmukaista on säätää samasta asiasta vain toisen viranomaisen lainsäädännössä.

Tiedonsaantioikeus sidottaisiin siihen, että vastaanottajalla on lakisääteisiä tehtäviä, joiden toteuttaminen edellyttää henkilötiedon käsittelyä. Esityksessä on omaksuttu lähtökohta, jonka mukaan tiedonsaantioikeudesta säädettäisiin tiedonsaajan päässä, koska on kyse tämän oikeudesta saada tietoa. Tiedonsaantioikeussäännökset olisivat sidotut sekä välttämättömyysvaatimukseen että tarpeellisuusvaatimukseen ja näiden osalta sääntely poikkeaisi toisistaan. Välttämättömyysvaatimukseen sidotun tiedonsaantioikeuden osalta ei esityksessä ehdotettavassa maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa yksilöitäisi käsittelytarkoituksia tai tietosisältöä erikseen. Nykytilasta poiketen säädettäisiin oikeudesta lakisääteisten tehtävien suorittamiseen tarpeellisiin tietoihin, tietosisältö pykälässä tarkemmin yksilöiden. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitusta niin, että jatkossa velvoitteidenhoitoselvitys laadittaisiin tukemaan myös ulkomaalaisen maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontatehtävien hoitamista.

Rekisterinpitäjä vastaa käsittelemistään henkilötiedoista. Rekisterinpitäjälle kuuluu harkintavaltaa ja vastuu sen osalta, mitä tietoa se luovuttaa. Lakiehdotukseen otettu luovutusperuste on kirjoitettu soveltamisalaltaan yleiseksi siten, ettei siinä yksilöitäisi tiedonsaajia, käsittelytarkoituksia tai tietosisältöä. Tiedonsaajan tiedonsaantioikeus olisi kuitenkin sidottu lakisääteisiin tehtäviin, joten viranomaisen sekä henkilötietojen käsittelytarkoitus olisi säädetty lailla. Tiedonsaajan tulisi tietoa tai tietoja tai järjestelmään pääsyä pyytäessään perustella tiedon käyttötarkoitus sekä se, mihin lakiin sen oikeus saada kyseistä tietoa perustuu. Tietoja voitaisiin luovuttaa siten, kun asiasta tietojen luovuttajan ja vastaanottajan kesken sovitaan, perustellusta syystä myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

Lain soveltamisalan piirissä rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeus perustuisi rekisterinpitäjän asemaan eikä rekisterinpitäjänä toimivien viranomaisten keskinäisistä tiedonsaantioikeuksista säädettäisi erikseen. Henkilötietojen käsittelylle tulisi tällöinkin luonnollisesti olla oikeusperuste.

4.3.11 Automatisoidut yksittäispäätökset

Tietosuoja-asetuksen 22 artiklan nojalla rekisteröidyllä on oikeus olla joutumatta sellaisen päätöksen kohteeksi, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn, paitsi jos siihen annetaan nimenomaisesti lupa rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Maahanmuuttoviraston automaattiseen käsittelyyn perustuvasta päätöksenteosta ei ole säädetty ulkomaalaisrekisterilaissa. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi, että Maahanmuuttoviraston ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä tehtävä päätös olisi mahdollista tehdä menettelyssä, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn.

Maahanmuuttoviraston ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä tehtävät automatisoidut yksittäispäätökset perustuvat siihen, että päätöksentekoon tarvittavaa tietoa on saatavilla rakenteisessa muodossa, jolloin sitä voidaan prosessoida digitaalisesti. UMA-tietojärjestelmään voidaan syöttää teknisiä sääntöjä, jonka avulla dataa prosessoidaan. Teknisissä säännöissä lainsäädäntö muutetaan koneellisesti käsiteltäviksi numeraaliksi operaatioiksi, jotka perustuvat datan prosessointiin loogisten ehtojen avulla. Luonnolliset henkilöt laativat nämä säännöt. Teknisissä säännöissä on otettu huomioon läpinäkyvyys. Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän käyttöliittymässä näkyy ihmiselle ymmärrettävällä kielellä sääntö ja mitä tietoja kyseiseen sääntöön on käytetty.

Tavoitteena on, että päätöksenteon automatisointi edistäisi yksilön perusoikeuksia edistämällä asiankäsittelyn nopeaa etenemistä ja hallinnon tehokkuutta. Päätöksenteon automatisointi myös yhdenmukaistaisi viranomaisten toimintaa. Luonnollisten henkilöiden tekemissä päätöksissä on aina virheen mahdollisuus, mutta automaattisessa käsittelyssä inhimillisen virheen riski poistuu lähes kokonaan. Päätöksentekoprosessit tulisivat automatisoinnin myötä tehokkaammiksi, yhdenmukaisemmiksi ja lopputulokset ennustettavammiksi. Tämän voidaan nähdä edistävän yhdenvertaisuusperiaatetta sekä luottamuksensuojaperiaatetta. Automaattinen käsittely vapauttaisi resursseja harkintavaltaa sisältävien tapausten käsittelyyn, kun rutiiniluontoiset ja runsaasti henkilöresursseja sitovat tehtävät automatisoitaisiin. Rekisteröidyn näkökulmasta automatisointi sekä nopeuttaa asiankäsittelyä että luo puitteet yhdenmukaiselle ja yhdenvertaiselle käsittelylle.

4.3.12 Salassapito

Ulkomaalais- ja kansalaisuusasioihin liittyvien asiakirjojen salassapitoa koskeva sääntely keskitettäisiin julkisuuslakiin, koska salassapidosta säättämiseksi erityislainsäädännössä ei ole tunnistettu erityisiä perusteita. Ulkomaalaisrekisterilaki kumottaisiin osana lain kokonaisuudistusta eikä kumottavan lain tilalle säädettäväksi ehdotettavassa laissa henkilötietojen käsittelyä maahanmuuttohallinnossa säädettäisi enää erikseen salassapidosta. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohtaa tulisi muuttaa niin, että siinä säädettäisiin salassapidosta myös siltä osin, kun sääntely on perustunut voimassaolevan ulkomaalaisrekisterilain 11 §:n salassapitosääntöksiin.

Julkisuuslain 24 § sisältää useita salassapitoperusteita, jotka voivat tulla sovellettavaksi maahanmuuttohallinnossa. Valmistelussa on kuitenkin tunnistettu, että nämä julkisuuslain muut salassapitoperusteet eivät sovellu kattavasti kaikkiin maahanmuuttohallinnossa salassapidolla suojattaviin etuihin. Asian havainnollistamiseksi Maahanmuuttovirasto on arvioinut, kuinka muut julkisuuslain 24 §:n 1 momentin kohdat kuin nykyinen 24 kohta voivat tulla sovellettavaksi kahden asiaryhmän, kansalaisuusasioiden ja maastapoistamisen, yhteydessä käsiteltävien tietojen salassapitoon. Vaikka useat julkisuuslain 24 §:n 1 momentin kohdat voivat tapauskohtaisesti tulla sovellettavaksi, arviointi osoitti, että maahanmuuttohallinnossa käsiteltävien tietojen ja käsitelytilanteiden salassapitointressi vaatii omaa erityissääntelyä julkisuuslakiin. Täsmällinen erityissäännös mahdollistaa maahanmuuttohallinnossa käsiteltävien tietojen erityisluonteen ja käytännön prosessien monivaiheisuuden huomioon ottamisen salassapidolla suojattavien etujen vaatimalla tavalla. Arviointi myös osoitti, kuinka tärkeää asiantunteva tapauskohtainen harkinta tässä yhteydessä on. Tämän johdosta salassapidosta maahanmuuttohallinnossa on perusteltua säätää jatkossakin omana kohtanaan.

Julkisuusperiaate on julkisuuslain pääsääntö. Ehdottomalle salassapidolle maahanmuuttohallinnossa ei edelleenkään ole perusteita. Esityksessä ehdotettavan säännöksen tavoitteena on suojata kaikki ne erityyppiset edut, joiden salassapidosta on perustellusti erikseen säädettävä. Jatkossakin lähtökohtana olisi salassapito-olettamaan perustuva vahinkoedellytyslauseke. Ehdotettu sääntelymalli varmistaisi, ettei salassapitoa uloteta laajemmalle kuin kulloinenkin tilanne suojattavan edun kannalta välttämättä vaatii.

Tilanteiden moninaisuuden vuoksi salassapitosäännöstä ei ole mahdollista kirjoittaa kovin yksityiskohtaiseksi. Käsiteltävien asioiden monimuotoisuuden ja asiakirjojen vaihtelevan luonteen vuoksi salassapitoa ei myöskään ole mahdollista sitoa tiettyihin määrättyihin asiakirjoihin tai päätöksentekotilanteisiin vaan niihin seurauksiin, joita tiedon antamisella kulloinkin olisi. Kun yksityisyyden alueelle meneviä asioita ja tietoja on paljon eivätkä ne ole kattavasti yksilöitävissä, tarvitaan yleinen kaikki nämä asiat kattava salassapitoperuste, jonka kynnyys salassapidolle on riittävän matala, jotta yksityisyyden suoja on mahdollista turvata perustuslain 10

§:n edellyttämällä tavalla kaikissa tilanteissa. Salassapito edellyttää kuitenkin aina tapaus- ja asiakirjakohtaista arviointia. On huomioitava, että viranomaisella on velvollisuus perustella ratkaisunsa.

Maahanmuuttohallinnossa käsiteltäviin asioihin liittyy tarve suojata yksilön etuja, jonka vuoksi perustuslain 12 §:n mukaisesti julkisuutta on välttämätöntä lailla erikseen rajoittaa.

5 Esityksen vaikutukset

Tässä luvussa on arvioitu esityksen 1. lakiehdotuksen vaikutuksia yhdessä tietosuoja-asetuksen suorien vaikutusten kanssa. Ratkaisu on perusteltu, koska esitystä on luettava yhdessä tietosuoja-asetuksen sekä myös kansallisen tietosuojalain kanssa. Vaikutusten arvioinnin rajaaminen vain esitykseen antaisi epätasaisen kuvan tietosuojauudistuksen vaikutuksista, jossa vain osa vaikutuksista seuraa puhtaasti tästä esityksestä.

5.1 Taloudelliset vaikutukset

Tietosuoja-asetuksen sekä nyt säädettävän uuden maahanmuuttohallinnon henkilötietolain sekä muiden lakien vaikutukset kohdistuvat pääosin yksityishenkilöihin, ottaen huomioon, että henkilötietojen käsittely liittyy oleellisesti perusoikeussääntelyyn ja erityisesti yksityisyyden suojaan.

Lakiehdotuksen taloudelliset vaikutukset kohdistuvat kuitenkin pääosin viranomaisiin, joita ovat rekisterinpitäjien lisäksi kaikki henkilötietoja luovutussäännösten nojalla käsittelevät viranomaiset sekä mahdolliset muut tahot, jotka käsittelevät henkilötietoja.

Euroopan komission alkuperäinen vaikutusten arviointi ja tietosuojalainsäädännön täytäntöönpanoa valmistelevien työryhmien arviot poikkeavat toisistaan. Esimerkiksi tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanoa valmistelevan TATTI-työryhmän mietinnössä (s. 133) on todettu, että tietosuoja-asetuksen säännökset aiheuttavat moninaisia kustannuksia sekä valvontaviranomaisille että rekisterinpitäjille ja henkilötietojen käsittelijöille niin yksityisellä kuin julkisella sektorilla. Sen sijaan Euroopan komission laatimassa Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön vaikutustenarvioinnissa on alun perin arvioitu, että uudella aiempaa yhtenäisemmällä sääntelyllä ei olisi merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, eikä ole viitteitä siitä, että uusi sääntely vaatisi lisäresursseja. Tietosuoja-asetuksen taloudellisten vaikutusten arvioinnin hankaluudesta riippumatta voidaan arvioida, että esityksellä ei ole ainakaan erityisen merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Myös TATTI-työryhmä mietinnön mukaan tietosuojalainsäädännön uudistukseen liittyvät vaikutukset seuraavat suoraan tietosuoja-asetuksesta.

Lainsäädännön edellyttämät muutokset aiheuttavat joitain kustannuksia tietojärjestelmien muutoksina ja henkilöstön koulutuksena sekä pysyviä kustannuksia tietosuojavaastaavan palkkana. Välillisinä taloudellisina vaikutuksina voidaan pitää tarpeita kouluttaa henkilöstöä sekä kehittää valvontaa ja tietojärjestelmiä muiltakin osin siten, että tietosuojan ja tietoturvallisuuden taso paranee.

Olemassa oleva ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmä sekä kansallinen viisumitietojärjestelmä on toteutettu siten, että ne täyttävät pitkälti jo nykyisellään tietosuoja-asetuksen siisäänrakennettua ja oletusarvoista tietosuoja-asetusta sekä käsittelyn turvallisuutta koskevat vaatimukset. Tietojärjestelmävaikutuksia aiheutuu kuitenkin esimerkiksi rekisterinpitäjien muutosten johdosta tehtävistä muutoksista tietojärjestelmien käyttöoikeuksiin ja käyttövaltuushallintaan. Lisäksi tietojärjestelmävaikutuksia aiheutuisi uusista käsittelytarkoituksista ja tietosisältöä

koskevista lisäyksistä esimerkiksi mahdollisuudesta tallettaa jatkossa niin sanottuja huomiotietoja.

Joitain suoria taloudellisia vaikutuksia seuraa myös Maahanmuuttoviraston säätämistä rekisteröityjen yhteyspisteeksi ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän osalta ja ulkoasiainhallinnon puolestaan kansallisen viisumitietojärjestelmän osalta. Vaikutukset seuraavat uudesta roolista ennakkoidusta yhteydenottojen määrän kasvusta sekä jossain määrin myös tarpeesta saattaa asiaa koskevaa tietoa laajasti saataville yhteydenottojen kohdistamiseksi oikealle taholle.

Nykyistä joustavamman tiedon liikkumisen mahdollistava sääntely henkilötietojen luovuttamisen ja tiedonsaannin osalta edistää hallituksen viranomaistoiminnan tehostamisen ja normien purkamisen tavoitteita. Näin sen voidaan arvioida aiheuttavan myönteisiä taloudellisia vaikutuksia.

Suurelta osin esitykseen sisältyvä sääntely on luonteeltaan mahdollistavaa siinä merkityksessä, että se edistää esimerkiksi UMA-tietojärjestelmän aiempaa laajempaa käytön säädettäväksi ehdotettavan uuden maahanmuuttohallinnon henkilötietolain aiempaa laajempaa soveltamisalan myötä tai automaattisen päätöksenteon muodossa siihen kuitenkin suoraan velvoittamatta.

5.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksen lakiehdotuksilla olisi eri viranomaisiin kohdistuvia vaikutuksia, jotka perustuvat osittain välillisesti tietosuoja-asetuksen vaatimuksiin ja osittain kansallisiin sääntelyratkaisuihin.

Maahanmuuttohallintoa koskevan henkilötietosäätelyn kokoamisella yhteen lakiin pyritään ensisijaisesti yhtenäistämään sääntelyä ja luomaan siitä selkeä ja helposti sovellettava kokonaisuus. Esityksessä pyritään helpottamaan viranomaisten välistä tiedonvaihtoa. Lisäksi esityksessä pyritään varmistamaan, että maahanmuuttohallinnossa on riittävät oikeudet käsitellä henkilötietoja tarpeen mukaan myös muuhun kuin tietojen alkuperäiseen keräämis- ja tallettamistarkoitukseen. Näillä ehkäistään tarvetta kysyä samoja tietoja useaan otteeseen ja puretaan tarpeettomia tiedonvaihdon lainsäädännöllisiä esteitä. Kaikkien edellä mainittujen muutosten voidaan arvioida sujuvoittavan lainsäädännön soveltamista ja parantavan maahanmuuttohallinnon mahdollisuuksia toimintansa kannalta tarpeellisten tietojen käsittelyyn.

Automatisoitujen yksittäispäätösten tekeminen mahdollistaisi viranomaistoiminnan keskittymisen erityisesti niihin tehtäviin, joissa viranomaistoimijoiden rooli on merkityksellinen. Päätöksenteon automatisointi soveltuvin osin lyhentäisi paitsi automatisoitujen päätösten käsittelyaikoja niin myös muiden päätösten käsittelyaikoja viranomaisten voidessa keskittyä niihin. Tämä todennäköisesti näkyisi asiakkaalle lupahakemuksen edullisempänä hintana. Automatisoidut päätökset olisivat todennäköisesti tasalaatuisempia. Toisaalta automatisoidun päätöksenteon hyödyntäminen edellyttäisi käytännössä hakijalta hakemusten täyttämistä oikein asiankuuluvine liitteineen ja siltä osin, kun automaattinen käsittely ei olisi mahdollista, käsitteilyajat vaihtelisivat merkittävästi suhteessa automaattisesti tehtyihin päätöksiin.

5.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Sääntelyn kokoaminen yhteen lakiin johtaisi siihen, että rekisteröidyn olisi nykyistä helpompi muodostaa kokonaiskuva siitä, mihin tarkoituksiin maahanmuuttohallinto hänen tietojaan käsittelee, mihin tietoja luovutetaan ja kuinka kauan niitä säilytetään. Rekisteröidyn yhteyspis-

teistä säätäminen helpottaa myös rekisteröidyn oikeuksien käyttämistä, mitä voidaan pitää tärkeänä tavoitteena.

Esityksellä ei voida katsoa olevan suoria vaikutuksia yhdenvertaisuuteen, lapsiin tai sukupuolten tasa-arvoon.

6 Asian valmistelu

6.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esitys on valmisteltu sisäasiainministeriössä virkatyönä. Valmistelutyötä tekemään perustettiin työryhmä, jossa olivat mukana edustajat sisäministeriön maahanmuutto-osastolta, poliisi-osastolta ja rajavartiolaitos-osastolta, ulkoministeriöstä, työ- ja elinkeinoministeriöstä, Maahanmuuttovirastosta ja Poliisihallituksesta. Työryhmä kuului työn edetessä Suojelupoliisia. Työryhmän toimikausi on 24.10.2016–31.12.2018. Työryhmä kokoontui virallisesti 23 kertaa. Epävirallisia valmistelukokouksia järjestettiin useita.

6.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Sisäministeriö pyysi 16.5.2018 päivätyllä kirjeellään lausuntoa valmistelemastaan hallituksen esityksestä, joka sisälsi ehdotuksen laiksi henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Lausuntoa pyydettiin yhteensä xx taholta. Lausuntoaika oli esityksen kiireellisyydestä johtuen 4,5 viikkoa, lausuntoaika päättyi 15.6.2018. Sisäministeriön maahanmuutto-osasto sai hallituksen esitysluonnoksesta yhteensä xxx lausuntoa. Yksittäiset lausunnot löytyvät valtioneuvoston hankerekisteristä (HARE), asianumerolla SM055:00/2016. Hankerekisteristä myös löytyy lausunnoista laadittu lausuntoyhteenveto.

[Lausunnon antoivat....]

[Annetuissa lausunnoissa.....]

7 Riippuvuus muista esityksistä

Esityksen vaikutukset seuraavat Euroopan unionin tietosuojauudistuksesta, erityisesti tietosuojasetuksen sekä tietosuojasetusta täydentävän kansallisen tietosuojalain ja tämän esityksen sisältämän 1. lakiehdotuksen ja muiden lakiehdotusten muodostamasta kokonaisuudesta. Esityksellä on siten yhteys oikeusministeriön valmistelemaan tietosuojasetusta täydentävään kansalliseen tietosuojalakiin. Oikeusministeriö asetti helmikuussa 2016 TATTI-työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella tietosuojasetuksen edellyttämiä muutoksia henkilötietojen käsittelystä annettuun yleiseen kansalliseen lainsäädäntöön. Esityksellä on siten yhteys hallituksen esitykseen eduskunnalle EU:n yleistä tietosuojasetusta täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 9/2018 vp). Esityksellä on lisäksi yhteys hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 31/2018 vp).

Nyt esitettävä hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle siten, että se käsiteltäisiin mahdollisimman samanaikaisesti eräiden muiden viranomaisten henkilötietojen käsittelyä koskevien lakiehdotusten kanssa.

Esitys liittyy sisäministeriön säädöshankkeeseen (SM064:00/2015), jossa keskeisimpänä tehtävänä oli valmistella uusi poliisin henkilötietolaki, joka täydentäisi tietosuojadirektiivin yleisiä täytäntöönpanolainsäädäntöä ja tietosuojasetusta siltä osin kuin tarvittavat täytäntöön-

panosäännökset eivät sisälly mainittuihin säädöksiin. Hallituksen esitys on tavoitteena antaa eduskunnalle syysistuntokaudella 2018.

Esitys liittyy lisäksi toiseen sisäministeriön säädöshankkeeseen (SM057:00/2016), jossa valmistellaan hallituksen esitys henkilötietojen käsittelyä Rajavartiolaitoksessa koskevan lainsäädännön tarkistamiseksi. Hankkeessa valmistellaan muutokset henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin siltä osin, kun tarvittavat säännökset eivät sisälly tietosuojadirektiivin kansalliseen täytäntöönpanolakiin. Mainittua lainsäädäntöä koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle samanaikaisesti poliisin uutta henkilötietolakia koskevan esityksen kanssa.

Kaikkiin edellä mainittuihin esityksiin sisältyvien lakiehdotusten osalta olisi varmistettava säädös- ja pykäläviittausten sekä tarvittavin osin terminologian yhteensovittaminen eduskuntakäsittelyn aikana. Lisäksi on mahdollista, että esityksiin sisältyy samojen lakien muuttamista koskevia lakiehdotuksia.

Esitys liittyy lisäksi työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluvaan säädöshankkeeseen (TEM033:00/2017), jonka tavoitteena on valmistella uusi kotouttamislaki. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa kevätistuntokaudella 2018. Tämän esityksen 1. lakiehdotuksessa ehdotetaan säädettäväksi kuntaan osoittamista koskevasta henkilötietojen käsittelystä, jolta osin olisi varmistettava mahdollisten säädös- ja pykäläviittausten sekä tarvittavin osin terminologian yhteensovittaminen eduskuntakäsittelyn aikana.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa

1 §. *Lain soveltamisala ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitus.* Laissa säädetään henkilötietojen kokonaan tai osittain automatisoidusta käsittelystä sekä muusta henkilötietojen käsittelystä, kun henkilötiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa henkilörekisteri tai sen osa ja henkilötietoja käsitellään seuraavissa tarkoituksissa, ellei muussa laissa erikseen toisin säädetä: 1) ulkomaalaisen maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua koskevien asioiden käsittely, päätöksenteko ja valvonta; 2) Suomen kansalaisuuden saamista, säilyttämistä, menettämistä ja kansalaisuudesta vapautumista sekä kansalaisuusaseman määrittämistä koskevien asioiden käsittely ja päätöksenteko; 3) kansainvälistä suojelua hakevan ja tilapäistä suojelua saavan vastaanotto, ihmiskaupan uhrien auttaminen ja ilman huoltajaa olevan lapsen edustajatoiminta osana vastaanotto toimintaa sekä näiden ohjaus, suunnittelu ja valvonta; 4) ulkomaalaisen sijoittaminen säilöönottoyksikköön, ulkomaalaisen kohtelu säilöönottoyksikössä sekä säilöönottoyksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen; 5) kuntaan osoittaminen; sekä 6) kansallisen turvallisuuden suojaaminen. Lakiehdotuksen soveltamisala olisi sidottu henkilötietojen käsittelytarkoitukseen: ehdotettavaa lakia sovellettaisiin silloin, kun henkilötietoja käsitellään pykälässä esitetyissä tarkoituksissa.

Lain soveltamisalan piirissä toimivaltaa henkilötietojen käsittelylle luovista tehtävistä säädetään useissa eri laeissa. Tällaisia lakeja ovat ulkomaalaislaki, kansalaisuuslaki, kausityölaki, ICT-laki, opiskelijalaki, vastaanottolaki, säilölaki ja kotoutumislaki. Lakeihin viittaamisen sijaan soveltamisala määriteltäisiin säätämällä niistä tarkoituksista, joissa henkilötietoja kyseisissä laeissa käsitellään. Sääntelytekniikka mahdollistaa tulevaisuudessa mahdollisesti säädettäviin uusiin erillislakeihin ja mahdollisiin EU-asetuksiin perustuvan henkilötietojen käsittelemisen nyt ehdotettavan henkilötietolain nojalla ilman lainsäädäntömuutoksia, jos henkilötietoja käsitellään tarkoituksissa, jotka kuuluvat lain soveltamisalan piiriin.

Voimassaolevaan ulkomaalaisrekisterilakiin nähden ehdotettavan lain soveltamisala laajentuisi kattamaan henkilötietojen käsittelyn myös vastaanotto-, säilö- ja kotoutumislakien nojalla. Tämän johdosta laajenisivat myös ne tarkoitukset, joissa kerättyjä henkilötietoja voidaan käsitellä esimerkiksi kansallisen turvallisuuden suojaamisen tarkoituksessa.

Pykälän 1 momentin 1 alakohdassa ei voimassaolevan ulkomaalaisrekisterilain 2 §:stä poiketen mainittaisi erikseen työntekoa, koska se katsotaan osaksi maassa oleskelua. Muutos olisi tekninen eikä nykytilaa ole tältä osin tarkoitus muuttaa.

Pykälän 1 momentin 5 alakohdassa säädetyllä kuntaan osoittamisella tarkoitetaan kotoutumislain 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettua henkilön kuntaan osoittamista.

Tietosuojalain mukaan tietosuojasetus tulee sovellettavaksi soveltuvin osin myös sellaiseen henkilötietojen käsittelyyn, joka ei kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan ja jota jäsenvaltiot suorittavat toteuttaessaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen V osaston 2 luvun soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa. Tietosuojasetuksen soveltamisalan laajentaminen ei koske tilanteita, joissa unionin lainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle jäävässä asiassa olisi kansallisella lailla toisin säädetty. Esityksessä ei ehdoteta säädettäväksi asiasta toisin. Näin ollen tietosuojasetus soveltuisi kaikkeen lakiehdotuksen soveltamisalan piirissä tapahtuvaan

henkilötietojen käsittelyyn myös silloin, kun kyse on asiasta, joka ei kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan. Tällaisia ovat esimerkiksi kansalaisuusasiat.

Lakia ei sovellettaisi Suomessa oleviin diplomaattisiin edustajiin. Pykälän 2 momentissa tarkoitettu immunitetti ja koskemattomuusasema on määritelty diplomaattisia suhteita koskevassa Wienin yleissopimuksessa (SopS 4/1970) ja konsulisuhteita koskevassa Wienin yleissopimuksessa (SopS 50/1980) sekä kansainvälisten järjestöjen perustamis- ja päämajasopimuksissa.

Lakia ei sovellettaisi Suomessa oleviin diplomaattisiin edustajiin eikä kansainvälistä suojelua saaviin henkilöihin, joiden asemasta määrätään Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa.

2 §. *Suhde muuhun lainsäädäntöön.* Pykälässä säädettäisiin siitä, mitä yleisesti sovellettavia henkilötietojen käsittelyä koskevia säädöksiä sovellettaisiin lakiehdotuksen tarkoittamaan henkilötietojen käsittelyyn, jollei laissa toisin säädetä. Henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin yleissäädöksenä tietosuoja-asetusta sekä sitä täydentävää kansallista tietosuojalakia.

Tietosuojadirektiivin täytäntöönpanolakia sovellettaisiin tietosuojalain sijaan poliisin, syyttäjien, yleisten tuomioistuinten, Rikosseuraamuslaitoksen, Tullin, Rajavartiolaitoksen ja muiden toimivaltaisten viranomaisten käsitellessä henkilötietoja, kun kysymys on rikoksen ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta, rikokseen liittyvästä syyttäjän toiminnasta, rikosasian käsittelemisestä tuomioistuimessa, rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanemisesta taikka yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemisesta tai tällaisten uhkien ehkäisemisestä. Lakia sovellettaisiin kansallisen ratkaisun pohjalta myös Puolustusvoimien, poliisin ja Rajavartiolaitoksen käsitellessä henkilötietoja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä. Tietosuojadirektiivin täytäntöönpanolain soveltamisalaan kuuluvia käsittelytarkoituksia liittyy ainakin kansallisen turvallisuuden suojaamiseen, ulkomaalaisvalvontaan sekä ulkomaalaislain nojalla säilöön otettujen ulkomaalaisten henkilötietojen käsittelyyn.

Henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin julkisuuslakia, jollei laissa toisin säädetä. Ehdotettavassa laissa säädettäisiin salassa pidettävien henkilötietojen luovuttamisesta.

Sen lisäksi, mitä laissa säädetään, noudatettaisiin Suomea sitovia kansainvälisiä velvoitteita.

3 §. *Yhteisrekisterinpitäjät.* Rekisterinpitäjinä toimisivat viranomaiset, jotka ehdotettavan lain soveltamisalan piirissä käsittelevät henkilötietoja lakisääteisten tehtäviensä toteuttamiseksi omiin tarkoituksiinsa, määritellen itse tietotarpeensa sekä oman asiassa harkinta- ja päätösvaltaa. Jos vähintään kaksi rekisterinpitäjää määrittelee yhdessä käsittelyn tarkoitukset ja keinot, ne ovat tietosuoja-asetuksen 26 artiklan nojalla yhteisrekisterinpitäjiä. Kun henkilötietoja käsitellään ehdotettavan lain perusteella, yhteisrekisterinpitäjiä olisivat Maahanmuuttovirasto, Poliisihallitus ja Suojelupoliisi, Rajavartiolaitos, vastaanotto- ja järjestelykeskukset, säilöönnottoyksiköt, ulkoasiainhallinto sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset.

Yhteisrekisterinpitäjien vastuualueet määrittäisi kullekin viranomaiselle toimivaltaa luovassa lainsäädännössä säädetyt lakisääteiset tehtävät. Yhteisrekisterinpitäjien keskinäiset vastuut ja velvollisuudet rajautuisivat tunnistamalla lain soveltamisalan puitteissa toimivaltaa luovasta lainsäädännöstä ne lakisääteiset tehtävät, joissa kyseinen viranomainen käsittelee henkilötietoja sellaisessa vastuuasemassa, jossa viranomaisen tulee olla vastuussa henkilötietojen käsittelystä.

Maahanmuuttovirasto toimisi rekisterinpitäjänä silloin, kun se käsittelee ja ratkaisee asioita, jotka lailla tai valtioneuvoston asetuksella on säädetty sen tehtäviksi. Tällaisia ovat maahantuloon, maassa oleskeluun, pakolaisuuteen sekä Suomen kansalaisuuteen liittyvien asioiden käsitteleminen ja ratkaiseminen. Lisäksi maahanmuuttovirasto vastaa 1) kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta; 2) säilöönottoyksiköiden käytännön toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta; 3) valtion vastaanotto- ja järjestelykeskusten sekä säilöönottoyksiköiden ylläpidosta; 4) ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpanon ohjauksesta, 5) ilman huoltajaa olevien lasten edustajatoiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja seurannasta. Lisäksi Maahanmuuttovirasto hallinnoi muukalaispassi- ja pakolaisen matkustusasiakirjatietoja eli käytännössä myöntää, peruuttaa ja rauettaa niitä sekä mitätöi ja kumoaa viisumeita (esim. rikosperusteinen käännyttäminen).

Poliisihallitus ja Suojelupoliisi toimisivat rekisterinpitäjinä silloin, kun ne toimivaltansa puitteissa rekisteröivät turvapaikkahakemuksia, antavat tiedoksi kielteisiä turvapaikkapäätöksiä, tekevät ja täytäntöönpanevat maastapoistamispäätöksiä sekä esityksiä Maahanmuuttovirastolle henkilön maasta poistamiseksi, määräävät maahantulokieltoja, tekevät ulkomaalaisvalvontaa, suojaavat kansallista turvallisuutta sekä lausuvat kansalaisuushakemuksista. Lisäksi Poliisihallitus ja Suojelupoliisi toimisivat rekisterinpitäjinä mitätöidessään tai kumotessaan viisumeita tai tehdessään päätöksiä viisumeiden jatkamisesta tai toimiessaan asiantuntijaroolissa.

Rajavartiolaitos toimisi rekisterinpitäjänä silloin, kun Rajavartiolaitos rekisteröi turvapaikkahakemuksia, tekee pääsyn epäämis- tai käännyttämispäätöksiä, tekee tai täytäntöönpanee maastapoistamispäätöksiä (sisältäen maahantulokiellot) tai suorittaa ulkomaalaisvalvontaa. Rajavartiolaitos toimisi rekisterinpitäjänä myös myöntäessään viisumeita sekä niitä mitätöidessään tai kumotessaan.

Maahanmuuttovirasto, poliisi ja Rajavartiolaitos valvovat ulkomaalaislain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista.

Vastaanotto- ja järjestelykeskukset vastaisivat rekisterinpitäjinä asiakkaaksi rekisteröidyn kansainvälistä suojelua hakevan tai tilapäistä suojelua saavan vastaanottopalveluiden sekä ihmiskaupan uhreille tarkoitettujen auttamistoimien suunnittelusta, järjestämisestä, toteuttamisesta ja seurannasta. Vastaanottopalveluihin kuuluvat muun muassa majoitus, vastaanotto- ja käyttöraha, sosiaalipalvelut, terveydenhuoltopalvelut, tulkki- ja käännöspalvelut sekä työ- ja opintotoiminta. Vastaanottokeskuksille kuuluisi rekisterinpitäjän vastuu myös ilman huoltajaa olevan lapsen edustajatoiminnan käytännön hallinnoinnista sekä hakemuksen tekemisestä edustajan määräämiseksi ilman huoltajaa olevalle lapselle. Joutsenon vastaanottokeskus ylläpitää auttamisjärjestelmää.

Järjestelykeskus toimisi rekisterinpitäjänä, kun se vastaa maahantulijoiden rekisteröinnistä tilanteessa, jossa maahantulijoiden määrä on poikkeuksellisesti niin suuri, ettei maahantulon edellytysten selvittäminen ja maahantulijoiden rekisteröinti tavallisessa menettelyssä ole mahdollista.

Säilöönottoyksiköt toimisivat rekisterinpitäjinä, kun ne käsittelevät henkilötietoja kyseisessä säilöönottoyksikössä olevien henkilöiden säilöönoton järjestämiseen, suunnitteluun, toteuttamiseen ja seurantaan liittyen sekä säilöönottoyksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Ulkoasiainhallintolain (204/2000) mukaan ulkoasiainhallinnon muodostavat ulkoasiainministeriö ja ulkomaanedustukseen kuuluvat edustustot. Ulkoasiainhallinto toimisi rekisterinpitäjä-

nä kansallisessa viisumitietojärjestelmässä. Edustustot myöntävät viisumit kansallisessa viisumitietojärjestelmässä. Ulkoasiainhallinto toimisi rekisterinpitäjänä myös silloin, kun se käsittelee henkilötietoja vireyttäessään ulkomailla Suomen edustustolle jätetyn ensimmäistä oleskelulupaa koskevan hakemuksen, kun edustustot keräävät biometrisia tunnisteita henkilöllisyyden varmistamiseksi tai kun edustustot antavat päätöksiä tiedoksi ulkomailla, myöntäessään niin sanottuja protokollalupia tai laissez-passer -lupia. Lisäksi ulkoasiainhallinto toimisi rekisterinpitäjänä, kun edustustot päättävät Maahanmuuttovirastoa kuultuaan muukalaispassin myöntämisestä ulkomailla olevalle ulkomaalaiselle tai tekevät Emergency Travel Document (ETD) päätöksiä.

ELY-keskus toimisi rekisterinpitäjänä silloin, kun se käsittelee henkilötietoja osoittaessaan henkilön kuntaan.

Rekisterinpitäjänä voisi toimia myös muu taho kuin viranomainen tämän toteuttaessa lakisääteisiä tehtäviään, esimerkiksi yksityinen vastaanottokeskus.

Erikseen säädettäisiin Maahanmuuttoviraston vastuusta ulkomaalaisasioiden asiankäsitteilyjärjestelmässä sekä ulkoasiainhallinnon vastuusta kansallisessa viisumitietojärjestelmässä. Järjestelmän ylläpitäjän vastuusta seuraisi rekisterinpitäjän vastuun jakautuminen järjestelmän ylläpitäjän ja toimivaltaisen rekisterinpitäjän kesken.

Ehdotettavan lain nojalla rekisterinpitäjät olisivat yhteisrekisterinpitäjiä. Koska tarkoitukset, joissa rekisterinpitäjät käsittelevät henkilötietoja perustuvat rekisterinpitäjien lakisääteisiin tehtäviin, rekisterinpitäjien vastuu on määritelty suoraan laissa ja on tämän johdosta yksityiskohtaisesti ja tarkkarajaisesti määritelty.

4 §. *Ulkomaalaisasioiden asiankäsitteilyjärjestelmä.* Maahanmuuttovirastolla olisi ulkomaalaisasioiden asiankäsitteilyjärjestelmän kehittämis- ja ylläpitovastuu. Ulkomaalaisasioiden asiankäsitteilyjärjestelmällä tarkoitetaan UMA-tietojärjestelmää sekä henkilökortti- ja passitietojärjestelmää muukalaispassien ja pakolaisen matkustusasiakirjojen osalta. Vastuun keskittäminen tietojärjestelmien ylläpito- ja kehittämisvastuun osalta olisi välttämätöntä tilanteessa, jossa tietojärjestelmässä käsiteltävien henkilötietojen yhteisrekisterinpitäjiä on useita. Tietojärjestelmien kehittämis- ja ylläpitovastuu edellyttäisi, että niistä vastaa tietty viranomainen sen sijaan, että vastuu niissä hajautuisi kaikkien yhteisrekisterinpitäjien kesken. Maahanmuuttovirasto UMA-tietojärjestelmän omistajana vastaisi järjestelmän kehittämistä ja ylläpitoa koskevista kustannuksista, kehittämistä koskevista prioriteeteista ja aikatauluista nykytilaa vastaavasti. Sama koskisi henkilökortti- ja passitietojärjestelmää muukalaispassien ja pakolaisen matkustusasiakirjojen osalta. Maahanmuuttovirasto olisi henkilökortti- ja passitietojärjestelmän muukalaispasseja ja pakolaisen matkustusasiakirjoja koskevalta osalta myös yksinomainen rekisterinpitäjä. Tietojärjestelmien kehittämis- ja ylläpitovastuu olisi Maahanmuuttovirastolla myös silloin, kun tarpeet ovat seurausta muilla hallinnonaloilla tehtävistä, mutta ehdotettavan lain soveltamisalan kautta merkityksellisiksi tulevista lainsäädäntö- tai muista ratkaisuista.

UMA-tietojärjestelmässä kukin asianomainen rekisterinpitäjä vastaisi tallettamiensa tietojen oikeellisuudesta. Maahanmuuttovirasto järjestelmän ylläpitäjänä päättäisi tietojen luovuttamisesta järjestelmästä, jos luovuttaminen tapahtuu teknisen käyttöyhteyden välityksellä tai kysymys on muiden kuin yksittäisten tietojen luovuttamisesta. Asiassa toimivaltainen rekisterinpitäjä ja Maahanmuuttovirasto järjestelmän ylläpitäjänä voisivat kumpikin päättää itsenäisesti yksittäisten tietojen luovuttamisesta. Koontitietojen osalta päätöksen luovutuksesta voisivat tehdä sekä Maahanmuuttovirasto tietojärjestelmän ylläpitäjänä että rekisterinpitäjät itsenäisesti kuitenkin niin, että luovutuksen teknisestä toteutuksesta vastaisi Maahanmuuttovirasto. Omien

tietojen tarkastusoikeuden osalta tarkastuspyynnön voisi vastaanottaa ja luovutusta koskevan päätöksen tehdä sekä Maahanmuuttovirasto järjestelmän ylläpitäjänä että rekisterinpitäjä. Tavoitteena on, että omien tietojen tarkastuspyynnöt kohdentuisivat ensisijaisesti rekisteröidyn yhteyspisteelle eli käytännössä Maahanmuuttovirastolle tietojärjestelmän ylläpitäjänä. Järjestelmän ylläpitäjä konsultoi rekisterinpitäjää päätöstä tehdessään, mikäli esimerkiksi tarkastusoikeuden piiriin kuuluvien tietojen laajuuden tai muun sisällön suhteen olisi epäselvyyttä. Teknisestä toteutuksesta vastaisi Maahanmuuttovirasto järjestelmän ylläpitäjänä. Rekisterinpitäjä olisi vastuussa rekisteröidyn informoinnista vaikka käytännössä tämä saattaisi toteutua esimerkiksi Maahanmuuttoviraston tarkastuspyyntölomakkeeseen sisällytetyllä tiedolla. Tietojen yksittäistapauksellista korjaamista koskevan viranomaisaloitteisen päätöksen tekisi rekisterinpitäjä, mutta sen teknisestä toteutuksesta vastaisi Maahanmuuttovirasto järjestelmän ylläpitäjänä samoin kuin tietojen poistamisesta poistosäännösten nojalla. Maahanmuuttovirasto järjestelmän ylläpitäjänä vastaisi niin teknisestä toteutuksesta sekä sen kustannuksista kuin käyttövaltuushallinnasta. Järjestelmän sähköisen tietojenkäsittelyn valvonnasta vastaisivat sekä Maahanmuuttovirasto järjestelmän ylläpitäjänä että rekisterinpitäjä, joka vastaisi lisäksi tietojen käsittelyn valvonnasta organisaatiossaan. Tietoturvaloukkauksista ilmoittamisesta vastaisivat sekä Maahanmuuttovirasto järjestelmän ylläpitäjänä että rekisterinpitäjä.

5 §. Kansallinen viisumitietojärjestelmä. Ulkoasiainhallinnolla on kansallisessa viisumitietojärjestelmässä kehittämis- ja ylläpitovastuu. Vastuun keskittäminen on välttämätöntä tilanteessa, jossa tietojärjestelmässä käsiteltävien henkilötietojen yhteisrekisterinpitäjiä on useita. Tietojärjestelmän kehittämis- ja ylläpitovastuu edellyttää, että siitä vastaa yksi viranomainen sen sijaan, että vastuu sen osalta hajautuisi kaikkien yhteisrekisterinpitäjien kesken. Ulkoasiainhallinto viisumitietojärjestelmän omistajana vastaa järjestelmän kehittämistä ja ylläpitoa koskevista kustannuksista, kehittämistä koskevista prioriteeteista ja aikatauluista. Järjestelmän kehittämis- ja ylläpitovastuu on ulkoasiainhallinnolla myös silloin, kun tarpeet ovat seurausta muilla hallinnonaloilla tehtävistä, mutta ehdotettavan lain soveltamisalan kautta merkitykselliseksi tulevista lainsäädäntö- ja muista ratkaisuista.

Asianomainen rekisterinpitäjä vastaisi tallettamiensa tietojen oikeellisuudesta. Ulkoasiainhallinto järjestelmän ylläpitäjänä päättäisi tietojen luovuttamisesta järjestelmästä, jos luovuttaminen tapahtuu teknisen käyttöyhteyden välityksellä tai kysymys on muiden kuin yksittäisten tietojen luovuttamisesta. Asiassa toimivaltainen rekisterinpitäjä ja ulkoasiainhallinto järjestelmän ylläpitäjänä voisivat kumpikin päättää itsenäisesti yksittäisten tietojen luovuttamisesta. Koontitietojen osalta päätöksen luovutuksesta voisivat tehdä sekä ulkoasiainhallinto tietojärjestelmän ylläpitäjänä että rekisterinpitäjä itsenäisesti, luovutuksen teknisestä toteutuksesta vastaisi ulkoasiainhallinto järjestelmän ylläpitäjänä. Omien tietojen tarkastusoikeuden osalta tarkastuspyynnön voisi vastaanottaa ja luovutusta koskevan päätöksen tehdä sekä ulkoasiainhallinto järjestelmän ylläpitäjänä että rekisterinpitäjä. Tavoitteena on, että omien tietojen tarkastuspyynnöt kohdentuisivat ensisijaisesti rekisteröidyn yhteyspisteelle eli käytännössä ulkoasiainhallinnolle tietojärjestelmän ylläpitäjänä. Ulkoasiainhallinto järjestelmän ylläpitäjänä kuitenkin konsultoi rekisterinpitäjää päätöstä tehdessään, mikäli esimerkiksi tarkastusoikeuden piiriin kuuluvien tietojen laajuuden suhteen olisi epäselvyyttä. Teknisestä toteutuksesta vastaisi ulkoasiainhallinto järjestelmän ylläpitäjänä. Rekisterinpitäjä olisi vastuussa rekisteröidyn informoinnista. Tietojen yksittäistapauksellista korjaamista koskevan viranomaisaloitteisen päätöksen tekisi rekisterinpitäjä, mutta teknisestä toteutuksesta vastaisi ulkoasiainhallinto järjestelmän ylläpitäjänä samoin kuin tietojen poistamisesta poistosäännösten nojalla. Ulkoasiainhallinto järjestelmän ylläpitäjänä vastaisi niin teknisestä toteutuksesta sekä sen kustannuksista kuin käyttövaltuushallinnasta. Järjestelmän sähköisen tietojenkäsittelyn valvonnasta vastaisivat sekä ulkoasiainhallinto järjestelmän ylläpitäjänä että rekisterinpitäjä, joka vastaisi lisäksi tietojen käsittelyn valvonnasta organisaatiossaan.

6 §. Rekisteröidyn yhteyspisteet. Rekisteröidyn oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi säädetään erikseen rekisteröidyn yhteyspisteistä. Maahanmuuttovirasto toimii ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmässä rekisteröidyn yhteyspisteenä. Ulkoasiainhallinto toimii kansallisessa viisumitietojärjestelmässä rekisteröidyn yhteyspisteenä.

Rekisteröidyn yhteyspiste toteuttaa rekisteröidyn oikeuksia, erityisesti pääsyä henkilötietoihin vastaamalla tarkastusoikeuden nojalla pyydetyn tiedon toimittamisesta rekisteröidylle sekä pyyntöön liittyvästä prosessista kokonaisuudessaan.

Tilanteessa, jossa toimii useita yhteisrekisterinpitäjiä toimivaltuuksiensa puitteissa, on perusteltua edistää rekisteröidyn oikeuksien toteutumista säätämällä rekisteröidyn yhteyspisteistä. Rekisteröidyn yhteyspiste on rekisteröidyn ensisijainen kontakti myös suhteessa asiaa käsitteeseen tai asian ratkaisuseeseen rekisterinpitäjään. Yhteyspiste pyytää tarvittaessa käsittelystä vastaavalta tai vastanneelta viranomaiselta näkemystä esimerkiksi tilanteissa, joissa rekisteröidyn tarkastusoikeuden sisältö tai laajuus on epäselvä.

Rekisteröidyn yhteyspisteen nimeäminen ei estä rekisteröityä käyttämästä oikeuksiaan suhteessa kuhunkin rekisterinpitäjään ja kutakin rekisterinpitäjää vastaan eli esittämästä tarkastusoikeutta koskevia pyyntöjä myös muille rekisterinpitäjille. Muille yhteisrekisterinpitäjille osoitetut pyynnöt olisi ohjattava viran puolesta asian laadusta riippuen Maahanmuuttovirastolle tai ulkoasiainhallinnolle tarvittavia toimenpiteitä varten. Toimintamalli vastaisi hallintolain (434/2003) 21 §:n mukaista viranomaisen velvollisuutta siirtää toimivaltaan kuulumatonta asiakirja toimivaltaiseksi katsomalleen viranomaiselle. Tavoitteena on, että riittävän tiedottamisen ja viestinnän johdosta esimerkiksi tietopyynnöt kohdistettaisiin suoraan rekisteröidyn yhteyspisteille.

7 §. Käsiteltävät henkilötiedot. Pykälä sisältäisi tiedon niistä henkilötiedoista, joita lain soveltamisalan piirissä on mahdollista käsitellä. Pykälässä ei säädettäisi siitä, mitä henkilötietoja yksittäisessä tilanteessa on mahdollista käsitellä. Pykälä ei myöskään loisi toimivaltaa henkilötietojen käsittelylle. Tarve yksittäisen henkilötiedon käsittelylle tiettyä tarkoitusta varten johdettaisiin aina toimivaltaa luovasta lainsäädännöstä.

Tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään (tietojen minimointi). Käsiteltävien henkilötietojen tarpeellisuus on aina arvioitava suhteessa käyttötarkoitukseen. Yksittäisen käsiteltävän henkilötiedon tulisi tietojen minimoinnin periaatte huomioiden aina olla tarpeellinen suhteessa käyttötarkoitukseen eli lakisääteisen tehtävän toteuttamiseksi. Käyttövaltuushallinnalla ja käyttäjäprofileilla rajattaisiin yksittäisen käsitelijän pääsy käsittelyn näkökulmasta tarpeellisiin tietoryhmiin. Jokaisen yksittäisen tiedon tarpeellisuus tulisi arvioida tilannekohtaisesti. Käsitelijät toimivat aina virkavastuulla.

Tietosisältöä koskeva sääntelytapa olisi yleisluontoinen suhteessa voimassaolevaan sääntelyyn. Ratkaisu on perusteltu tietosisällön laajuuden vuoksi sekä siksi, että sääntelyssä käytettäisiin henkilötietoja kuvaavia yläkäsitteitä, joiden sisältöä voidaan pitää melko vakiintuneena. Sääntelytekniikkaa, jossa tietosisältö on kuvattu vakiintuneita henkilötietojen jaotteluperusteita käyttäen, olisi tarkoituksenmukainen myös siitä näkökulmasta, että se mahdollistaisi tietyn edellytyksin tietosisältöön liittyvät muutostarpeet ilman toistuvia lainsäädäntömuutoksia.

Ehdotettavan lain soveltamisalan laajennus huomioiden pykälään keskitettäisiin voimassaolevan ulkomaalaisrekisterilain 7 §:n tietosisällön lisäksi voimassaolevien vastaanottolain 48 §:n, säilölain 32 d §:n ja kotoutumislain 60 §:n 2 momentin tietosisältö. Lisäksi pykälän 2 momentin 6 kohtaan keskitettäisiin voimassaolevan ulkomaalaisrekisterilain arkaluonteisten henkilö-

tietojen tallettamista sääntelevään 6 §:ään sisältyviä tietoja, jotka eivät tietosuoja-asetuksen 9 artiklan nojalla kuulu erityisiin henkilötietoryhmiin.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin henkilön yksilöintitietoja, biometrisiä tunnisteita, perhesuhdetietoja, edustajuustietoja, osaamista kuvaavia tietoja ja yhteystietoja sekä tietoja matkustusasiakirjoista ja ulkomaalaislain 96 §:n mukaisesta hakemusasian vireilläoloa osoittavaa korttia koskevasta käsittelystä. Biometrisillä tunnisteilla tarkoitettaisiin yksilöllistä fyysistä ominaisuutta tai käyttäytymispiirrettä, jonka perusteella henkilö voidaan tunnistaa. Edustajuustiedoilla tarkoitetaan tietoja, jotka kuvaavat huoltajuus-, edunvalvonta-, edustaja-, avustaja- tai asiamiessuhdetta.

Pykälän 2 momentin 1 ja 2 kohdissa säädettäisiin hakemuksesta, esityksestä, pyynnöstä tai ilmoituksesta taikka näiden vuoksi tehdystä tiedustelusta tai kuulemisesta ilmeneviä tietoja sekä asian käsittely-, selvitys- ja päätöstiedoista. Päätöstiedoilla tarkoitettaisiin myös viranomaisaloitteisia asioita koskevia päätöstietoja. Nykytilasta poiketen 2 kohdassa ei erikseen mainittaisi asiakirjoja, koska ehdotettava laki kattaisi henkilötietojen käsittelyn riippumatta siitä, missä muodossa tietoja käsitellään.

Pykälän 2 momentin 3 kohdassa säädettäisiin tiedoista, jotka koskevat vastaanottopalveluita sekä ilman huoltajaa olevan lapsen vastaanotto toimintaan liittyvän edustajan tietoja. Pykälän 2 momentin 4 kohdassa säädettäisiin tiedoista, jotka koskevat ulkomaalaisen sijoittamista säilöönottoyksikköön. Pykälän 2 momentin 5 kohdassa säädettäisiin kuntaan osoittamista koskevan tiedon käsittelystä. Kuntaan osittamisella tarkoitetaan kotoutumislain 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettua henkilön kuntaan osittamista. Pykälän 2 momentin 6 kohdassa säädettäisiin rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvien henkilötietojen käsittelystä.

Edellä ehdotetut muutokset ovat pääosin teknisluontoisia eivätkä lähtökohtaisesti muuttaisi vallitsevaa nykytilaa talletettavien tietojen osalta tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. Yleisluonteisempi ryhmittelytapa mahdollistaisi aiempaa laajemman tietosisällön käsittelyn, mutta vain sillä edellytyksellä, että tietojen käsittely on tarpeen toimivaltaa luovan lainsäädännön näkökulmasta. Esitystapa mahdollistaisi tietynasteista joustavuutta tietosisällön muutostarpeiden osalta.

Pykälä sisältäisi sisällöllisiä muutoksia seuraavasti: vastaanottolain 48 §:ään sekä säilölain 32 d §:ään sisältyneet kuvaukset tarkoituksista, joissa tiettyjä henkilötietoja voidaan käsitellä, korvattaisiin yleisellä tarpeellisuusvaatimuksella. Käsittelyn edellytyksiä koskevaa nykytilaa ei ole tarkoitus muuttaa, vaikka käsittelytarkoitusta ei jatkossa kirjattaisi tietosisältöpykälään: tiedon olisi jatkossakin oltava tarpeellinen juuri käsittelytarkoitukseen nähden.

Pykälän 2 momentin 4 kohtaan sisältyvä säilöön ottoon liittyvä tietosisältö laajenisi kattamaan tietoja säilöönoton järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten asianmukaisen kohtelun turvaamiseksi. Voimassaolevan ulkomaalaisrekisterilain 7 §:n mukaan tietosisältö kattaa tältä osin vain tiedot, jotka koskeva puhelimen ja muiden viestintälaitteiden hallussapitoa ja käyttöä tai tarkastuksia ja rajoituksia. Sääntely ei kuitenkaan vastaa tosiasiallisia tarpeita. Tarkoituksenmukaista olisi, että talletettava tietosisältö kattaisi laajemmin säilöönoton järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten asianmukaisen kohtelun turvaamiseksi tarpeelliset tiedot. Säännöksen muuttaminen olisi tarpeen säilölaista ilmenevien toiminnallisten tarpeiden näkökulmasta. Säilölain 11 §:ssä säädettyjen majoituksen, ylläpidon ja muiden välttämättömien perustarpeiden turvaaminen edellyttää mahdollisuutta käsitellä näihin liittyviä henkilötietoja. Myös säilölain 12 ja 14 §:n mukaisten käyttörahan ja toimintakyvyn tukemiseen liittyvien palvelujen tarjoaminen edellyttää näihin liittyvien henkilötietojen käsittelymahdollisuutta.

Ylipäätään olisi tarpeen käsitellä asiakaskertomukseksi katsottavia tietoja esimerkiksi henkilön osallistumisesta toimintaan, tehdyistä asiakastoimenpiteistä tai erityisruokavaliosta. Tietoja tulisi voida kirjata myös esimerkiksi asiakkaan käyttäytymisestä, jolla voi olla vaikutusta asiakkaan, muiden säilön asiakkaiden tai henkilökunnan turvallisuuteen esimerkiksi henkilökunnan vuorojen vaihtuessa.

Rekisterinpitäjällä olisi nykytilasta poiketen oikeus käsitellä havaitsemiaan tai sille ilmoitettuja tietoja henkilöistä, joiden voidaan olosuhteiden tai henkilön käyttäytymisen vuoksi perustellusti arvioida liittyvän rekisterinpitäjän toimivaltaan kuuluviin tehtäviin. Kyseessä olisi uusi tietosisältösäännös. Huomiotietojen luonnetta ei olisi rajattu vaan niitä olisivat kaikki sellaiset tiedot, joiden voidaan olosuhteiden tai henkilön käyttäytymisen vuoksi perustellusti arvioida liittyvän rekisterinpitäjän toimivaltaan kuuluviin tehtäviin. Huomiotiedot voisivat koskea esimerkiksi olosuhteita tai tapahtumia, kuten perhesuhteita tai toimeentuloa, jotka voivat olla merkityksellisiä lupaharkinnassa tai arvioitaessa sitä, vastaako henkilön maassa oleskelu edelleen oleskeluluvan edellytyksiä. Huomiotiedot voisivat olla myös esimerkiksi työturvallisuuden vaikuttavia tietoja, kuten tietoja henkilön käyttäytymisestä, joka olisi merkityksellinen esimerkiksi turvapaikkapuhuttelun näkökulmasta tai muita turvallisuuden liittyviä toimenpiteitä ajatellen. Huomiotietojen tulisi täyttää henkilötietojen käsittelyä koskevat periaatteet eli niiden tulisi aina olla asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. Huomiotietoihin olisi liitettävä arvio tietojen antajan tai lähteen luotettavuudesta ja tietojen oikeellisuudesta, jos se on mahdollista. Ulkomaalaislain 129 a §:n sekä 212 §:n nojalla maahanmuuttoviranomaiset suorittavat ulkomaalaisvalvontaa sekä ulkomaalaislain nojalla annettujen säännösten noudattamista. Esimerkiksi hallituksen esityksessä (HE 169/2014 vp) todetaan, että ulkomaalaisvalvonnan taustalla on aina oltava joku oleskeluluvan myöntöperusteeseen liittyvä tieto tai epäily, jonka perusteella Maahanmuuttovirastolla on perustellusti syytä tarkistaa jälkikäteen, vastaako henkilön maassa oleskelu edelleen oleskelun edellytyksiä. Viranomaisella on toimivaltuuksiansa puitteissa oltava mahdollisuus tallettaa tietoja, jotka ovat merkityksellisiä sen lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi, vaikka tiedot eivät välttämättä liity vireillä olevaan asiaan.

Pykäläehdotuksen 3 momentin nojalla rekisterinpitäjä saisi, siltä osin kuin on tarpeen, käsitellä perheenjäsenten, heidän kanssaan samassa taloudessa asuvien henkilöiden ja Suomessa olevien vastaanottajien henkilötietoja sekä ulkomaalaisen työntekijän palvelukseensa ottavan henkilön henkilötietoja.

8 §. Erityisiä henkilötietoryhmiä koskeva käsittely. Pykälä sisältäisi säännökset erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä. Pykälään keskitettäisiin erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien tietojen käsittelyn sääntely voimassaolevasta ulkomaalaisrekisterilaista, vastaanottolaista sekä säilölaista. Käsittelytarkoitusten osalta pykälä vastaisi voimassaolevaa lainsäädäntöä. Pykälän 1 momentti vastaisi asiallisesti voimassaolevan vastaanottolain 48 §:n 1 momentin 3 kohtaa voimassaolevan vastaanottolain 46 §:n 1 momenttiin sisältyvän vastaanoton osarekisterien käyttötarkoituksen kanssa yhdessä tulkittuna. Sana seuranta korvattaisiin sanalla valvonta vastaamaan vastaanottolain 8 §:ssä säädettyä Maahanmuuttoviraston toimenkuvaa. Pykälän 2 momentti vastaisi sisällöllisesti voimassaolevan säilölain 32 d §:n 2 momenttiin sisältyvää sääntelyä koskien terveydentilaa koskevien henkilötietojen käsittelyä.

Nykytilasta poiketen terveydentilaa koskevien tietojen lisäksi henkilöstä saisi käsitellä myös terveydenhuoltopalveluita koskevia tietoja. Terveydenhuoltopalveluita koskevilla tiedoilla tarkoitetaan laajemmin terveydentilan edistämistä koskevia palveluita. Tämä olisi tarpeellista esimerkiksi rokotuksia koskevien tietojen käsittelemiseksi. Terveydentilaa ja terveydenhuoltopalveluita koskevia tietoja ehdotetaan mahdollistettavan käsitellä myös säilöönottoyksiköissä jatkossa siltä osin kuin se on tarpeen pykälässä säädetyissä tarkoituksissa. Voimassa ole-

vassa säilölain 32 d §:ssä käsittely on sidottu välttämättömyyteen. Mikäli edellytyksenä olisi jatkossakin välttämättömyys, voisi tämä vaikeuttaa asiakastyötä ja yhteistyötä eri perusteella tietoja käsittelevien palveluntarjoajien kanssa. Vastaanottokeskusten ja säilöönottoyksiköiden sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvä työ ei poikkea sisällöllisesti näitä palveluja muutoin tarjoavista toimijoista. Lain sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015) 4 §:n mukaan sosiaalihuollon ammatillinen henkilöstö sekä avustava henkilöstö, joka osallistuu asiakastyöhön, ovat velvollisia kirjaamaan sosiaalihuollon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan kannalta tarpeelliset ja riittävät tiedot.

Pykälän 3 momentti vastaisi sisällöllisesti voimassaolevan ulkomaalaisrekisterilain 6 §:n 2 momenttia siltä osin, kun kyseisen pykälän säätämät henkilötiedot tietosuoja-asetuksen mukaan kuuluvat erityisiä henkilötietoryhmiä koskeviin tietoihin. Voimassaolevan ulkomaalaisrekisterilain 6 §:n 1 momentin tietosisältö ei kuulu erityisiä henkilötietoryhmiä koskeviin tietoihin, jonka johdosta sen sisältö esitetään keskitettäväksi tämän esityksen 1. lakiehdotuksen 7 §:ään, joka koskee käsiteltäviä henkilötietoja.

9 §. *Muukalaispassi- ja matkustusasiakirjahakemusta varten otettujen sormenjälkitietojen käsittely.* Pykälä sisältäisi säännökset muukalaispassien ja pakolaisen matkustusasiakirjojen hakijoilta otettujen sormenjälkien käsittelystä. Pykälä vastaisi sisällöllisesti voimassaolevaa ulkomaalaisrekisterilain 3 a §:ää. Pykälään tehtäisiin tarvittavat muutokset tämän esityksen 1. lakiehdotukseen sisältyvän muutosehdotuksen vuoksi, jossa käsittelytarkoituksellisuuden seurauksena luovuttaisiin säätämästä rekistereistä ja osarekistereistä tarpeettomana. Tarkoitus ei ole muuttaa nykytilaa.

Sormenjälkiä käyttämään oikeutetuista viranomaisista ulkoasiainministeriö ja Suomen edustusto korvattaisiin termillä ulkoasiainhallinto. Muutos olisi tekninen ja vastaisi tässä esityksessä yleisesti käytettävää terminologiaa.

10 §. *Oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otettujen sormenjälkitietojen käsittely.* Pykälä sisältäisi säännökset oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otettujen sormenjälkien käytöstä. Pykälä vastaisi sisällöllisesti ulkomaalaisrekisterilain 3 b §:ää. Pykälään tehtäisiin tarvittavat muutokset tämän esityksen 1. lakiehdotukseen sisältyvän muutosehdotuksen vuoksi, jossa käsittelytarkoituksellisuuden seurauksena luovuttaisiin säätämästä rekistereistä ja osarekistereistä. Käsitteilyperusteisesta lähestymistavasta johtuen viittaukset hakemusasioiden osarekisteriin korvattaisiin viittauksella kyseisessä pykälässä tarkoitettuihin jo talletettuihin tietoihin. Valtion turvallisuus korvattaisiin termillä kansallinen turvallisuus. Pykälän 2 momentissa säädetyt sormenjälkitiedot korvattaisiin sanalla sormenjäljet. Tarkoitus ei ole muuttaa nykytilaa.

11 §. *Henkilötietojen käsitteleminen muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen.* Pykälässä säänneltäisiin niistä tilanteista, joissa lain soveltamisalan piirissä henkilötietoja olisi mahdollista käsitellä muuhun kuin henkilötietojen alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Tämä olisi mahdollista, jos käsittely olisi välttämätöntä viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi tai tarpeen pykälässä tarkemmin yksilöidyllä tavalla.

Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädetään henkilötietojen käyttötarkoitussidonnaisuudesta eli henkilötiedot on kerättävä tiettyä nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Mikäli henkilötietoja on tarve käyttää muuhun kuin henkilötietojen alkuperäiseen keräämis- ja tallettamistarkoitukseen eikä käyttöä arvioida alkuperäisen keräämis- ja tallettamistarkoituksen kanssa yhteensopivaksi, käsittelyllä on oltava erillinen oikeusperusta. Oi-

keusperustan luovat viranomaisen lakisääteiset tehtävät, joiden toteuttamiseksi henkilötietojen käsittelystä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen on erikseen säädetty.

Henkilötietojen käsittely ehdotettavan lain 1 §:ssä säädetyn soveltamisalan alakohdassa 1–6 voitaisiin usein tulkita yhteensopivaksi kunkin alakohdan sisällä kuitenkin niin, että yhteensopivuus on tapauskohtaisesti arvioitava tietosuojasetuksen sisältämien yhteensopivaa käyttöä määrittävien edellytysten valossa. Näin ollen kunkin alakohdan 1 nojalla kerättyjen tietojen käyttäminen kyseisen alakohdan tarkoituksiin olisi käytännössä usein yhteensopivaa alkuperäisen käsittelytarkoituksen kanssa. Tietojen käsitteleminen eri alakohtien välillä olisi käytännössä harvemmin yhteensopivaa. Kuitenkin esimerkiksi soveltamisalan 1 ja 2 alakohtien välillä käsittely olisi käytännössä usein arvioitavissa yhteensopivaksi. Tämän lakiehdotuksen 1 §:n soveltamisalan alakohtien välillä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä säädetäisiin nyt esitettävällä tavalla tarvittavilta osin erikseen.

Ehdotettavan maahanmuuttohallinnon henkilötietolain aiempaa laajempi soveltamisala suhteessa ulkomaalaisrekisterilakiin huomioiden, henkilötietojen käsitteleminen muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen tulisi mahdollistaa niissä tilanteissa, joista voimassaolevassa ulkomaalaisrekisterilaissa, vastaanottolaissa, säilölaissa ja kotoutumislaisissa on säädetty tiedonluovutuksena viranomaisten välillä. Tältä osin muutoksia voidaan pitää käsittelytarkoitusten osalta sikäli lähtökohtaisesti teknisinä, että voimassaolevaa oikeustilaa ei tältä osin olisi tarkoitus muuttaa.

Muutos nykytilaan olisi kuitenkin ehdotettava käsittelykynnyksen muuttaminen niin, että tietojen käsitteleminen muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen olisi mahdollista tarpeellisuusedellytyksen nojalla pykälässä yksilöidyissä tarkoituksissa ja yksilöityjen viranomaisten toimesta. Voimassaolevassa lainsäädännössä on pääasiassa sovellettu välttämättömyusedellytystä tiedonluovutuksen edellytyksenä. Kotoutumislaisissa tiedonsaantioikeuden edellytyksenä on ollut tarpeellisuusvaatimus ilman tarkempaa yksilöintiä.

Voimassaolevasta oikeustilasta poiketen tietojen käyttäminen muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen olisi mahdollista perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaisesti välttämättömyusedellytyksen nojalla ilman, että käsittelytarkoituksia on nimenomaan henkilötietolaissa erityisen tarkasti yksilöity. Kyseessä olisi kuitenkin aina esityksessä yksilöityjen rekisterinpitäjien toimesta tapahtuva henkilötietojen käsittely näiden lakisääteisten tehtävien toteuttamiseksi eli käsittelytarkoitus olisi yksilöity toimivaltaa luovassa lainsäädännössä. Koska kyseessä olisi rekisterinpitäjän toimesta tapahtuva henkilötietojen käsittely, viranomaisen tiedonsaantioikeus perustuisi rekisterinpitäjän asemaan eikä erillistä luovutus-säännöstä viranomaisten välillä näin ollen tarvittaisi. Pykälässä yksilöitäisiin tarkemmin ne käsittelytarkoitukset, joissa henkilötietojen käsitteleminen muussa kuin niiden alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa olisi mahdollista tarpeellisuusedellytyksen nojalla sekä käsittelyyn oikeutetut viranomaiset.

Lain soveltamisalan piirissä kerätyjä tietoja olisi pykälän 1 momentin 1 alakohdan nojalla mahdollista käsitellä muussa kuin niiden alkuperäisessä käsittely tarkoituksessa, mikäli tiedot ovat tarpeen henkilöllisyyden selvittämiseksi.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädetäisiin tietojen käyttämisestä muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, kun 1 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla kerätyt tiedot ovat tarpeen Maahanmuuttovirastolle, poliisille, Rajavartiolaitokselle tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle kansainvälistä suojelua hakeviin, tilapäistä suojelua saaviin tai ihmiskaupan uhreihin liittyvien tehtävien hoitamista varten sekä ulkomaalaisen Suomessa oleskelua varten. Kohdassa olisi kyse voimassaolevan vastaanottolain 52 §:n nojalla luovutettavien tietojen kä-

sittelemisestä jatkossa muussa kuin niiden alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa. Lisäksi kohdassa olisi kyse voimassaolevan vastaanottolain 58 §:n 1 momentin nojalla Maahanmuuttovirastolle luovutettavien tietojen käsittelemisestä. Vastaanottotietoja kuten majoitustietoja tarvitaan myös esimerkiksi oleskelulupaprosessissa sekä maastapoistamisrosessissa, jonka johdosta käsittely olisi mahdollista myös ulkomaalaisen Suomessa oleskelua varten. Koska käsittelytarkoitukset olisi yksilöity, käsittely tapahtuisi voimassaolevasta oikeustilasta poiketen tarpeellisuusedellytyksen nojalla.

Pykälän 1 momentin 3 alakohdassa säädettäisiin tietojen käyttämisestä muuhun kun alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, kun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla kerätyt tiedot ovat tarpeen Maahanmuuttovirastolle tai vastaanotto- tai järjestelykeskukselle 1 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisten tehtävien hoitamista varten. Kohdassa olisi kyse voimassaolevan vastaanottolain 53 §:n nojalla luovutettavien tietojen käsittelemisestä jatkossa muussa kuin niiden alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa. Viranomaisia, jotka keräävät tietoja 1 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla ovat Maahanmuuttovirasto, poliisi ja Rajavartiolaitos. Voimassaolevasta sääntelystä poiketen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ei esitettävän soveltamisalan uuden jaottelun mukaisesti keräisi henkilötietoja 1 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla vaan tekee sen 1 §:n 1 momentin 5 kohdan nojalla. Tilanteet, joissa Maahanmuuttovirastolla tai vastaanotto- tai järjestelykeskuksella on tiedontarve elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta liittyvät käytännössä kuntaan osoittamiseen ja olisivat siten henkilötietojen käsittelyä alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen tai sen kanssa yhteensopivaa käsittelyä.

Pykälän 1 momentin 4 alakohdassa säädettäisiin tietojen käyttämisestä muuhun kun alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, kun 1 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla kerätyt tiedot ovat tarpeen Maahanmuuttovirastolle, vastaanotto- ja järjestelykeskuksille, poliisille tai Rajavartiolaitokselle ulkomaalaisen Suomessa oleskeluun ja maasta poistamiseen, kansainvälistä suojelua hakvien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanottoon tai ihmiskaupan uhrien auttamiseen liittyvien tehtävien hoitamista varten. Kohdassa olisi kyse voimassaolevan säilölain 32 f §:ään nykyisin sisällyvistä tiedonsaanti- ja luovutusosoikeuksista. Voimassaolevaa oikeustilaa ei ole tarkoitus muuttaa muuten kuin käsittelykynnyksen osalta.

Pykälän 1 momentin 5 kohdassa säädettäisiin tietojen käyttämisestä muuhun kun alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, kun 1 §:n 1 momentin 1, 2 ja 3 kohtien nojalla kerätyt tiedot ovat tarpeen Maahanmuuttovirastolle tai säilöönottoyksikölle 1 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisten tehtävien hoitamista varten. Kohdassa olisi kyse voimassaolevan säilölain 32 g §:n nojalla luovutettavien tietojen käsittelemisestä. Voimassaolevaa oikeustilaa ei ole tarkoitus muuttaa muuten kuin käsittelykynnyksen osalta.

Pykälän 1 momentin 6 kohdassa säädettäisiin tietojen käyttämisestä muuhun kun alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, kun 1 §:n 1 momentin 5 kohdan nojalla kerätyt tiedot ovat tarpeen Maahanmuuttovirastolle maahanmuuttoon liittyvien tehtävien hoitamista varten. Kohdassa olisi kyse voimassaolevan kotoutumislain 61 §:ään sisällyvistä tiedonluovutussäännöksistä.

Pykälän 1 momentin 7 alakohdassa säädettäisiin tietojen käyttämisestä muuhun kun alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, kun 1 §:n 1 momentin 1, 2 ja 3 kohtien nojalla kerätyt tiedot ovat tarpeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle 1 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisten tehtävien hoitamista varten. Kohdassa olisi kyse voimassaolevan kotoutumislain 87 §:n mukaisista säännöksistä. Voimassaolevaa oikeustilaa ei ole tarkoitus muuttaa muuten kuin käsittelykynnyksen osalta.

12 §. Tiedonsaantioikeus. Tiedonsaantioikeudesta säädettäisiin nykytilaa vastaavasti tiedonsaajan lainsäädännössä, koska on perusteltua, että tiedonsaantioikeus on sen vastuulla, jonka

oikeudesta saada tietoa on kyse. Lisäksi tiedon saajalla on asiantuntemus sen tarvitsemien tietojen sisällön ja käsittelytarkoituksen suhteen. Tiedonsaantioikeus on sidottu siihen, että vastaanottajalla on lakisääteisiä tehtäviä, joiden toteuttaminen edellyttää henkilötiedon käsittelyä. Kyseessä on toimivaltaa luova oikeus.

Rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeudet on tarkoituksenmukaisinta säilyttää nyt ehdotettavassa laissa aineellisoikeudelliseen lakiin sijoittamisen sijaan huomioiden aineellisoikeudellisen lainsäädännön runsaslukuisuus. Kun tiedonsaantioikeus sijoitetaan maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin, se koskee vain henkilötietoja ja koska henkilötietolain soveltamisala ehdotetaan sidottavaksi rekisterinpitotarkoitukseen, tiedonsaantioikeus koskee vain henkilötietoja, joita käsitellään rekisterinpitotarkoituksessa.

Ehdotettu säännös oikeuttaisi rekisterinpitäjän saamaan salassapitovelvollisuuden estämättä tietoja. Viranomaisen velvollisuutta antaa tietoja ei rajoitaisi se, että sen hallussa oleva tieto on pidettävä salassa. Salassa pidettävän tiedon antaminen rekisterinpitäjälle ei edellytä suostumusta siltä, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Perustuslakivalio kunta on lausuntokäytännössään katsonut, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tietoja hallussaan pitävään viranomaiseen kohdistuvalla salassapitovelvollisuudella suojataan. Tiedonsaantioikeus kohdistuisi viranomaisiin sekä muuhun tahoon silloin, kun se hoitaa julkista hallintotehtävää. Tiedonsaantioikeus voisi koskea myös tietoja, jotka saadaan ulkomailta, esimerkiksi kansanvälisten sopimusten nojalla.

Tiedonsaantioikeus sidottaisiin sekä välttämättömyys-, että tarpeellisuusvaatimukseen. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan sikäli kuin tietosisältöjä ei ole pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus tietojen välttämättömyydestä jonkin tarkoituksen kannalta. Tietojensaantioikeus kytketään ehdotettavassa laissa rekisterinpitäjälle toimivaltaa luovien tehtävien säänteleeseen lainsäädäntöön, joissa käsittelyn tarkoitus on yksilöity. Laissa ei lueteltaisi eri viranomaisia, vaan rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeus määräytyisi sen kyseistä viranomaista koskevan lainsäädännön ja sille säädettyjen tehtävien mukaisesti. Nyt ehdotettavan lain rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeutta ei niiden käsittelemien asioiden moninaisuuden vuoksi ole mahdollista säännellä niin, että säännöksessä lueteltaisiin tyhjentävästi kaikki viranomaiset ja niillä olevat tiedot, jotka kuuluvat tiedonsaantioikeuden piiriin. Sen vuoksi tiedonsaantioikeus rajattaisiin perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla tietoihin, jotka rekisterinpitäjä välttämättä tarvitsee sen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi.

Sääntelytapa mahdollistaa tiedonsaantioikeuden toteutumisen ilman jatkuvia lainsäädäntömuutoksia myös muuttuvissa tilanteissa. Sääntely on silti täsmällistä ja tarkkarajaista. Välttämättömiä tietoja olisivat sellaiset tiedot, jotka olisivat ratkaisevia rekisterinpitäjän lakisääteisen tehtävän suorittamiseksi ja välttämätön tieto voisi esimerkiksi johtaa luvan myöntämättä jättämiseen. Välttämättömyyteen sidottu sääntelytapa pitää sisällään sen, että tiedon saaminen on sidottu luovuttajan arvioon välttämättömyyskynnyksen täyttymisestä.

Esimerkiksi Maahanmuuttovirastolla olisi siten oikeus saada välttämättömiä tietoja oikeusrekisterikeskuksen pitämästä sakkorekisteristä. Sakkorekisteri sisältää seuraamuksen kohteena olevan henkilön henkilötiedot, tiedot seuraamuksen laadusta ja määrästä, suoritetuista täytäntöönpanotoimenpiteistä ja niiden ajasta, kertyneistä rahamääristä sekä täytäntöönpanon esteistä. Sakkorekisterin tiedot ovat välttämättömiä Maahanmuuttoviraston lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi, kuten kansalaistamiseen liittyvän nuhteettomuusedellytyksen selvittämiseksi, kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelemiseksi, pakolaisaseman ja toissijaisen

suojelun lakkauttamisen ja peruuttamisen selvittämiseksi, ulkomaalaisen maasta karkottamisen perusteiden selvittämiseksi, kausityöntekijän työnantajan velvoitteiden ja laiminlyöntien selvittämiseksi sekä sen selvittämiseksi onko ulkomaalainen uhka yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Käsittelyn tarkoitukset on yksilöity kansalaisuuslaissa, ulkomaalaislaissa sekä kausityölaissa.

Maahanmuuttovirastolla olisi myös esimerkiksi oikeus saada välttämättömät tiedot veroviranomaisilta Suomen kansalaisuuden saamisen, säilyttämisen, menettämisen ja siitä vapautumisen edellytysten selvittämiseksi sekä kansalaisuusaseman määrittämiseksi, ulkomaalaisen oleskeluluvan edellytysten selvittämiseksi, oleskelukortin myöntämisen tai peruuttamisen tai oleskeluoikeuden rekisteröinnin edellytysten selvittämiseksi, työnantajavelvoitteiden suorittamisten tarkistamiseksi ja valvomiseksi, ulkomaalaisen ilmoittaman työnantajan työnantajasuorituksista ja niiden ilmoittamisesta, verojen maksuun liittyvästä maksujärjestelystä sekä työnantajan tosiasiallisesta taloudellisesta toiminnasta.

Välttämättömät tiedot eivät poikkeuksetta koske hakijaa itseään, vaan tiedot voivat koskea esimerkiksi sitä oikeushenkilöä, jonka toiminnasta hakija tai hänen perheen jäsenensä ilmoittaa tulonsa saavan. Esimerkiksi velvoitteidenhoitoselvitystä käytettäisiin arvioitaessa ulkomaalaisen työnantajan kykyä selvittää laissa säädettyistä velvoitteistaan, määrättäessä ulkomaalaisen työnantajaan kohdistettavia seuraamuksia ja arvioitaessa henkilön kykyä huolehtia omasta tai perheenjäsenensä toimeentulosta Suomessa. Oleskelulupaa koskeva hakemus voidaan hylätä, jos on aihetta epäillä työnantajan kykyä tai halua maksaa ulkomaalaiselle hakemuksessa ilmoitetun suuruista palkkaa tai suoritua muista työnantajavelvoitteistaan. Jatkolupaa koskeva hakemus voidaan evätä tai voimassaoleva lupa peruuttaa, jos työnantaja on laiminlyönyt noudattaa laissa säädettyjä velvoitteitaan.

Velvoitteidenhoitoselvityksestä ilmeneviä tietoja voitaisiin myös käyttää perusteena päätökselle, jossa pidättäydyttäisiin myöntämästä lupia laissa säädettyjä velvoitteitaan laiminlyöneen työnantajan palvelukseen.

Hakijan antamien tietojen tarkistaminen velvoitteidenhoitoselvityksellä olisi välttämätöntä myös tilanteissa, joissa tämä palkallaan, yritystoiminnasta tai muista lähteistä peräisin olevilla tuloillaan ilmoittaa täyttävänsä laissa säädetyn itseään tai perhettään koskevan toimeentuloedellytyksen Suomessa oleskelun aikana.

Tietojen välttämättömyys tulisi niitä pyydettyä perustella.

Tiedonsaantioikeus sidottaisiin nykytilasta poiketen tarpeellisuusvaatimukseen siltä osin kuin tiedot eivät olisi lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi välttämättömiä. Tarpeellisia tietoja olisivat sellaiset tiedot, jotka tukevat rekisterinpitäjää sen lakisääteisten tehtävien suorittamisessa. Esimerkiksi Maahanmuuttovirastolla olisi siten oikeus saada esimerkiksi oikeusrekisterikeskuksen pitämästä sakkorekisteristä tiedot henkilötiedoista, ratkaisutiedoista, täytäntöönpanoasiatiedoista, muuntorangaistusasioista ja tapahtumatiedoista, silloin kun tiedot ovat tarpeellisia muiden kuin oleskelulupaa hakevien henkilöiden rekisteritiedoista kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämiseksi. Sikäli kuin tietojensaantioikeus on sidottu tarpeellisuusvaatimukseen, tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaisesti.

Tieto olisi oikeus saada myös teknisen käyttöyhteyden välityksellä tai tietojoukkona siten kuin rekisterinpitäjän kanssa asiasta tarkemmin sovitaan.

Lain soveltamisalan piirissä rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeus perustuu rekisterinpitäjän asemaan eikä rekisterinpitäjänä toimivien viranomaisten keskinäisistä tiedonsaantioikeuksista säädettäisi erikseen. Henkilötiedon käsittelylle tulisi kuitenkin aina olla oikeusperuste eli käsittelyn pitäisi vastata joko alkuperäistä käsittelytarkoitusta, tämän kanssa yhteensopivaa käsittelytarkoitusta tai käyttämisestä kyseiseen tarkoitukseen, joka on muu kuin alkuperäiseen käsittely- tai tallennustarkoitukseen, olisi säädetty erikseen.

13 §. Henkilötietojen luovuttaminen. Raskaan sääntelyrakenteen synnyttävän ja tulkintaongelmia luovan kaksinkertaisen sääntelyn purkamiseksi henkilötietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä yksinkertaistettaisiin voimassaolevaan lainsäädäntöön nähdessä siirtymällä sääntelymalliin, jossa tiedonluovutus olisi sidottu vastaanottavan viranomaisen lakisääteisiin tehtäviin perustuviin tiedonsaantioikeuksiin. Ehdotettavan lain nojalla käsiteltäviä henkilötietoja saisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa siinä määrin kuin se on vastaanottavan viranomaisen tai muun tahon lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi välttämätöntä. Tiedonluovutuksen perustava käsittelytarkoitus, tietosisältö ja luovutuksen kohde olisi sidottu tietojen pyytävän tahon lainsäädäntöön ja siihen sisältyviin lakisääteisiin tehtäviin. Mikäli tietoja pyytävän tahon tiedonsaantioikeus olisi sidottu välttämättömyyttä matalampaan luovutuskyynykseen, kuten tarpeellisuusvaatimukseen, tiedonluovutus tapahtuisi tämän perusteella.

Rekisterinpitäjät päättäisivät itsenäisesti tietojen luovuttamisesta rekisterinpitäjän vastuun nojalla. Kukin rekisterinpitäjä voisi kuitenkin luovuttaa tietoja vain siltä osin, kun kyseessä ovat tiedot, joista se rekisterinpitäjänä vastaa. Yhteisrekisterinpitäjä ei loisi oikeutta luovuttaa kaikkia lain soveltamisalan piiriin kuuluvia tietoja vaan ainoastaan sellaisia tietoja, joita kyseinen viranomainen on toimivaltainen käsittelemään ja joista se rekisterinpitäjänä vastaa.

Tietoja luovuttavan tahon tulisi arvioida tiedonsaantia koskeva pyyntö luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta. Rekisterinpitäjän vastuu sisältää velvollisuuden arvioida, mitä tietoa se luovuttaa vastaanottavan viranomaisen tiedonsaantioikeuden nojalla. Käyttötarkoitussidonnaisuuden toteutumisen varmistamiseksi tiedonsaajan tulisi tietoa tai tietoja tai järjestelmään pääsyä pyytäessään perustella se, mihin sen oikeus saada kyseistä tietoa perustuu, tiedon käsittelytarkoitus sekä tarvittavat tiedot. Rekisterinpitäjä arvioisi tiedonpyytäjän pyynnön perusteella henkilötietojen minimointia koskeva periaatteen huomioiden luovutettavien henkilötietojen tietosisällön sekä sen, missä muodossa tiedot luovutetaan. Tietoa luovuttavan viranomaisen tulisi luovutuksen edellytyksiä arvioidessaan huomioida muun muassa tiedon tarve eli mihin tarkoitukseen henkilötietoa pyydetään, onko pyydetty tieto yksilöity riittävällä tavalla käyttötarkoituksen huomioiden, onko tieto sekä tietoa pyytävä viranomainen yksilöity riittävällä tarkkuudella, onko tieto saatavissa muusta lähteestä tai esimerkiksi hakijalta itseltään ja mikäli näin on, puoltaako esimerkiksi tiedon luotettavuusvaatimus (tiedon nojalla tehdään henkilöä velvoittava päätös) tiedon saamista juuri luovuttavalta taholta sekä onko intressin ja riskin välillä riittävä tasapaino erityisesti, jos kyseessä on pääsyoikeuden avaaminen tietojärjestelmään.

Arvioinnin ei tarvitsisi olla tiukan tapauskohtaista tilanteissa, joissa tietoa luovutetaan säännönmukaisesti tietyille viranomaiselle tietyä käyttötarkoitusta varten.

Laissa ei eriteltäisi tilanteita sen mukaan, onko kyse tiedon yksittäistapauksellisesta luovutuksesta vai muiden kuin yksittäisten tietojen luovuttamisesta tai luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden välityksellä. Tietoja olisi mahdollista luovuttaa siten, kun asiasta tietojen luovuttajan ja vastaanottajan kesken sovitaan, perustellusta syystä myös teknisen käyttöyhteyden avulla. Esityksen 1. lakiehdotuksen 4 §:n ja 5 §:n nojalla Maahanmuuttovirasto ja ulkoasiainhallinto kuitenkin päättäisivät tietojen luovuttamisesta tietojärjestelmistään, jos luovuttaminen tapahtuu teknisen käyttöyhteyden välityksellä tai kysymys on muiden kuin yksittäisten tietojen luovuttamisesta. Tilanteissa, joissa tiedonsaajalle avataan tekninen käyttöyhteys, rekisterinpi-

täjän vastuunsa puitteissa valvoisi tietojenluovutusta käyttövaltuushallinnan avulla ja esimerkiksi lokitietojen seurannalla. Mahdollisuudesta luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyh-teyden välityksellä säädettäisiin tiedonluovuttajan lainsäädännössä siksi, että tiedonluovutusta koskevasta tavasta päättäminen kuuluu rekisterinpitäjän vastuuseen.

Erityisiä henkilöryhmiä koskevien tietojen luovutuksesta ei säädettäisi erikseen mutta välttämättömyyttä arvioitaessa tulisi erityistä painoarvoa antaa sille, että kyseessä on erityisiä henkilötietoryhmiä koskeva tieto. Tämä edellyttäisi suppeaa luovutussäännösten tulkintaa.

Tietojen luovuttaminen ei koskisi oleskeluluvan, oleskelulupakortin tai oleskelukortin hakijalta taikka muukalaispassin ja pakolaisen matkustusasiakirjan hakijalta otettuja sormenjälkiä, ellei muualla laissa toisin säädetä.

14 §. Tietojen poistaminen. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohdan tietojen minimointia koskevan lähtökohdan mukaisesti henkilötietojen poistamista koskevat määräajat perustuisivat tarpeeseen säilyttää tietoa sen ajan, minkä se on lain mukaisten tehtävien suorittamiseksi ja lakien noudattamisen valvomiseksi tarpeellista sekä henkilön oikeusturvan kannalta perusteltua. Maahanmuuttohallinnolle on leimallista, että aiemmin vireillä olleet asiat voivat olla merkityksellisiä myöhemmissä asioissa, esimerkiksi uutta oleskelulupaa haettaessa, myöhemmin vireille tulevassa perheenjäsenen oleskelulupa-asiassa, kansalaisuuden myöntämistä koskevassa asiassa tai kansalaisuuden menettämisasiain yhteydessä. Rekisteröidyn oikeuksien turvaamiseksi on tärkeää, että merkitykselliset perustiedot säilytetään riittävän pitkään. Henkilön perustietojen riittävän pitkää säilyttämistä puoltaa myös tavoite välttää useamman päällekkäisen henkilöllisyyden luomista tilanteissa, joissa henkilön asioiden käsittelyn välissä on voinut kulua pitkä aika esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilö on ensin opiskellut Suomessa ja palaa maahan myöhemmin työntekijänä. Usean henkilöllisyyden tilanteet aiheuttavat hankalia heijastusvaikutuksia muiden viranomaisten rekisterimerkintöihin.

Voimassaolevaan lakiin verrattuna tietojen poistamiseen liittyvät säännökset muuttuisivat niin, että henkilön tunnistetiedoista asiakasnumero, nimi, syntymäaika, henkilötunnus, muun ulkomaisen henkilön yksilöimiseksi annettu tunnus, kansalaisuus sekä henkilön perhesuhdetiedot poistettaisiin 10 vuoden kuluttua siitä, kun hän on kuollut tai saanut Suomen kansalaisuuden tai häneen liittyvien asioiden tiedot on poistettu. Määräaika olisi perusteltu kansalaisuuden menettämistä koskevan asian vireille tulo näkökulmasta. Päätöstä kansalaisuuden menettämisestä ei voida tehdä, jos kansalaisuushakemuksen tai -ilmoituksen ratkaisusta on kulunut yli viisi vuotta. Jos kansalaisuuden menettämistä koskeva asia on tullut vireille ennen kuin viisi vuotta on kulunut kansalaisuuspäätöksen tekemisestä, päätös voidaan kuitenkin tehdä vielä tämän jälkeen. Perheenjäsenen oleskelulupa-asian vireille tulo on mahdollista vielä pitkään henkilön kuoleman jälkeen. Henkilön perustietojen säilyttäminen 10 vuotta henkilöön liittyvien asioiden poistamisen jälkeen kaksoishenkilöllisyyksien välttämiseksi on perusteltua vaikka on mahdollista, että henkilö palaa maahan myös tätä myöhemmin.

Muut henkilötiedot poistettaisiin kun asioiden tiedot poistetaan. Asioiden tiedot poistettaisiin, kun oleskeluoikeuden päättymisestä tai muun viimeisimmän vireillä olleen asian viimeisestä tiedon merkitsemisestä on kulunut 5 vuotta. Tietojen poistamista koskeva tosiasiallinen aika piteneisi tietyissä tilanteissa. Tietojen poistamista koskevat määräajat kaikkien vireillä olleiden asioiden osalta laskettaisiin viimeisimmän vireillä olleen asian päättymisestä, joka olisi muutos verrattuna nykytilaan. Tämä olisi perusteltua sen välttämiseksi, että henkilön tiedoissa olisi aukkoja, jota ei voida pitää perusteltuna rekisteröidyn oikeusturvan näkökulmasta.

Virheelliseksi todetun tiedon poistamisesta säädettäisiin erikseen. Poistetut tiedot arkistoitaisiin sen nojalla, mitä arkistolaissa tai sen nojalla säädetään.

Kansainvälistä suojelua hakeneen henkilön asiaa koskevien tietojen poistamisesta säädetään menettelyasetuksessa [...] ja uudelleensijoittamista koskevassa asetuksessa [...] [*Tarkennetaan lausuntokierroksen jälkeen menettelyasetuksen valmistelun edetessä*]

15 §. *Virheelliseksi todettu henkilötieto.* Sen estämättä mitä tietosuoja-asetuksessa säädetään virheellisen tiedon poistamisesta, virheelliseksi todettu henkilötieto saadaan säilyttää korjatun henkilötiedon yhteydessä, jos se on tarpeen rekisteröidyn, muun asianosaisen tai rekisterinpitäjän henkilöstöön kuuluvan oikeuksien turvaamiseksi. Tällaista henkilötietoa saadaan käyttää vain mainitussa tarkoituksessa.

Tietosuoja-asetuksen 16 artiklan mukaan rekisteröidyllä on oikeus vaatia, että rekisterinpitäjä oikaisee ilman aiheutonta viivytystä rekisteröityä koskevat epätarkat ja virheelliset henkilötiedot. Pykälä ei rajoittaisi oikeutta tietojen oikaisemiseen, mutta virheelliseksi todetut tiedot olisi 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa mahdollista säilyttää oikaistujen tietojen yhteydessä. Tietosuoja-asetuksen 18 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan rekisteröidyllä on oikeus siihen, että rekisterinpitäjä rajoittaa käsittelyä, jos rekisterinpitäjä ei enää tarvitse kyseisiä henkilötietoja käsittelyn tarkoituksiin, mutta rekisteröity tarvitsee niitä oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi. Pykälässä sallittaisiin virheelliseksi todetun tiedon säilyttäminen tilanteissa, joissa se on tarpeen rekisteröidyn, muun asianosaisen tai rekisterinpitäjän henkilöstöön kuuluvan oikeuksien turvaamiseksi.

Virheelliseksi todettu tieto, joka säilytetään, on poistettava heti kun tiedon säilyttäminen oikeuksien turvaamiseksi ei enää ole tarpeen, viimeistään kuitenkin viiden vuoden kuluttua tiedon poistamiselle säädetyn määräajan päättymisestä. Nykytilaan verrattuna oikeustila muuttuisi niin, että merkityksellistä olisi myös muun asianosaisen oikeuksien turvaaminen esimerkiksi perheenjäsenen oleskelulupaa koskevissa tilanteissa. Viiden vuoden määräajan alkamistapa muuttuisi, kun määräaika laskettaisiin virheellisen henkilötiedon tallettamisen sijaan tiedon poistamiselle säädetyn määräajan päättymisestä. Valinta on perusteltu esimerkiksi tilanteissa, joissa on kyse virheellisen tiedon tallentaneen virkamiehen oikeusturvasta virkavastuuta koskevassa asiassa.

16 §. *Tietojen arkistointi.* Pykälä sisältäisi informatiivisen säännöksen, jossa viitattaisiin arkistolakiin.

17 §. *Rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteuttaminen.* Pykälässä säädettäisiin menettelystä omien tietojen tarkastusoikeuden toteuttamiseksi. Tarkastusoikeuden toteuttaminen edellyttäisi pyynnön esittämistä kirjallisesti tai henkilökohtaisesti rekisterinpitäjälle.

Tarkastusoikeuden toteuttamisen kohteena olevissa henkilötiedoissa on useimmiten kyse salassa pidettävistä tiedoista, jonka johdosta rekisterinpitäjällä on oltava varmuus siitä, että tarkastusoikeutta käyttävä henkilö tosiasiallisesti on se henkilö, joka hän väittää olevansa. Näin ollen tarkastusoikeuden pyytäjän henkilöllisyydestä tulisi varmistua ennen tarkastusoikeuden toteuttamista. Rekisteröity voisi todistaa henkilöllisyytensä luotettavana pidetyillä asiakirjoilla esimerkiksi niin, että tarkastusoikeuden kohteena olevat pyydetyt tiedot toimitettaisiin rekisteröidylle kirjatulla kirjeellä, jolloin rekisteröidyn henkilöllisyyden todentaminen voisi tapahtua kirjattua kirjettä koskevaa normaalia luovutusmenettelyä noudattaen. Luotettavana pidettyjä asiakirjoja ovat ainakin voimassa oleva henkilöllisyyden osoittava asiakirja sekä voimassa oleva passi.

Rekisteröidyllä, erityisesti turvapaikanhakijoina maahan tulleilla, ei aina ole luotettavana pidettäviä asiakirjoja. Näissä tilanteissa rekisteröity olisi mahdollista tunnistaa henkilökohtaisen käynnin yhteydessä esimerkiksi tietojärjestelmään tallennetuista tiedoista, kuten turvapaikka-

hakemuksen yhteydessä otettuun valokuvaan vertaamalla. Lisäksi rekisteröidyn olisi mahdollista käyttää luotettavaa sähköistä tunnistautumista.

18 §. *Automatisoidut yksittäispäätökset.* Pykälä mahdollistaisi tietosuoja-asetuksen 22 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen automaattisen päätösten antamisen Maahanmuuttoviraston lakisäänteisen tehtävän toimeenpanossa. Artiklassa automaattisella päätöksellä tarkoitetaan sellaista päätöstä, joka perustuu pelkästään automaattisen käsittelyyn ja jolla on rekisteröityä koskevia oikeusvaikutuksia tai joka vaikuttaa häneen vastaavalla tavalla merkittävästi. Pykälässä säädetäisiin siitä, että Maahanmuuttovirasto voisi ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä tehdä päätöksen täysin automatisoidusti, jolloin tietojärjestelmät suorittaisivat kaikki asiankäsittelyn ja päätöksenteon vaiheet ilman, että kukaan luonnollinen henkilö käsittelee asiaa.

Päätöksenteon perustuminen automaattisen käsittelyyn ei olisi mahdollista, mikäli asian laatu, laajuus, yhdenmukainen kohtelu, lapsen etu tai muu erityinen syy niin edellyttäisi. Laissa ei säädetäisi siitä, missä tilanteissa tai mihin asiaryhmiin liittyviä päätöksiä olisi mahdollista tehdä täysin automaattisesti. Automaattinen päätöksenteko olisi sallittua siinä määrin kuin se on asioiden laatuun ja laajuuteen nähden tarkoituksenmukaista. Rekisterinpitäjä toimii aina rekisterinpitäjän vastuulla noudattaen sisänrakennettua ja oletusarvoista tietosuojaa.

Maahanmuuttoviraston toimivaltaan kuuluvista asioista erityisesti myönteiset päätökset voitaisiin tehdä menettelyssä, joka perustuu yksinomaan automaattiseen käsittelyyn. Myös kielteisiä päätöksiä olisi mahdollista tehdä täysin automaattisessa käsittelyssä esimerkiksi silloin kun Maahanmuuttoviraston päätös ei sisällä harkintavaltaa. Tällaisia ovat esimerkiksi päätökset, joissa toisen viranomaisen tekemästä kielteisestä osapäätöksestä seuraa lain mukaan kielteinen oleskelulupapäätös.

Sellaisia Maahanmuuttoviraston päätöksiä, joihin liittyy laajaa harkintavaltaa, esimerkiksi kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten päätöksiä, ei asian laadun ja laajuuden johdosta käytännössä olisi mahdollista tehdä käsittelyssä, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn.

Päätöstä ei tulisi tehdä täysin automaattisesti sikäli kuin lapsen etu niin edellyttää. Lapsen etu arvioidaan aina tapauskohtaisesti yksilöllisten olosuhteiden pohjalta, eikä yleisesti voida määrittellä mikä on lapsen etu kussakin yksittäistapauksessa. Maahanmuuttovirasto ottaa lasten erityisaseman huomioon ja harkitsee lapsen etua kokonaisuudessaan ja ottaa huomioon lapsen yksilölliset tarpeet, toivomukset ja mielipiteet sekä selvittää mikä ratkaisu juuri kyseisessä tapauksessa on lapsen edun mukainen. Lapsen etu määrittyy harvoin yhden, muut ohittavan tekijän kautta.

Automaattinen päätöksenteko voisi tulla sovellettavaksi esimerkiksi kansalaisuutta koskevissa vapautumis-, määrittämis- ja menettämisasiossa. Automaattinen päätöksenteko voisi tulla sovellettavaksi esimerkiksi liikkuvuusilmoituksissa sekä kausityötodistuspyynnöissä. Myös hakemuksia koskevia raukeamispäätöksiä esimerkiksi hakemuksen peruuttamisen tai kansalaisuuden saamisen johdosta olisi mahdollista tehdä automaattisessa menettelyssä. Täysin automatisoituja yksittäispäätöksiä voitaisiin tehdä myös esimerkiksi jatkolupahakemuksiin, jolloin edellytykset, joiden perusteella edellinen oleskelulupa on myönnetty, ovat edelleen olemassa.

Hallinnollisessa päätöksenteossa joku toimija on aina virkavastuussa. Perustuslain 118 §:n nojalla virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta, joihin myös päätöksenteko kuuluu. Ulkomaalaislain 7 §:n nojalla viranomaisen on huolehdittava asian selvittämisestä ja Maahanmuuttovirastossa virkavastuun päätöksistä kantaa esittelijä ja ratkaisija. Eduskunnan hal-

lintovaliokunnan lausunnon mukaisesti julkisen vallan käyttämistä voidaan tarkastella kulloinkin kyseessä olevien viranomaistehtävien kokonaisuuden kannalta, jolloin esimerkiksi valmistelutoimenpiteet voivat olla julkisen vallan käyttöä tehtävien kokonaisuuden osana (HaVL 2/2002 vp, s. 3). Päätöksissä, joissa käsittely perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn, nimetään viranomaisessa virkavastuulla toimivat virkamiehet, jotka vastaavat sekä järjestelmän kehittämisestä että toiminnasta. Täysin automaattisessa päätöksenteossa virkavastuussa on sellainen henkilö, jolla on tosiasiallinen valta ja kompetenssi muuttaa tiettyyn päätökseen johtanutta teknistä sääntöä.

Tietosuoja-asetuksen mukaan jäsenvaltion lainsäädännössä tulee vahvistaa asianmukaiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien sekä oikeutettujen etujen suojaamiseksi sikäli kuin rekisteröity voi joutua sellaisen päätöksen kohteeksi, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn ja jolla on häntä koskevia oikeusvaikutuksia. Suojatoimiin olisi kuuluttava käsittelystä ilmoittaminen rekisteröidylle, oikeus vaatia luonnollisen henkilön osallistumista tietojen käsittelemiseen, rekisteröidyn oikeus esittää kantansa, saada selvitys kyseisen arvioinnin jälkeen tehdystä päätöksestä ja riitauttaa päätös.

Maahanmuuttoviraston käsittelemässä asiassa on kyse julkisen hallintotehtävän hoitamisesta, jolloin Maahanmuuttoviraston on otettava huomioon hyvän hallinnon vaatimukset ja erityislainsäädännössä olevat menettelysäännökset. Hyvän hallinnon takeena viranomaisen on annettava asiakkailleen hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa ja huolehtia siitä, että asiakkaalla on selkeä käsitys menettelyllisten oikeuksiensa käyttämisestä. Hyvän hallinnon takeisiin kuuluu myös asianosaisen oikeus tulla kuulluksi asian käsittelyn edetessä ja tarvittaessa hakea muutosta tehtyyn päätökseen. Hyvän hallinnon takeiden mukaisesti Maahanmuuttoviraston tulee ilmoittaa rekisteröidylle, että tiedot käsitellään täysin automaattisesti. Lopullista päätöstä asiassa ei tulisi tehdä ennen kuin rekisteröityä on informoitu. Automaattisen päätöksenteon kohteena olevalle olisi kerrottava tieto suoritettavasta päätöksenteosta, merkitykselliset tiedot käytettävästä logiikasta sekä käsittelyn merkittävyys ja mahdolliset seuraukset rekisteröidylle.

Hallintolain 34 §:n nojalla asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Ehdotettavan lain 18 §:n 2 momentissa säädettäisiin rekisteröidyn oikeudesta vaatia luonnollisen henkilön osallistumista tietojensa käsittelyyn. Rekisteröidylle tulee tarjota yksinkertaisia tapoja vaatia luonnollisen henkilön osallistumista tietojen käsittelemiseen ja esittää oma kantansa.

Hallintolainkäyttölain (586/1996) 4 §:n nojalla hallintoasiassa tehdystä päätöksestä saa valittaa ja kyseisen lain 5 §:n nojalla päätöksellä, josta saa valittaa, tarkoitetaan toimenpidettä, jolla asia on ratkaistu tai jätetty tutkimatta.

19 §. Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Lailla kumottaisiin 1 päivänä tammikuuta 1998 annettu laki (1270/1997) ulkomaalaisrekisteristä.

1.2 Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta

6 Luku Rekisterit. Luku esitetään kumottavaksi, koska luvussa säädetyistä asioista esitetään säädettäväksi tämän esityksen 1. lakiehdotuksessa, johon keskitetään henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely maahanmuuttohallinnossa.

39 §. Edustajan määrääminen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti. Momentissa säädettäisiin, että edustajatoiminnan ohjaus, suunnittelu ja seuranta kuuluvat Maahanmuuttovirastolle ja että vastaanotto- tai järjestelykeskus, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity, vastaa edustajatoiminnan käytännön hallinnoinnista. Lisäys seuraa tarpeesta varmistaa viranomaisille riittävät toimivaltasäännökset myös jatkossa tilanteessa, jossa asiasta on säädetty vain voimassa olevan lain 46 §:n 2 momentissa, joka esitetään kumottavaksi osana kumottavaksi esitettävää 6 lukua. Lisäys on tekninen eikä sillä ole tarkoitus muuttaa voimassaolevaa nykytilaa.

58 §. Tiedonsaantioikeus. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tiedonsaantioikeuksia koskevat tarpeelliset muutokset tämän esityksen 1. lakiehdotukseen sisältyvän sääntelyn johdosta. Maahanmuuttoviraston sekä vastaanotto- ja järjestelykeskuksen tiedonsaantioikeudesta säädetään jatkossa tämän esityksen 1. lakiehdotuksen 12 §:ssä osana esitettävän 1. lakiehdotuksessa säädettävien rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeuksia koskevaa systematiikkaa. Maahanmuuttoviraston oikeudesta käyttää 1 momentissa säädettyjä tietoja säädettäisiin jatkossa esitettävän 1. lakiehdotuksen 11 §:n 1 momentin 2 kohdassa. Vastaanotto- ja järjestelykeskusten oikeus käyttää momentissa säädettyjä tietoja olisi tietojen käsittelemistä niiden keräämistarkoituksen tai tämän tarkoituksen kanssa yhteensopivaa käsittelyä, joka perustuu suoraan tietosuoja-asetukseen.

1.3 Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä

5a Luku. Rekisterit Luku esitetään kumottavaksi, koska luvussa säädetyistä asioista säädetään jatkossa tämän esityksen 1. lakiehdotuksessa, johon keskitetään henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely maahanmuuttohallinnossa.

34 §. Salassapitovelvollisuus. Esitetään poistettavaksi pykälän 1 momentti tarpeettomana, koska momentissa säädetyistä asioista säädetään jatkossa tämän esityksen 1. lakiehdotuksessa. Pykälän otsikko esitetään muutettavaksi vastaamaan pykälän muutettavaksi esitettävää sisältöä.

1.4 Laki kotoutumisen edistämisestä

8 Luku. Rekisterisäännökset. Luku esitetään kumottavaksi, koska luvussa säädetyistä asioista säädetään jatkossa tämän esityksen 1. lakiehdotuksessa, johon sisällytetään henkilötietojen käsittelyä kuntaan osoittamista koskevassa tarkoituksessa koskeva sääntely.

87 §. Tiedonsaantioikeus. Pykälän 1 momentti esitetään muutettavaksi tiedonsaantioikeuden kynnyksen muuttamiseksi vastaamaan tämän esityksen 4. lakiehdotuksessa kumottavaksi esitettävän 61 §:n tietojenluovutuskynnystä nykytilan säilyttämiseksi.

1.5 Kansalaisuuslaki

48 §. Tiedonsaantioikeus rekistereistä. Pykälä esitetään kumottavaksi, koska pykälässä säädetyistä tiedonsaantioikeuksista esitetään säädettäväksi jatkossa tämän esityksen 1. lakiehdotuksen 12 §:ssä osana rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeuksia.

1.6 Laki Maahanmuuttovirastosta

1 §. Asema. Pykälässä säädettäisiin, että sisäministeriön alaisena on Maahanmuuttovirasto. Muutos olisi tekninen, koska ministeriön nimi muuttui 1.1.2014.

2 §. Tehtävät. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että Maahanmuuttovirastolla on ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmän ylläpito- ja kehitysvastuu ja että Maahanmuuttovirasto tuottaa toimialaansa koskevilla asioilla tietopalveluita ministeriölle ja muille viranomaisille sekä kansainvälisille järjestöille. Momentista kumottaisiin ensimmäinen virke, jonka mukaan Maahanmuuttovirasto pitää ulkomaalaisrekisteriä, vastaanoton asiakasrekisteriä ja edustajarekisteriä. Kumoamisen perusteena on esityksen 1. lakiehdotus, jossa ehdotetaan säädettäväksi Maahanmuuttoviraston ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmän ylläpito- ja kehitysvastuusta. Rekistereistä ei säädettäisi erikseen. Muutos ei käytännössä muuttaisi nykytilaa.

3 § Muutoksenhaku. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että muutoksenhausta Maahanmuuttoviraston päätökseen säädetään erikseen. Pykälässä ei nykytilasta poiketen kuvattaisi tarkemmin niitä lakeja, joissa muutoksenhausta säädetään. Tällä hetkellä muutoksenhausta säädetään ulkomaalaislaissa, kansalaisuuslaissa, laissa kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten, laissa kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä, laissa kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella.

1.7 Turvallisuusselvityslaki

25 §. Perusmuotoisen henkilöturvallisuusselvityksen tietolähteet. Pykälän 1 momentin 10 kohdan viittaus voimassaolevaan ulkomaalaisrekisteriin ja viisumirekisteriin korvattaisiin viittauksella tämän esityksen 1. lakiehdotukseen säännöksiin. Asiallisesti kohta vastaisi voimassa olevaa lakia.

37 §. Yritysturvallisuusselvityksessä käytettävät tietolähteet. Pykälän 1 momentin 7 kohdan viittaus voimassaolevaan ulkomaalaisrekisteriin korvattaisiin viittauksella tämän esityksen 1. lakiehdotukseen säännöksiin. Asiallisesti kohta vastaisi voimassa olevaa lakia.

1.8 Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä

6 §. Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus. Pykälän 1 momentin 22 kohtaan tehtäisiin tekninen tarkistus sen johdosta, että momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 23 kohta.

Ehdotetun 23 kohdan mukaan velvoitteidenhoitoselvitys laadittaisiin tukemaan ulkomaalaisen maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontatehtävien hoitamista siinä lueteltujen lakien sisältämien säännösten mukaisesti.

Asioiden käsittelyssä ja päätöksenteossa velvoitteidenhoitoselvitystä käytettäisiin arvioitaessa työnantajan kykyä selvittää velvoitteistaan ulkomaalaisen työnantajana. Hakemus voidaan hylätä tai jatkolupa evätä, jos velvoitteidenhoitoselvityksestä ilmenevien tietojen perusteella olisi aiheutta epäillä työnantajan kykyä tai halua maksaa ulkomaalaiselle hakemuksessa ilmoitetun suuruisia palkkaa tai suoriutua muista työnantajavelvoitteistaan.

Ulkomaalaisen voimassaoleva lupa voidaan peruuttaa, jos velvoitteidenhoitoselvityksestä tai muilla keinoin saaduista valvonta- tai tarkastustiedoista käy ilmi, että työnantaja ei ole noudattanut ilmoittamiaan työsuhteen ehtoja tai on laiminlyönyt huolehtia laissa säädetyistä tai työehtosopimuksessa sovitusta työnantajavelvoitteistaan. Velvoitteidenhoitoselvityksellä saatavia tietoja voitaisiin käyttää myös arvioitaessa tarvetta kohdistaa työsuojelu- tai ulkomaalaisvalvontaa ulkomaalaisia työllistäviin työnantajiin.

Velvoitteidenhoitoselvitystä voitaisiin työntekoa varten myönnettävien lupien ja niihin kohdistuvan valvonnan lisäksi käyttää arvioitaessa, vastaavatko ulkomaalaisen hakemuksessaan ilmoittama ja perheenyhdistämisen edellytykseksi ulkomaalaislaissa ja sen soveltamisohjeissa asetettu turvattu toimeentulo toisiaan. Toimeentulo perustuu yleensä palkkatuloon eikä korkeakaan palkkataso takaa toimeentulon riittävyttä, jos työnantajalta puuttuu tosiasiallinen kyky maksaa sovittu palkka tai palkka on ilmoitettu todellista suuremmaksi maahantulosäännösten kiertämiseksi.

1.9 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta

24 §. *Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat.* Pykälän 1 momentin 24 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja olisivat, jollei erikseen toisin säädetä, asiakirjat, jotka sisältävät henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain 1 §:n 1 momentin 1–5 kohdissa säädettyssä tarkoituksessa käsiteltäviä henkilötietoja, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna sen henkilön, jonka tietoja käsitellään tai hänen läheisensä turvallisuutta tai aiheuta heille vahinkoa tai haittaa.

Tässä esityksessä säädettäväksi ehdotettavan maahanmuuttohallinnon henkilötietolain soveltamisalaan on koottu toiminnot, joissa tarkoituksissa käsiteltäviin henkilötietoihin myös salassapitosääntely kohdistuu. Oikeusturvan kannalta yhtenäinen sääntelypohja henkilötietojen käsittelyn ja salassapidon suhteen on tarpeen. Viittaus ehdotettavaan maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin on julkisuuslain selkeyden näkökulmasta perusteltu, koska hyvin laajan soveltamisalan auki kirjoittaminen julkisuuslakiin olisi tarpeettoman raskas sääntelyratkaisu. Julkisuuslaki on yleislaki, jota sovelletaan tapauskohtaisesti. Valtion turvallisuuteen liittyvästä julkisuuden rajoittamisesta (1. lakiehdotuksen 1 §:n 1 momentin 6 kohta) säädetään julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 9 kohdassa. Julkisuuslain 24 § sisältää useita salassapitoperusteita, jotka tulevat sovellettavaksi maahanmuuttohallinnossa samanaikaisesti nyt ehdotettavan 24 kohdan kanssa.

Ehdotuksessa lähtökohtana olisi nykytilaa vastaavasti salassapito-olettama. Salassapito-olettama seuraisi vahinkoedellytyslausekkeesta. Asiakirja olisi pidettävä salassa tietyin edellytyksin. Viranomaisen edellytetään arvioivan asiakirjakohtaisesti tiedon antamisesta aiheutuvan seurauksen suojattavan yksityisen edulle kussakin yksittäisessä tapauksessa. Salassapidon ulottuvuus rajoitettaisiin siihen, mikä kussakin tilanteessa on katsottava suojattavan edun kannalta välttämättömäksi.

Esitys muuttaisi voimassaolevaa 24 §:ää niin, että vaaran ja vahingon lisäksi myös haitta hakijalle tai hänen läheiselleen olisi salassapidon peruste. Muutos olisi tarpeen, koska tämän esityksen 1. lakiehdotuksella kumottavan voimassaolevan ulkomaalaisrekisterilain 11 §:ssä säädetyn salassapitoedellytyksen kynnyksen säilyttäminen entisellään on välttämätöntä, jotta varmistetaan henkilön yksityisyyden ja henkilötietojen suojan toteutuminen kaikissa yksittäistapauksissa. Tämä on perusteltua maahanmuuttohallinnon tilanteiden moninaisuuden ja tietojen arkaluonteisuuden takia, jonka johdosta on tarpeen varmistaa salassapito riittävän matalalla kynnyksellä niissä tilanteissa, joissa julkisuuden rajoittaminen on perusteltua. Salassapito edellyttäisi kuitenkin aina yksittäistapauksellista harkintaa.

Säännösten keskittämisen myötä soveltamisala laajenisi kattamaan asiakirjat riippumatta siitä, onko kyseessä hakemusasia, viranomaisaloitteinen asia, asian valmisteluaineisto vai viranomaisten tekemä hallintopäätös asiassa. Julkisuutta olisi asian laadusta tai asian käsittelyn vaiheesta riippumatta mahdollista rajoittaa, mikäli asia sitä edellyttäisi.

Henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain 1 §:n 1 momentin 1–5 kohdissa suojattavat edut vaihtelevat. Turvapaikan hakeminen sisältää vainon mahdollisuuden. Turvapaikkamenettelyn luonteen vuoksi kansainvälistä suojelua saavien sekä näiden perheenjäsenten henkilötietojen salassapidon tarve tulisi useimmiten arvioitavaksi aiheutuvan vaaran näkökulmasta. On välttämätöntä, että turvapaikanhakijoiden turvallisuutta suojataan. Turvapaikanhakijoiden turvallisuuden suojaamista voidaan pitää sellaisena yhteiskunnassa yleisesti hyväksyttävänä ja yhteiskunnassa muutoinkin suojattavana etuna, jota asiakirjojen julkisuus voi vaarantaa ja jota ei välttämättä voida useinkaan suojata muutoin kuin arvioimalla asiakirjat kokonaan tai osittain salassa pidettäviksi. Tämä koskisi käytännössä sekä turvapaikkaprosessiin että turvapaikanhakijoiden vastaanotto toimintaan liittyvää asiakirjajulkisuutta, koska henkilön tausta turvapaikanhakijana on melko yksityiselitteisesti pääteltävissä kuulumisesta vastaanotto toiminnan piiriin. Oikeusministeriö on julkisuuslain osalta katsonut, että salassapitosäännöksen sanamuodon ja tarkoituksen kannalta olevan selvää, että jo tieto turvapaikan hakijan oleskelusta Suomessa voi olla salassa pidettävä tieto.

Oleskelulupahakemusten osalta asiakirjajulkisuudesta aiheutuva seuraus olisi useimmiten vahingon tai haitan aiheutuminen hakijalla tai hänen läheiselleen. Tavoitteena on suojata ulkomaalaista sellaisten usein arkaluonteisten tietojen julkiseksi tulemisesta aiheutuvaa vahinkoa vastaan, jonka johdosta hän olisi muita huonommassa asiassa sen johdosta, että joutuu asioimaan viranomaisen kanssa maassa oleskelun edellytyksenä.

Kansalaisuusasioihin liittyviin asiakirjoihin liittyvä salassapidon tarve tulisi useimmiten arvioitavaksi aiheutuvan vahingon tai haitan näkökulmasta. Kansalaisuushakemuksiin tehtyihin myönteisiin ratkaisuihin harvoin liittyisi vahingon vaaraa. Vahingon vaara saattaisi olla mahdollinen ensisijaisesti tilanteissa, joissa hakemukseen annettava ratkaisu on kielteinen. Hakemukseen ja selvittelyasiakirjoihin kuuluu tietoja, jotka koskevat henkilön nuhteettomuutta, asumisaikaa, toimeentuloa ja terveyttä. Tietyiltä osin tiedot ovat kuitenkin salassa pidettäviä julkisuuslain 24 §:n § momentin muiden kohtien nojalla. Vahinkoedellytyksen näkökulmasta merkityksellisiä voisivat olla tiedot, jotka voivat aiheuttaa vahinkoa esimerkiksi vaikeuttamalla työllistymistä.

Maastapoistamispäätösten osalta erityistä suojattavaa etua ei olisi siltä osin, kun on kyse esimerkiksi rikostaustasta, johon liittyvät tuomiot ovat julkisia. Siltä osin, kun on kyse maastapoistamispäätöksestä yleistä järjestystä tai turvallisuutta koskevalla perusteella eikä asiassa ole annettu tuomiota, suojaamisperuste saattaisi olla painavampi.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

[Täydennetään tarvittaessa jatkovalmistelun aikana.]

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Tietosuoja-asetusta sovelletaan 25 päivästä toukokuuta 2018.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

4.1 Yksityiselämän suoja

Hallituksen esitys on valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellinen erityisesti perustuslain 10 §:ssä turvatun henkilötietojen suojan kannalta. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta on säädettävä lailla. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan lainsäätä-

jän liikkumavaraa rajoittaa lisäksi se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa säännöksessä turvattun yksityiselämän suojan piiriin (esim. PeVL 71/2014 vp, s. 2). Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, että lainsäätäjän on turvattava henkilötietojen suoja tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa (esim. PeVL 18/2012 vp, s.2 ja PeVL 71/2012, s. 2). Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, että erityisesti rekisteröinnin tavoitteista, rekisteröitävien henkilötietojen sisällöstä, henkilötietojen sallituista käyttötarkoituksista, henkilötietojen luovutettavuudesta ja erityisesti teknisellä käytöyhteydellä luovuttamisesta, henkilötietojen säilytysajoista sekä rekisteröidyn oikeusturvasta tulee säätää lain tasolla kattavasti ja yksityiskohtaisesti (esim. PeVL 12/2002 vp, s. 5, 19/2012 vp, s. 2 ja PeVL 71/2014 vp, s. 2). Nämä näkökohdat soveltuvat henkilötietojen käytön sääntelyyn laajemminkin (ks. esim. PeVL 29/2016 vp, PeVL 13/2016 vp, s. 3–4, PeVL 14/2009 vp, s. 2, PeVL 11/2008 vp, s. 3/I ja PeVL 51/2002 vp, s. 1–2).

Perustuslakivaliokunta on tietosuojalakia koskevassa lausunnossaan (PeVL 14/2018 vp) todennut, että henkilötietojen suojan toteuttaminen tulisi jatkossa ensisijaisesti taata yleisen tietosuojasetuksen ja säädettävän kansallisen yleislain nojalla. Tähän liittyen tulisi välttää kansallisen erityislainsäädännön säätämistä sekä varata sellaisen säätäminen vain tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua tietosuojasetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi (PeVL 2/2018 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunnan mielestä lähtökohtaisesti riittävää on, että henkilötietojen suoja ja käsittelyä koskeva sääntely on yhteensopivaa tietosuojasetuksen kanssa. Valiokunnan käsityksen mukaan tietosuojasetuksen yksityiskohtainen sääntely mahdollistaa myös viranomaistoiminnan sääntelyn osalta nykyistä kansallista sääntelymallia huomattavasti yleisemmän, henkilötietojen suoja ja käsittelyn perusteita sääntelevän lakitasoisen sääntelyn. Valiokunta on arvioinut nykyisen henkilötietojen sääntelymallin varsin raskaaksi ja monimutkaiseksi ja viitannut siihen, että valiokunnan käytännön mukaan sääntelyn selkeyden on syytä kiinnittää erityistä huomiota perusoikeuskytkentäisessä sääntelyssä, joka koskee luonnollisia henkilöitä heidän tavanomaiseen elämäänsä kuuluvissa toiminnoissa (ks. PeVL 31/2017 vp, PeVL 45/2016 vp, s. 3 ja PeVL 41/2006 vp, s. 4/II). Myös sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa suhtautua pidättyvästi ja rajata sellaisen säätäminen vain välttämättömään tietosuojasetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa.

Ehdotetun henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain (1. lakiehdotus) 1 §:ssä säädettäisiin niistä tarkoituksista, joissa henkilötietoja voi käsitellä. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset johdettaisiin viranomaisen toimivaltaa luovassa lainsäädännössä rekisterinpitäjille säädetyistä tehtävistä, joiden toteuttaminen edellyttää henkilötietojen käsittelyä. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus olisi siten mahdollistaa rekisterinpitäjien lakisäätteisten tehtävien toteuttaminen. Henkilötietojen käsittelyn tarkoituksista säädettäisiin laissa tyhjentävästi. Henkilötietojen käsittelytarkoitukset muodostaisivat lain soveltamisalan.

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely olisi sallittua vain, jos se ehdotetun lain soveltamisalan piirissä olisi rekisterinpitäjän lakisäätteisten tehtävien toteuttamiseksi välttämätöntä. Esityksessä ei rajattaisi tarkemmin tiettyjen erityisten henkilötietoryhmien käsittelyä tiettyihin tarkoituksiin, koska rekisterinpitäjien tehtävien luonteen vuoksi kaikkien erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien tietojen käsittely voi olla välttämätöntä kaikissa ehdotetun lain soveltamisalan piiriin kuuluvissa tarkoituksissa. Käsittely olisi kuitenkin aina sidottu viranomaisen lakisäätteisiin tehtäviin ja välttämättömyyteen. Poikkeuksen muodostaisi sormenjälkitietojen käsittely, joiden osalta säädettäisi 9 §:ssä ja 10 §:ssä voimassaolevaa ulkomaalaisrekisterilakia vastaavasti yksityiskohtaisemmin niistä tarkoituksista, joissa sormenjälkitietoja voi käsitellä ja niistä viranomaisista, jotka voivat sormenjälkitietoja käsitellä. Poikkeuksen muodostaisi myös terveydentilaa ja terveydenhuoltopalveluita koskevien tietojen käsittely,

josta säädettäisi 8 §:ssä tarkemmin erikseen. Kaikkia erityisiä henkilötietoryhmiä koskisivat tietosuoja-asetuksen mukaiset rekisteröidyn oikeuksien turvaamistoimet.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 7 §:ssä säädettäisiin henkilötietojen käsittelyn sallitusta tietosisällöstä. Tieto tulisi aina olla tarpeen tietyn lakisäateisen tehtävän toteuttamiseksi. Tietosisällöistä ei pääosin säädettäisi yksittäisten henkilötietojen tasolla, vaan laissa säädettäisiin tietoluokista, joihin kuuluvia henkilötietoja saisi käsitellä. Uutena henkilötietoryhmänä säädettäisiin niin sanottujen huomiotietojen käsittelystä. Huomiotietoihin olisi liitettävä arvio tietojen antajan tai lähteen luotettavuudesta ja tietojen oikeellisuudesta, jos se on mahdollista.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 11 §:ssä säädettäisiin siitä, mihin muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen rekisterinpitäjät voisivat käsitellä henkilötietoja. Sääntely vastaisi pääosin sisällöllisesti voimassaolevia säännöksiä henkilötietojen luovuttamisesta rekisterinpitäjien välillä. Uutena toissijaisena tarkoituksena rekisterinpitäjät voisivat käsitellä henkilötietoja henkilöllisyyden selvittämistarkoituksessa. Luettelo muista kuin alkuperäisistä käsittelytarkoituksista olisi sidottu rekisterinpitäjille lain soveltamisalan piiriin kuuluviin lakisäateisiin tehtäviin. Sääntely täyttäisi siten vaatimukseen sääntelyn kattavuudesta ja yksityiskohtaisuudesta. Henkilötietojen käsittely alkuperäisen käsittelytarkoituksen kanssa yhteensopivaan tarkoitukseen olisi mahdollista suoraan tietosuoja-asetuksen nojalla eikä siitä säädettäisi erikseen.

Rekisterinpitäjien oikeudesta saada tietoja laissa säädetyn tehtävän hoitamiseksi säädettäisiin esityksen 1. lakiehdotuksen 12 §:ssä. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan tilanteissa joissa tietosisältöjä ei ole luetteloitu tyhjentävästi, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta. Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (ks. esim. PeVL 71/2014 vp, s. 3, PeVL 62/2010 vp, s. 4/I ja PeVL 59/2010 vp, s. 4/I). Rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeudet perustuisivat laissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseen. Tiedonsaantioikeuden peruste säädettäisiin siten laissa. Mikäli tiedot olisivat välttämättömiä viranomaisen lakisäateisten tehtävien toteuttamiseksi, lakiehdotuksessa ei täsmennettäisi tietosisältöä. Siltä osin, kun tiedonsaantioikeus olisi sidottu tarpeellisuuteen, viranomaisten lakisäateisten tehtävien lisäksi täsmennettäisiin tietosisältö.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 13 §:ssä säädettäisiin tietojen luovuttamisesta. Raskaan sääntelyrakenteen synnyttävän ja tulkintaongelmia luovan kaksinkertaisen sääntelyn välttämiseksi ja norminpurkamiseksi tiedonluovutuksen sääntely perustuisi vastaanottavan viranomaisen lakisäateisiin tehtäviin sidottuihin tiedonsaantioikeuksiin. Ehdotettavan lain nojalla käsiteltäviä henkilötietoja saisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa siinä määrin kuin se on vastaanottavan viranomaisen tai muun tahon lakisäateisten tehtävien suorittamiseksi välttämätöntä. Nyt ehdotettavassa laissa ei säädettäisi yksityiskohtaisesti tai tyhjentävästi siitä, kenelle ja mihin tarkoitukseen henkilötietoja olisi sallittua luovuttaa vaan tästä säädettäisiin vastaanottavan viranomaisen lainsäädännössä. Se, kenelle ja mitä tarkoitusta varten tietoja luovutetaan, perustuisi siten aina lainsäädäntöön. Tietojen luovuttaminen ei kuitenkaan koskisi oleskeluluvan, oleskelulupakortin tai oleskelukortin hakijalta taikka muukalaispassin ja pakolaisen matkustusasiakirjan hakijalta otettuja sormenjälkiä, ellei muualla laissa toisin säädetä.

Rekisterinpitäjät päättäisivät itsenäisesti tietojen luovuttamisesta rekisterinpitäjän vastuun perusteella. Tietojen luovuttajan on tällöin mahdollista arvioida pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta. Tietoja voitaisiin luovuttaa siten, kun asiasta tietojen luovuttajan ja vastaanottajan kesken sovitaan, perustellusta syystä myös teknisen käyttöyhteyden avulla. Maa-hanmuuttovirasto kuitenkin päättäisi tietojen luovuttamisesta ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmästä, jos luovuttaminen tapahtuu teknisen käyttöyhteyden välityksellä tai kysy-

mys on muiden kuin yksittäisten tietojen luovuttamisesta. Ulkoasiainhallinto päättäisi tietojen luovuttamisesta kansallisesta viisumitietojärjestelmästä jos luovuttaminen tapahtuu teknisen käyttöyhteyden välityksellä tai kysymys on muiden kuin yksittäisten tietojen luovuttamisesta.

Henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista, rekisteröidyn oikeusturvasta ja poikkeuksista rekisteröidyn oikeuksiin säädettäisiin tietosuojasetuksessa sekä valmisteilla olevassa henkilötietolain korvaavassa tietosuojalaissa, jota sovellettaisiin tämän lakiehdotuksen rinnalla. Ehdotettavassa laissa säädettäisiin kuitenkin, että Maahanmuuttovirasto toimii ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä rekisteröidyn yhteyspisteenä ja ulkoasiainhallinto toimii kansallisessa viisumitietojärjestelmässä rekisteröidyn yhteyspisteenä. Koska yhteisrekisterinpitäjiä olisi useita, järjestely parantaisi rekisteröidyn oikeuksien toteutumista.

Automaattisia päätöksiä koskevat säännökset ovat tietosuojasetuksen 22 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisia kansallisia säännöksiä, joilla poiketaan 22 artiklan 1 kohdan pääsäännöstä. Automaattiset päätökset koskisivat Maahanmuuttoviraston lakisäätteistä toimintaa. Automaattisten päätösten mahdollistamisen keskeisenä tavoitteena on päätöksenteon tehostaminen. Maahanmuuttoviraston päätösten osalta oikeus saada asiansa käsitellyksi ilman aiheetonta viivytystä on osa perustuslain 21 §:ssä turvattuja hyvän hallinnon takeita. Automaattisten päätösten sallimiselle voidaan katsoa olevan hyväksyttävät ja painavat perusteet. Kansallisessa lainsäädännössä on tietosuojasetuksen 22 artiklan edellyttämällä tavalla säädetty asianmukaisista toimenpiteistä rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojaamiseksi.

4.2 Salassapito

Perustuslain 12 §:ssä säädetyn julkisuusperiaatteen näkökulmasta merkityksellinen on ehdotettu viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 24 kohta, joka koskee salassapitoa maahanmuuttohallinnon alalla. Eduskunta on korostanut, että viranomaisten tietojen salassapitoa koskevia säännöksiä tulisi erityislainsäädännön sijaan sisällyttää keskitetysti julkisuuslakiin (esim. PeVL 25/2010 vp, s. 3, PeVL 2/2008 vp, s. 2 ja PeVL 13/2000 vp). Salassapitoa koskevan sääntelyn siirtäminen julkisuuslakiin on tarkoituksenmukaista ja perusteltua.

Julkisuusperiaate on julkisuuslain pääsääntö. Julkisuuslain 24 § sisältää useita salassapitoperusteita, jotka voivat tulla sovellettavaksi maahanmuuttohallinnossa. Valmistelussa on kuitenkin tunnustettu, että nämä julkisuuslain muut salassapitoperusteet eivät sovellu kattavasti kaikkiin maahanmuuttohallinnossa salassapidolla suojattaviin etuihin. Tämän johdosta salassapidosta maahanmuuttohallinnossa on perusteltua säätää jatkossakin omana kohtanaan. Ehdotettavan säännöksen tavoitteena on suojata kaikki ne erityyppiset edut, joiden salassapidosta on perustellusti erikseen säädettävä. Ehdottomalle salassapidolle maahanmuuttohallinnossa ei ole perusteita, vaan lähtökohta olisi salassapito-olettamaan perustuva vahinkoedellytyslauseke. Esitetty sääntelymalli varmistaisi, ettei salassapitoa uloteta laajemmalle, kuin kulloinkin tilanne suojattavan edun kannalta välttämättä vaatii.

Huomioiden yksityisyyden suojaan liittyvät oikeudet saada yksityiselämälleen suojaa säännöksin, jotka takaavat riittävän henkilötietojen suojan tason, julkisuusperiaatteen rajoittaminen edellä mainituissa tilanteissa on perustuslain 12 §:n edellyttämällä tavalla välttämätöntä. Tilanteiden moninaisuuden vuoksi salassapitosäännöstä ei ole mahdollista kirjoittaa kovin yksityiskohtaiseksi. Käsiteltävien asioiden monimuotoisuuden ja asiakirjojen vaihtelevan luonteen vuoksi salassapitoa ei myöskään ole mahdollista sitoa tiettyihin määrättyihin asiakirjoihin tai päätöksentekotilanteisiin vaan niihin seurauksiin, joita tiedon antamisella kulloinkin olisi. Kun yksityisyyden alueelle meneviä asioita ja tietoja on paljon eivätkä ne ole kattavasti yksilöitävissä, tarvitaan yleinen kaikki nämä asiat kattava salassapitoperuste, jonka kynnyksellä salassapi-

dolle on riittävän matala, jotta yksityisyyden suoja on mahdollista turvata perustuslain 10 §:n edellyttämällä tavalla. Salassapito edellyttää aina tapaus- ja asiakirjakohtaista arviointia. On huomioitava, että viranomaisella on velvollisuus perustella ratkaisunsa.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä. Tästä huolimatta pidetään suotavana, että hallituksen esityksestä hankitaan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain soveltamisala ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Tässä laissa säädetään henkilötietojen kokonaan tai osittain automatisoidusta käsittelystä sekä muusta henkilötietojen käsittelystä, kun henkilötiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa henkilökisteri tai sen osa ja henkilötietoja käsitellään seuraavissa tarkoituksissa, ellei muussa laissa erikseen toisin säädetä:

1) ulkomaalaisen maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua koskevien asioiden käsittely, päätöksenteko ja valvonta;

2) Suomen kansalaisuuden saamista, säilyttämistä, menettämistä ja kansalaisuudesta vapautumista sekä kansalaisuusaseman määrittämistä koskevien asioiden käsittely ja päätöksenteko;

3) kansainvälistä suojelua hakevan ja tilapäistä suojelua saavan vastaanotto, ihmiskaupan uhrien auttaminen ja ilman huoltajaa olevan lapsen edustajatoiminta osana vastaanottotoimintaa sekä näiden ohjaus, suunnittelu ja valvonta;

4) ulkomaalaisen sijoittaminen säilöönottoyksikköön, ulkomaalaisen kohtelu säilöönottoyksikössä sekä säilöönottoyksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen;

5) kuntaan osoittaminen; sekä

6) kansallisen turvallisuuden suojaaminen.

Tätä lakia ei sovelleta Suomessa oleviin diplomaattisiin edustajiin eikä kansainvälistä suojelua saaviin henkilöihin, joiden asemasta määrätään Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa.

2 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Jollei tässä laissa toisin säädetä, sovelletaan:

1) luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679 (tietosuoja-asetus) sekä tietosuojalakia (/),

2) henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia (xx/2018); ja

3) viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999).

3 §

Yhteisrekisterinpitäjät

Käsiteltäessä henkilötietoja tämän lain nojalla, yhteisrekisterinpitäjiä ovat:

- 1) Maahanmuuttovirasto;
- 2) Poliisihallitus ja Suojelupoliisi;
- 3) Rajavartiolaitos;
- 4) vastaanotto- ja järjestelykeskukset;
- 5) säilöönottoyksiköt;
- 6) ulkoasiainhallinto; sekä
- 7) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset.

4 §

Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmä

Maahanmuuttovirastolla on ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän kehittämis- ja ylläpitovastuu.

Maahanmuuttovirasto päättää tietojen luovuttamisesta järjestelmästä, jos luovuttaminen tapahtuu teknisen käyttöyhteyden välityksellä tai kysymys on muiden kuin yksittäisten tietojen luovuttamisesta.

5 §

Kansallinen viisumitietojärjestelmä

Ulkoasiainhallinnolla on kansallisessa viisumitietojärjestelmässä kehittämis- ja ylläpitovastuu.

Ulkoasiainhallinto päättää tietojen luovuttamisesta järjestelmästä, jos luovuttaminen tapahtuu teknisen käyttöyhteyden välityksellä tai kysymys on muiden kuin yksittäisten tietojen luovuttamisesta.

6 §

Rekisteröidyn yhteyspisteet

Maahanmuuttovirasto toimii ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä rekisteröidyn yhteyspisteenä.

Ulkoasiainhallinto toimii kansallisessa viisumitietojärjestelmässä rekisteröidyn yhteyspisteenä.

7 §

Käsiteltävät henkilötiedot

Rekisterinpitäjä saa käsitellä 1 §:ssä säädetyissä tarkoituksissa, siltä osin kuin on tarpeen, henkilön yksilöintitietoja, biometrisiä tunnisteita, perhesuhdetietoja, edustajuustietoja, osamista kuvaavia tietoja ja yhteystietoja sekä tietoja matkustusasiakirjoista ja ulkomaalaislain (301/2004) 96 §:n mukaisesta hakemusasian vireilläoloa osoittavasta kortista.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, henkilöstä saa, siltä osin kuin on tarpeen, käsitellä:

- 1) hakemuksesta, esityksestä, pyynnöstä tai ilmoituksesta taikka näiden vuoksi tehdystä tiedustelusta tai kuulemisesta ilmeneviä tietoja;
- 2) käsittely-, selvitys- ja päätöstietoja;

3) tietoja, jotka koskevat vastaanottopalveluita, edustajan yksilöinti- ja yhteystietoja sekä tietoja, jotka koskevat edustajaksi määräämistä, edustajan vapauttamista tehtävästään ja edustajantehtävän lakkaamista;

4) tietoja siitä, milloin ulkomaalainen on sijoitettu säilöönottoyksikköön ja milloin hän on poistunut sieltä, tietoja säilöönoton järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten asianmukaisen kohtelun turvaamiseksi sekä tietoja säilöön otettua ulkomaalaista tapaamassa käyvistä ja muista säilöönottoyksikössä vierailevista henkilöistä ja muita tapaamiseen tai vierailuun liittyviä tietoja;

5) tietoa siitä, mihin kuntaan henkilö on osoitettu;

6) rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja; sekä

7) rekisterinpitäjän havaitsemia tai sille ilmoitettuja tietoja, joiden voidaan olosuhteiden tai henkilön käyttäytymisen vuoksi perustellusti arvioida liittyvän rekisterinpitäjän toimivaltaan kuuluviin tehtäviin. Huomiotietoihin on liitettävä arvio tietojen antajan tai lähteen luotettavuudesta ja tietojen oikeellisuudesta, jos se on mahdollista.

Sen lisäksi, mitä 1 ja 2 momenteissa säädetään, rekisterinpitäjä saa, siltä osin kuin on tarpeen, käsitellä perheenjäsenten, heidän kanssaan samassa taloudessa asuvien henkilöiden ja Suomessa olevien vastaanottajien henkilötietoja sekä ulkomaalaisen työntekijän palvelukseen saottavan henkilön henkilötietoja.

8 §

Erityisiä henkilötietoryhmiä koskeva käsittely

Henkilöstä saa, siltä osin kuin se on tarpeen, käsitellä terveydentilaa ja terveydenhuoltopalveluita koskevia tietoja kansainvälistä suojelua hakevan tai tilapäistä suojelua saavan vastaanoton sekä ihmiskaupan uhrin auttamisen ohjausta, suunnittelua ja valvontaa sekä vastaanottopalveluiden ja ihmiskaupan uhreille tarkoitettujen auttamistoimien suunnittelua, järjestämistä, toteuttamista ja seurantaa varten.

Henkilöstä saa, siltä osin kuin se on tarpeen, käsitellä terveydentilaa ja terveydenhuoltopalveluita koskevia tietoja säilöön otetun terveyden tai hoidon edellyttämien toimenpiteiden vuoksi tai terveydentilan edellyttämän muista asiakkaista poikkeavan kohtelun vuoksi säilöönottoyksikössä taikka henkilökunnan ja muiden asiakkaiden suojelemiseksi tarttuvilta taudeilta.

Muita erityisiä henkilötietoryhmiä saa käsitellä, jos tiedon käsitteleminen on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä.

9 §

Muukalaispassi- ja pakolaisen matkustusasiakirjahakemusta varten otettujen sormenjälkitietojen käsittely

Muukalaispassi- ja pakolaisen matkustusasiakirjahakemusta varten kerätyt sormenjäljet talletetaan. Sormenjälkiä saa käyttää Maahanmuuttovirasto, poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli silloin kun se hoitaa rajatarkastusviranomaisen tehtäviä sekä ulkoasiainhallinto.

Oikeus sormenjälkitietojen käyttöön on vain sillä, jonka työtehtävien hoitaminen sitä välttämättä edellyttää. Sormenjälkiä saa käyttää vain henkilöllisyyden varmistamiseksi ja muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan valmistamiseksi. Poliisilla on lisäksi oikeus käyttää sormenjälkitietoja siten kuin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (761/2003) 16 a §:ssä säädetään. Tietojen käyttöön oikeutetulla on oikeus ottaa rekisteröidyltä sormenjäljet ja verrata niitä rekisteröityihin sormenjälkiin. Vertailua varten otettuja tietoja voidaan käyttää vain vertaamisen ajan, ja ne on hävitettävä välittömästi vertailun jälkeen.

10 §

Oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otettujen sormenjälkitietojen käsittely

Oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otetut sormenjäljet talletetaan. Sormenjälkiä saa käyttää Maahanmuuttovirasto, poliisi, Rajavartiolaitos sekä Suomen edustusto.

Sormenjälkiä saa käyttää ainoastaan 1 §:n 1 momentin 1 ja 6 kohdissa sekä turvallisuusselvityslaisissa tarkoitetun turvallisuus selvityksen tekemiseksi säädettyyn tarkoitukseen liittyvien toimivaltuuksien rajoissa oleskelulupakortin aitouden toteamiseksi ja oleskeluluvan haltijan henkilöllisyyden todentamiseksi, ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontaa varten sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Tietojen käyttöön oikeutetulla viranomaisella on oikeus verrata tietoja tässä pykälässä tarkoitettuihin jo talletettuihin sormenjälkiin sekä muukalaispassi- ja pakolaisen matkustusasiakirjahakemusta varten otettuihin sormenjälkiin sekä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuun hallintoasioiden tietojärjestelmään ulkomaalaislain 131 §:n perusteella talletettuihin sormenjälkiin. Lisäksi tietoja saa maahantulon edellytysten selvittämiseksi verrata henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 2 §:n 3 momentin 9 kohdassa tarkoitettuihin poliisiasian tietojärjestelmän tunto-merkkietojen sormenjälkiin niiltä osin kuin jo rekisteröidyt sormenjälkitiedot liittyvät rikokseen, josta ankarin säädetty rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Poliisilla on lisäksi oikeus käyttää tässä pykälässä tarkoitettuja jo talletettuja sormenjälkitietoja siten kuin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 16 a §:ssä säädetään

Vertailua varten otettuja tietoja voidaan käyttää vain vertailun ajan, jonka jälkeen ne on välittömästi hävitettävä.

Maahanmuuttovirastolla on lisäksi oikeus käyttää tässä pykälässä tarkoitettuja jo talletettuja sormenjälkitietoja asianomaisen henkilön suostumuksella oleskelulupakortin sekä unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin valmistamista varten.

11 §

Henkilötietojen käsitteleminen muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen

Rekisterinpitäjät voivat käsitellä tämän lain nojalla kerättyjä ja talletettuja henkilötietoja muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, jos se on välttämätöntä viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi tai:

- 1) tiedot ovat tarpeen henkilöllisyyden selvittämiseksi;
- 2) edellä 1 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla kerätyt tiedot ovat tarpeen Maahanmuuttovirastolle, poliisille, Rajavartiolaitokselle tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle kansainvälistä suojelua hakeviin, tilapäistä suojelua saaviin tai ihmiskaupan uhreihin liittyvien tehtävien hoitamista varten sekä ulkomaalaisen Suomessa oleskelua varten;
- 3) edellä 1 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla kerätyt tiedot ovat tarpeen Maahanmuuttovirastolle tai vastaanotto- tai järjestelykeskukselle 1 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisten tehtävien hoitamista varten;
- 4) edellä 1 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla kerätyt tiedot ovat tarpeen Maahanmuuttovirastolle, vastaanotto- ja järjestelykeskuksille, poliisille tai Rajavartiolaitokselle ulkomaalaisen Suomessa oleskeluun ja maasta poistamiseen, kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanottoon tai ihmiskaupan uhrien auttamiseen liittyvien tehtävien hoitamista varten;

5) edellä 1 §:n 1 momentin 1–3 kohdan nojalla kerätyt tiedot ovat tarpeen Maahanmuuttovirastolle tai säilöönottoyksikölle 1 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisten tehtävien hoitamista varten;

6) edellä 1 §:n 1 momentin 5 kohdan nojalla kerätyt tiedot ovat tarpeen Maahanmuuttovirastolle maahanmuuttoon liittyvien tehtävien hoitamista varten; tai

7) edellä 1 §:n 1 momentin 1–3 kohdan nojalla kerätyt tiedot ovat tarpeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle 1 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisten tehtävien hoitamista varten.

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään, ei koske oleskeluluvan, oleskelulupakortin tai oleskelukortin hakijalta taikka muukalaispassin ja pakolaisen matkustusasiakirjan hakijalta otettuja sormenjälkiä, ellei muualla laissa toisin säädetä.

12 §

Rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeus

Rekisterinpitäjällä on sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta välttämättömiä tietoja viranomaisilta.

Rekisterinpitäjällä on lisäksi maksutta ja salassapitosäännösten estämättä oikeus saada tehtäviensä suorittamista varten tarpeellisia tietoja seuraavasti:

1) sakkorekisteristä henkilötiedot, ratkaisutiedot, täytäntöönpanoasiatiedot, muutorangais-tusasiat ja tapahtumatiedot muiden kuin oleskelulupaa hakevien henkilöiden rekisteritiedoista kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämiseksi

2) oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä ja sen osajärjestelmistä tiedot perheenkokoajan vireillä olevista tai olleista tekemistä rikoksista, elatusvelvollisuudesta perhesiteen perusteella myönnettävän oleskeluluvan tai oleskelukortin tai oleskeluoikeuden rekisteröinnin edellytysten tutkimiseksi, elatusvelvollisuudesta tiedot toimeentuloedellytyksen tutkimiseksi, tuomioistuimessa vireillä olevista asioista ja tehdyistä päätöksistä, jotka koskevat Maahanmuuttoviraston ratkaisua tai toimivaltaa tai joilla on merkitystä Maahanmuuttovirastossa vireillä olevan asian käsittelylle, vireilletuloasiakirjat, ratkaisun perusteena olleet asiakirjat ja käsittelyasiakirjat sekä muiden kuin oleskelulupaa hakevien henkilöiden rekisteritiedoista kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämiseksi

3) esitutkintaviranomaiselta tiedot perheenkokoajan rikosepäilystä

4) poliisin tietojärjestelmästä muiden kuin oleskelulupaa hakevien henkilöiden rekisteritiedot kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämiseksi sekä säilöönottoyksikön asiakkaiden vieraiden taustojen selvittämiseksi

5) Kelalta tiedot ristiriitaisten tietojen selvittämiseksi sekä työ- ja perhesuhteiden aitouden selvittämiseksi

6) kunnan sosiaaliviranomaiselta tiedot muiden kuin oleskelulupaa hakevien henkilöiden rekisteritiedoista kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämiseksi

7) verohallinnolta tiedot kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämiseksi

8) Opetushallitukselta tiedot ulkomaalaisista opiskelupaikan vastaanottaneista ja haltijoista, näiden kirjoilla olosta, erottamisesta, lukukausimaksun suuruudesta ja suorittamisesta, oppilaitoksen antamista stipendeistä ja eduista sekä opintosuorituksista ja tutkinnosta tehtäessä kokonaisharkintaa oleskeluluvan ja oleskeluoikeuden edellytysten selvittämiseksi

9) oppilaitoksilta tiedot ulkomaalaisista opiskelupaikan vastaanottaneista ja haltijoista, näiden kirjoilla olosta, erottamisesta, lukukausimaksun suuruudesta ja suorittamisesta, oppilai-

toksen antamista stipendeistä ja eduista sekä opintosuorituksista ja tutkinnosta tehtäessä kokonaisuutena oleskeluluvan ja oleskeluoikeuden edellytysten selvittämiseksi

10) vankeinhoitoviranomaisilta suoraan vankilasta vapautuvien säilöönottoyksikköön ja vastaanottoyksikköön tulevien taustoista ja tiedot muiden kuin oleskelulupaa hakevien henkilöiden rekisteritiedoista kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämiseksi

11) ulkoasianhallinnolta tiedot asiakirjojen laillistamisesta

12) ulosottoviranomaiselta ulkomaalaisen, tämän perheenjäsenen tai ulkomaalaisen työnantajan tiedot tuloista, veloista, saatavista ja ulosottotiedoista, päätöksistä sekä päätösten perusteena olevista asiakirjoista

13) Liikenteen turvallisuusvirastolta tiedot ulkomaalaisen tai tämän perheenjäsenen oikeudesta harjoittaa tiettyä ammattia, jolla toimeentulo on tarkoitus turvata tai jonka perusteella haetaan oleskelulupaa, -oikeutta tai -korttia

14) Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta tiedot ulkomaalaisen tai tämän perheenjäsenen oikeudesta harjoittaa tiettyä ammattia, jolla toimeentulo on tarkoitus turvata tai jonka perusteella haetaan oleskelulupaa, -oikeutta tai -korttia.

13 §

Henkilötietojen luovuttaminen

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään taikka Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, tämän lain nojalla käsiteltäviä henkilötietoja saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa siinä määrin, kun se on vastaanottavan viranomaisen tai muun tahon lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi välttämätöntä.

Tietoja voidaan luovuttaa siten, kun asiasta tietojen luovuttajan ja vastaanottajan kesken sovitetaan, perustellusta syystä myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään, ei koske oleskeluluvan, oleskelulupakortin tai oleskelukortin hakijalta taikka muukalaispassin ja pakolaisen matkustusasiakirjan hakijalta otettuja sormenjälkiä, ellei muualla laissa toisin säädetä.

14 §

Tietojen poistaminen

Henkilön tunnistetiedoista asiakasnumero, nimi, syntymäaika, henkilötunnus, muun ulkomaisen henkilön yksilöimiseksi annettu tunnus, kansalaisuus sekä henkilön perhesuhdetiedot poistetaan 10 vuoden kuluttua siitä, kun hän on kuollut tai saanut Suomen kansalaisuuden tai häneen liittyvien asioiden tiedot on poistettu.

Muut henkilötiedot poistetaan kun asioiden tiedot poistetaan.

Asioiden tiedot poistetaan, kun oleskeluoikeuden päättymisestä tai muun viimeisimmän viireillä olleen asian viimeisestä tiedon merkitsemisestä on kulunut 5 vuotta.

Kansainvälistä suojelua hakeneen henkilön asiaa koskevien tietojen poistamisesta säädetään menettelyasetuksessa [...] ja uudelleensijoittamista koskevassa asetuksessa [...]

15 §

Virheelliseksi todettu henkilötieto

Sen estämättä mitä tietosuojasetuksessa säädetään virheellisen tiedon poistamisesta, virheelliseksi todettu henkilötieto saadaan säilyttää korjatun henkilötiedon yhteydessä, jos se on

tarpeen rekisteröidyn, muun asianosaisen tai rekisterinpitäjän henkilöstöön kuuluvan oikeuksien turvaamiseksi. Tällaista tietoa saadaan käyttää vain mainitussa tarkoituksessa.

Virheelliseksi todettu tieto, jota 1 momentin nojalla säilytetään, on poistettava heti kun tiedon säilyttäminen oikeuksien turvaamiseksi ei enää ole tarpeen, viimeistään kuitenkin viiden vuoden kuluttua tiedon poistamiselle säädetyn määräajan päättymisestä.

16 §

Tietojen arkistointi

Arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista on voimassa, mitä arkistolaissa (831/1994) tai sen nojalla säädetään.

17 §

Rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteuttaminen

Rekisteröidyn on tarkastusoikeutta käyttäessään esitettävä tätä koskeva pyyntö kirjallisesti sekä todistettava henkilöllisyytensä luotettavana pidettävillä asiakirjoilla, henkilökohtaisesti rekisterinpitäjälle tai käyttämällä vahvaa sähköistä tunnistautumista.

18 §

Automatisoidut yksittäispäätökset

Päätös, jonka Maahanmuuttovirasto tekee ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä 1§:n 1 momentin 1 ja 2 kohdan tarkoituksessa, voidaan tehdä menettelyssä, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn, ellei asian laatu, laajuus, yhdenmukainen kohtelu, lapsen etu tai muu erityinen syy muuta edellytä.

Rekisteröidyllä on oikeus vaatia luonnollisen henkilön osallistumista tietojensa käsittelyyn.

19 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

Tällä lailla kumotaan laki ulkomaalaisrekisteristä (1270/1997).

2.

Laki

kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 6 luku,
muutetaan 58 § sellaisena, kuin se on laissa 388/2015, sekä
lisätään 39 §:ään uusi 4 momentti, seuraavasti:

39 §

Edustajan määrääminen

Edustajatoiminnan ohjaus, suunnittelu ja seuranta kuuluvat Maahanmuuttovirastolle. Vastanotto- tai järjestelykeskus, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity, vastaa edustajatoiminnan käytännön hallinnoinnista.

58 §

Tiedonsaantioikeus

Sisäministeriöllä, esitutkintaviranomaisella ja kunnan viranomaisella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 3 ja 4 luvun mukaisten tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot toisiltaan, Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta, 3 ja 4 luvun mukaisia palveluja tuottavalta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta ja ilman huoltajaa olevalle lapselle määrätyltä edustajalta.

Edellä 3 ja 4 luvun mukaisia palveluja tuottavalla julkisella tai yksityisellä palvelujen tuottajalla, jonka asiakas turvapaikanhakija, tilapäistä suojelua saava tai ihmiskaupan uhri on, on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä Maahanmuuttovirastolta ja vastaanotto- ja järjestelykeskukselta palvelujen tuottamisen kannalta välttämättömät tiedot.

Ilman huoltajaa olevalle lapselle määrätyllä edustajalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 41 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta, kunnan viranomaiselta sekä 3 ja 4 luvun mukaisia palveluja tuottavalta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

3.

Laki

säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 5 a luku, sellaisena kuin se on laissa 814/2015,
muutetaan 34 § sellaisena, kuin se on laissa 748/2011, seuraavasti:

34 §

Salassapitovelvollisuus

Salassapitovelvollisuudesta on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 8 luku,
muutetaan 87 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 320/2016, seuraavasti:

87 §

Tiedonsaantioikeus

Työ- ja elinkeinoministeriöllä, aluehallintovirastolla, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella, kehittämis- ja hallintokeskuksella, työ- ja elinkeinotoimistolla, kunnan viranomaisella, Kansaneläkelaitoksella sekä Väestörekisterikeskuksella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 2, 5 ja 6 luvun mukaisten tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot toisiltaan, Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta, kotoutumista tukevien toimenpiteiden ja palvelujen tuottajalta sekä ilman huoltajaa olevalle lapselle määrättyä edustajalta.

Kotoutumista tukevien toimenpiteiden ja palvelujen tuottajalla, jonka asiakkaaksi maahanmuuttaja ohjataan, on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä työ- ja elinkeinotoimistolta ja kunnan viranomaiselta tämän lain 2 luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden ja palvelujen järjestämiseksi välttämättömät tiedot.

Ilman huoltajaa olevalle lapselle määrättyllä edustajalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä tämän lain 57 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot työ- ja elinkeinotoimistolta, kunnan viranomaiselta, Maahanmuuttovirastolta sekä vastaanotto- ja järjestelykeskukselta.

Tiedot voidaan luovuttaa myös konekielisessä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

5.

Laki

kansalaisuuslain 48 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan kansalaisuuslain (359/2003) 48 §, sellaisena kuin se on laissa 974/2007.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

Maahanmuuttovirastosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Maahanmuuttovirastosta annetun lain (156/1995) 1—3 §,
sellaisena kuin ne ovat 1 ja 3 § laissa 975/2007 sekä 2 § laissa 1160/2016, seuraavasti:

1 §

Asema

Sisäministeriön alaisena on Maahanmuuttovirasto.

2 §

Tehtävät

Maahanmuuttovirasto käsittelee ja ratkaisee ne ulkomaalaisia ja Suomen kansalaisuutta koskevat asiat, jotka lailla tai valtioneuvoston asetuksella on säädetty sen tehtäviksi.

Maahanmuuttovirasto vastaa:

- 1) kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta;
- 2) säilöönottoyksiköiden käytännön toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta;
- 3) valtion vastaanotto- ja järjestelykeskusten sekä valtion säilöönottoyksiköiden ylläpidosta;
- 4) ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpanon ohjauksesta.

Maahanmuuttovirastolla on ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän ylläpito- ja kehitysvastuu. Maahanmuuttovirasto tuottaa toimialaansa koskevissa asioissa tietopalveluita ministeriölle ja muille viranomaisille sekä kansainvälisille järjestöille.

3 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta Maahanmuuttoviraston päätökseen säädetään erikseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

turvallisuusselvityslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan turvallisuusselvityslain (726/2014) 25 §:n 1 momentin 10 kohta sekä 37 §:n 1 momentin 7 kohta, seuraavasti:

25 §

Perusmuotoisen henkilöturvallisuusselvityksen tietolähteet

Henkilöturvallisuusselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät:

10) ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään ja kansalliseen viisumitietojärjestelmään;

37 §

Yritysturvallisuusselvityksessä käytettävät tietolähteet

Yritysturvallisuusselvitystä laadittaessa voidaan käyttää:

7) ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä saatavia tietoja;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 6 §:n 1 momentin 22 kohta, sellaisena kuin se on laissa 923/2017, ja
lisätään 6 §:n 1 momenttiin uusi 23 kohta, seuraavasti:

6 §

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:

-
- 22) matkapalveluyhdistelmien tarjoajista annetun lain (921/2017) 14, 17 ja 18 §:ssä säädetyn tehtävän hoitamista;
- 23) ulkomaalaislaissa (301/2004), kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetussa laissa (907/2017), kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä annetussa laissa (908/2017) ja kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetussa laissa (/) säädettyjen ulkomaalaisen maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontatehtävien hoitamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki

viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 24 kohta, seuraavasti:

24 §

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

24) asiakirjat, jotka sisältävät henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa (/) annetun lain 1 §:n 1 momentin 1–5 kohdassa säädettyssä tarkoituksessa käsiteltäviä henkilötietoja, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna sen henkilön, jonka tietoja käsitellään tai hänen läheisensä turvallisuutta tai aiheuta heille vahinkoa tai haittaa;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä päivänä kuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Sisäministeri Kai Mykkänen

2.

Laki

kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 6 luku,
muutetaan 58 § sellaisena, kuin se on laissa 388/2015, sekä
lisätään 39 §:ään uusi 4 momentti, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

39 §

39 §

Edustajan määrääminen

Edustajan määrääminen

Kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja sellaiselle ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, jolla ei ole oleskelulupaa, määrätään viivytyksettä edustaja, jos lapsi on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa.

Hakemuksen edustajan määräämisestä tekee vastaanotto- tai järjestelykeskus, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity. Ennen hakemuksen tekemistä lasta on kuultava 5 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla. Vastaanotto- tai järjestelykeskuksen johtaja käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lapsen henkilöä ja varallisuutta koskevissa asioissa, kunnes lapselle on määrätty edustaja.

Edustajan määrää kärkeäoikeus, jonka tuomiopiirissä sijaitsevan vastaanottokeskuksen asiakkaaksi lapsi on rekisteröity. Kärkeäoikeuden tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hovioikeuteen siten kuin oikeudenkäymiskaassa säädetään. Edustajan määräämistä koskevaa päätöstä on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa.

Edustajatoiminnan ohjaus, suunnittelu ja

Voimassa oleva laki

Ehdotus

seuranta kuuluvat Maahanmuuttovirastolle. Vastaanotto- tai järjestelykeskus, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity, vastaa edustajatoiminnan käytännön hallinnoinnista.

6 luku

(Kumotaan)

Rekisterit

45 §

Vastaanoton asiakasrekisteri ja edustajarekisteri

Vastaanoton asiakasrekisteri on automaattisen tietojenkäsittelyn avulla kansainvälistä suojelua hakevista, tilapäistä suojelua saavista ja ihmiskaupan uhreista pidettävä henkilörekisteri.

Edustajarekisteri on automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ilman huoltajaa oleville lapsille 39 §:n mukaan määrätystä edustajista pidettävä henkilörekisteri.

Vastaanoton asiakasrekisteriin ja edustajarekisteriin sovelletaan henkilötietojen suojaa koskevaa lainsäädäntöä.

46 §

(Kumotaan)

Rekisterien käyttötarkoitus

Vastaanoton asiakasrekisteriin kuuluvat valtakunnallinen osarekisteri ja vastaanotto- ja järjestelykeskusten osarekisterit. Valtakunnallista osarekisteriä pidetään kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen ohjausta, suunnittelua ja seurantaa varten. Vastaanotto- ja järjestelykeskusten osarekistereitä pidetään kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanottopalveluiden sekä ihmiskaupan uhreille tarkoitettujen auttamistoimien suunnittelua, järjestämistä, toteuttamista ja seurantaa varten.

Edustajarekisteriin kuuluvat valtakunnallinen osarekisteri ja vastaanotto- ja järjestelykeskusten osarekisterit. Valtakunnallista osarekisteriä pidetään ilman huoltajaa olevien lasten edustajatoiminnan ohjausta, suunnitte-

lua ja seurantaan varten. Vastaanotto- ja järjestelykeskusten osarekisteriä pidetään ilman huoltajaa olevien lasten edustajatoiminnan käytännön hallinnointia varten.

Vastaanoton asiakasrekisterin ja edustajarekisterin tietoja voidaan käyttää tilastojen kokoamiseen kansallisten ja kansainvälisten tarpeiden mukaan ottaen huomioon, mitä henkilötietolaissa (523/1999) säädetään henkilötietojen käsittelystä.

47 §

(Kumotaan)

Rekisterinpitäjät

Maahanmuuttovirasto vastaa 46 §:ssä mainittujen valtakunnallisten osarekisterien ylläpidosta. Vastaanotto- tai järjestelykeskus vastaa 46 §:ssä mainittujen osarekisterien ylläpidosta.

48 §

(Kumotaan)

Vastaanoton asiakasrekisteriin talletettavat tiedot

Vastaanoton asiakasrekisteriin saa tallettaa 45 §:n 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden ja heidän perheenjäsentensä asia- tai asiakasnumeron, nimet, sukupuolen, syntymäajan, -paikan ja -maan, henkilötunnuksen ja ulkomaisen henkilön numeron tai muun ulkomaisen henkilön yksilöimiseksi annetun tunnuksen, kansalaisuustiedot sekä tiedot siivillisäädystä ja perhesuhteista.

Rekisteriin saa tämän lisäksi tallettaa tietoja, jotka koskevat rekisteröidyn:

- 1) majoittumista;
- 2) vastaanotto- tai käyttörahaa;
- 3) terveydentilaa;
- 4) kielitaitoa, koulutusta, ammattitaitoa ja työkokemusta;
- 5) kansainvälistä suojelua ja oleskelulupaa koskevaa hakemusta ja jotka ovat tarpeellisia vastaanottopalvelujen suunnittelun, järjestämisen, toteuttamisen ja seurannan kannalta;
- 6) auttamisen aloittamista koskevaa esitystä ja jotka ovat tarpeellisia auttamistoimien suunnittelun, järjestämisen, toteuttamisen ja seurannan kannalta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

49 §

(Kumotaan)

Edustajarekisteriin talletettavat tiedot

Edustajarekisteriin saa tallettaa 39 §:ssä tarkoitetun edustajan nimen, henkilötunnuksen, osoite- ja muut yhteystiedot sekä tietoja, jotka koskevat edustajaksi määräämistä, edustajan vapauttamista tehtävästään ja edustajantehtävän lakkaamista.

50 §

(Kumotaan)

Vastuu rekisteriin talletetuista tiedoista

Rekisterinpitäjä vastaa rekisteriin tallettamiensa tietojen virheettömyydestä sekä tallettamisen ja käytön laillisuudesta omien tehtäviensä hoidossa. Muutoin rekisterinpitäjän vastuuseen sovelletaan, mitä muualla laissa säädetään henkilötietojen suojasta.

51 §

(Kumotaan)

Rekisteröidyn oikeudet

Rekisteröidyn oikeuksista on voimassa, mitä henkilötietolain 6 luvussa säädetään.

52 §

(Kumotaan)

Tietojen luovuttaminen rekisteristä

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, vastaanoton asiakasrekisteristä ja edustajarekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa Maahanmuuttovirastolle, poliisille, rajatarkastusviranomaiselle sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tietoja, jotka ovat niille välttämättömiä kansainvälistä suojelua hakeviin, tilapäistä suojelua saaviin tai ihmiskaupan uhreihin liittyvien tehtävien hoitamisessa.

Tiedot voidaan luovuttaa myös konekielissä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla. Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla on tietoja pyytävän esitettävä selvitys tietojen suojaamisesta

Voimassa oleva laki

Ehdotus

henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitulla tavalla.

53 §

(Kumotaan)

Tiedonsaantioikeus rekistereistä

Tämän lain 47 §:ssä mainitulla rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten esittämättä saada Maahanmuuttovirastolta, poliisilta, rajatarkastusviranomaiselta sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta vastaanoton asiakasrekisteriä varten sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot.

Tiedot voidaan luovuttaa siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, myös konekielisessä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla, kun on selvitetty tietojen suojaaminen henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitulla tavalla.

54 §

(Kumotaan)

Tietojen poistaminen rekisteristä ja tietojen säilyttäminen

Vastaanoton asiakasrekisterissä ja edustajarekisterissä olevat rekisteröityä koskevat tiedot poistetaan, kun niiden käyttötarvetta ei enää ole ja viimeistään viiden vuoden kuluttua viimeisestä rekisteröityä koskevasta merkinnästä.

Vastaanoton asiakasrekisterin, edustajarekisterin ja niihin sisältyvien tietojen pysyvää säilyttämistä määrää arkistolaitos arkistolain (831/1994) 8 §:n 3 momentin nojalla. Arkistolain 8 §:n 2 momentissa säädetään asiakirjan säilyttämisestä muutoin.

8 luku

8 luku

Rekisterisäännökset

Rekisterisäännökset

58 §

58 §

Tiedonsaantioikeus

Tiedonsaantioikeus

Sisäministeriöllä, Maahanmuuttovirastolla, vastaanotto- ja järjestelykeskuksella, esitut-

Sisäministeriöllä, esitutkimtaviranomaisella ja kunnan viranomaisella on oikeus saada

kintaviranomaisella ja kunnan viranomaisella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 3 ja 4 luvun mukaisten tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot toisiltaan, 3 ja 4 luvun mukaisia palveluja tuottavalta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta ja ilman huoltajaa olevalle lapselle määrättyltä edustajalta.

Edellä 3 ja 4 luvun mukaisia palveluja tuottavalla julkisella tai yksityisellä palvelujen tuottajalla, jonka asiakas turvapaikanhakija, tilapäistä suojelua saava tai ihmiskaupan uhri on, on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä Maahanmuuttovirastolta ja vastaanotto- ja järjestelykeskukselta palvelujen tuottamisen kannalta välttämättömät tiedot.

Ilman huoltajaa olevalle lapselle määrättyllä edustajalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 41 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta, kunnan viranomaiselta sekä 3 ja 4 luvun mukaisia palveluja tuottavalta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 3 ja 4 luvun mukaisten tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot toisiltaan, *Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta*, 3 ja 4 luvun mukaisia palveluja tuottavalta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta ja ilman huoltajaa olevalle lapselle määrättyltä edustajalta.

Edellä 3 ja 4 luvun mukaisia palveluja tuottavalla julkisella tai yksityisellä palvelujen tuottajalla, jonka asiakas turvapaikanhakija, tilapäistä suojelua saava tai ihmiskaupan uhri on, on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä Maahanmuuttovirastolta ja vastaanotto- ja järjestelykeskukselta palvelujen tuottamisen kannalta välttämättömät tiedot.

Ilman huoltajaa olevalle lapselle määrättyllä edustajalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 41 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta, kunnan viranomaiselta sekä 3 ja 4 luvun mukaisia palveluja tuottavalta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 5 a luku, sellaisena kuin se on laissa 814/2015,
muutetaan 34 § sellaisena, kuin se on laissa 748/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

5 a luku

Rekisterit

32 a §

Säilöönoton asiakasrekisteri ja säilöönottoyksikön vierailijarekisteri

Säilöönoton asiakasrekisteri on säilöön otetuista ulkomaalaisista pidettävä henkilörekisteri, johon kuuluvat valtakunnallinen osarekisteri ja säilöönottoyksiköiden osarekisterit.

Säilöönottoyksikön vierailijarekisteri on säilöön otettuja ulkomaalaisia tapaamassa käyvästä ja muista säilöönottoyksikössä vieraillevista henkilöistä pidettävä henkilörekisteri.

32 b §

Rekisterien käyttötarkoitus

Säilöönoton asiakasrekisterin valtakunnallista osarekisteriä pidetään säilöönottoyksiköiden käytännön toiminnan ohjausta, suunnittelua ja seurantaa varten. Säilöönottoyksiköiden osarekistereitä pidetään säilöön otettujen ulkomaalaisten säilöönoton järjestämisessä, suunnittelussa, toteuttamisessa ja seurannassa käytettävien asiakirjojen laatimiseen sekä niiden ja muun säilöönottoon liittyvän materiaalin säilyttämiseen sekä tilastointiin.

Ehdotus

(Kumotaan)

(Kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Säilöönottoyksikön vierailijarekisteriä pidetään säilöönottoyksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

32 c §

(Kumotaan)

Rekisterinpitäjät

Maahanmuuttovirasto toimii 32 a §:n 1 momentissa tarkoitetun valtakunnallisen osarekisterin rekisterinpitäjänä.

Säilöönottoyksikkö toimii 32 a §:n 1 momentissa tarkoitetun oman osarekisterinsä ja säilöönottoyksikön vierailijarekisterin rekisterinpitäjänä.

32 d §

(Kumotaan)

Säilöönoton asiakasrekisteriin talletettavat tiedot

Säilöönoton asiakasrekisteriin saa tallettaa säilöönottoyksikön ja Maahanmuuttoviraston antamat asia- ja asiakasnumerot sekä säilöön otetun ulkomaalaisen tunnistamisen vuoksi tarpeelliset nimeä, sukupuolta, syntymäpaikkaa ja -aika, henkilötunnusta ja ulkomaista henkilönumeroa tai muuta ulkomaalaisen yksilöimiseksi annettua tunnusta koskevat tiedot. Rekisteriin voidaan lisäksi tallettaa säilöönoton järjestämisen ja säilöön otetun kohtelun kannalta merkitykselliset kansalaisuutta, kielitaitoa, siviilisäätystä ja perhesuhteita koskevat tiedot sekä tiedot siitä, milloin ulkomaalainen on sijoitettu säilöönottoyksikköön ja milloin hän on poistunut sieltä.

Säilöönoton asiakasrekisterin säilöönottoyksiköiden osarekistereihin saa lisäksi tallettaa säilöönoton järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten asianmukaisen kohtelun turvaamiseksi tarpeelliset ja laajuudeltaan riittävät tiedot. Nämä tiedot voivat koskea vain säilöön otetun ulkomaalaisen puhelimen ja muiden viestintälaitteiden hallussapitoa ja käyttöä tai tarkastuksia ja rajoituksia. Lisäksi voidaan tallettaa ulkomaalaisen terveydentilaa koskevia tietoja, jos tiedot ovat välttämättömiä säilöön otetun terveyden tai hoidon

edellyttämien toimenpiteiden vuoksi tai terveydentilan edellyttämän muista asiakkaista poikkeavan kohtelun vuoksi säilöönottoyksikössä taikka henkilökunnan ja muiden asiakkaiden suojelemiseksi tarttuvilta taudeilta.

Säilöönoton asiakasrekisteriin talletettavaan asiakasasiakirjoihin kuuluvat säilöönoton järjestämiseen liittyvät asiakastiedot ja asiakirjat sekä muut säilöönoton järjestämisen yhteydessä syntyneet tiedot ja asiakirjat.

32 e §

(Kumotaan)

Säilöönottoyksikön vierailijarekisteriin tallettavat tiedot

Säilöönottoyksikön vierailijarekisteriin saa tallettaa säilöön otettua ulkomaalaista tapaamassa käyvistä ja muista säilöönottoyksikössä vierailevista henkilöistä seuraavat tiedot:

1) nimi ja henkilöllisyyden todistamiseksi käytetyn henkilöllisyystodistuksen tyyppi ja numero;

2) ketä henkilö saapuu tapaamaan;

3) tapaamis- tai vierailuajankohta ja -paikka;

4) muut tapaamiseen tai vierailuun liittyvät tiedot.

32 f §

(Kumotaan)

Tietojen luovuttaminen rekistereistä

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja henkilötietolaissa (523/1999) säädetään, tässä luvussa tarkoitetuista rekistereistä saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa Maahanmuuttovirastolle, vastaanotto- ja järjestelykeskuksille, poliisille, rajatarkastusviranomaiselle ja säilöönottoyksikölle tietoja, jotka ovat niille välttämättömiä ulkomaalaisen säilöönottoon, Suomessa oleskeluun ja maasta poistamiseen, kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanottoon tai ihmiskaupan uhrien auttamiseen liittyvien tehtävien hoitamisessa.

Tiedot voidaan luovuttaa myös konekielissä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden

Voimassa oleva laki

Ehdotus

avulla. Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla on tietoja pyytävän esitettävä selvitys tietojen suojaamisesta henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

32 g §

(Kumotaan)

Tiedonsaantioikeus rekistereistä

Tämän lain 32 c §:ssä mainitulla rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada Maahanmuuttovirastolta, poliisilta, rajatarkastusviranomaiselta ja säilöönottoyksiköltä sekä vastaanotto- ja järjestykeskukselta säilöönoton asiakasrekisteriä varten sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot.

Tiedot voidaan luovuttaa siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, myös konekielissä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla, kun on selvitetty tietojen suojaaminen henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

32 h §

(Kumotaan)

Tietojen poistaminen rekistereistä ja tietojen säilyttäminen

Tässä luvussa tarkoitetuissa rekistereissä olevat rekisteröityä koskevat tiedot on poistettava viipymättä, kun niiden käyttötarvetta ei enää ole ja viimeistään viiden vuoden kulluttua viimeisestä rekisteröityä koskevasta merkinnästä.

Tässä luvussa tarkoitettujen rekisterien ja niihin sisältyvien tietojen pysyvästä säilyttämisestä määrää arkistolaitos arkistolain (831/1994) 8 §:n 3 momentin nojalla. Arkistolain 8 §:n 2 momentissa säädetään asiakirjan säilyttämisestä muutoin.

6 luku

(Kumotaan)

Erinäiset säännökset

34 §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tiedonsaantioikeus ja salassapitovelvollisuus

Tiedonsaantioikeudesta on voimassa, mitä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain 58 §:ssä säädetään.

Salassapitovelvollisuudesta on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

Salassapitovelvollisuudesta on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

4.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 8 luku,
muutetaan 87 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 320/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

8 luku

Ehdotus

(Kumotaan)

Rekisterisäännökset

60 §

Kuntaanosoitusrekisteri

Kuntaanosoitusrekisteri on 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen henkilöiden kuntaan osoittamista varten pidettävä henkilörekisteri.

Rekisteriin talletetaan tieto siitä, mihin kuntaan henkilö on osoitettu. Rekisteriin saa lisäksi kerätä ja tallettaa kuntaan osoitettavien 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen henkilöiden:

1) asia- tai asiakasnumeron, nimet, sukupuolen, syntymäajan, -paikan ja -maan, henkilötunnuksen, ulkomaisen henkilönumeron tai muun maahanmuuttajan yksilöimiseksi annetun tunnuksen, kansalaisuustiedot sekä tiedot siviilisäädystä ja perhesuhteista;

2) äidinkieltä ja kielitaitoa, koulutusta, ammattitaitoa ja työkokemusta koskevia tietoja.

Kuntaanosoitusrekisteriä pitää elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

61 §

(Kumotaan)

Tietojen luovuttaminen kuntaanosoitusrekisteristä

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus saa luovuttaa kuntaanosoitusrekisteristä Maahanmuuttovirastolle, Kansaneläkelaitok-

selle, kunnan viranomaiselle, kehittämis- ja hallintokeskukselle ja työ- ja elinkeinotoimistolle tietoja, jotka ovat tarpeen niille tässä laissa, ulkomaalaislaissa tai muussa laissa säädettyjen maahanmuuttoon liittyvien tehtävien hoitamista varten.

Tiedot voidaan luovuttaa myös konekielissä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla.

62 §

(Kumotaan)

Tietojen poistaminen kuntaanosoitusrekisteristä ja tietojen säilyttäminen

Kuntaanosoitusrekisterissä olevat rekisteröityä koskevat tiedot poistetaan, kun niiden käyttötarvetta ei enää ole ja viimeistään viiden vuoden kuluttua viimeisestä rekisteröityä koskevasta merkinnästä.

Kuntaanosoitusrekisterin ja siihen sisältyvien tietojen pysyvistä säilyttämisestä määrää arkistolaitos siten kuin arkistolain (831/1994) 8 §:n 3 momentissa säädetään. Muutoin sovelletaan, mitä arkistolain 8 §:n 2 momentissa säädetään asiakirjan säilyttämisestä.

87 §

87 §

Tiedonsaantioikeus

Tiedonsaantioikeus

Työ- ja elinkeinoministeriöllä, aluehallintovirastolla, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella, kehittämis- ja hallintokeskuksella, työ- ja elinkeinotoimistolla, kunnan viranomaisella, Kansaneläkelaitoksella sekä Väestörekisterikeskuksella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 2, 5 ja 6 luvun mukaisten tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot toisiltaan, Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta, kotoutumista tukevien toimenpiteiden ja palvelujen tuottajalta sekä ilman huoltajaa olevalle lapselle määrätyltä edustajalta.

Kotoutumista tukevien toimenpiteiden ja palvelujen tuottajalla, jonka asiakkaaksi maahanmuuttaja ohjataan, on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä

Työ- ja elinkeinoministeriöllä, aluehallintovirastolla, kehittämis- ja hallintokeskuksella, työ- ja elinkeinotoimistolla, kunnan viranomaisella, Kansaneläkelaitoksella sekä Väestörekisterikeskuksella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 2, 5 ja 6 luvun mukaisten tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot toisiltaan, Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta, kotoutumista tukevien toimenpiteiden ja palvelujen tuottajalta sekä ilman huoltajaa olevalle lapselle määrätyltä edustajalta. (29.4.2016/320)

Kotoutumista tukevien toimenpiteiden ja palvelujen tuottajalla, jonka asiakkaaksi maahanmuuttaja ohjataan, on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä

Voimassa oleva laki

työ- ja elinkeinotoimistolta ja kunnan viranomaiselta tämän lain 2 luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden ja palvelujen järjestämiseksi välttämättömät tiedot.

Ilman huoltajaa olevalle lapselle määrätyllä edustajalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä tämän lain 57 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot työ- ja elinkeinotoimistolta, kunnan viranomaiselta, Maahanmuuttovirastolta sekä vastaanotto- ja järjestelykeskukselta.

Tiedot voidaan luovuttaa myös konekielissä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla.

Ehdotus

työ- ja elinkeinotoimistolta ja kunnan viranomaiselta tämän lain 2 luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden ja palvelujen järjestämiseksi välttämättömät tiedot.

Ilman huoltajaa olevalle lapselle määrätyllä edustajalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä tämän lain 57 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot työ- ja elinkeinotoimistolta, kunnan viranomaiselta, Maahanmuuttovirastolta sekä vastaanotto- ja järjestelykeskukselta.

Tiedot voidaan luovuttaa myös konekielissä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

kansalaisuuslain 48 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään

Voimassa oleva laki

48 §

Tiedonsaantioikeus rekistereistä

Maahanmuuttovirastolla on sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi oikeus sen lisäksi, mitä muualla on säädetty, salassapitosäännösten estämättä saada maksutta asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitulla tavalla tietoja, jotka ovat välttämättömiä Suomen kansalaisuuden saamisen, säilyttämisen, menettämisen ja siitä vapautumisen edellytysten selvittämiseksi sekä kansalaisuusaseman määrittämiseksi seuraavasti:

1) rajavartiolaitoksen toiminnallisesta tietojärjestelmästä;

2) tietoja sakkorekisteristä; ja

3) verohallinnon tietojärjestelmistä verovelvollisen tuloja ja varallisuutta koskevia tietoja ja muita verotustietoja.

Oikeudesta saada tietoja rikosrekisteristä säädetään rikosrekisterilaissa.

Edellä 1 momentissa tarkoitetut tiedot voidaan saada teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa. Maahanmuuttoviraston on ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista esitettävä henkilörekisterin pitäjälle selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

Ehdotus

(Kumotaan)

6.

Laki

Maahanmuuttovirastosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Maahanmuuttovirastosta annetun lain (156/1995) 1—3 §,
sellaisena kuin ne ovat 1 ja 3 § laissa 975/2007 sekä 2 § laissa 1160/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Asema

Asema

Sisäasiainministeriön alaisena on Maahanmuuttovirasto.

Sisäministeriön alaisena on Maahanmuuttovirasto.

2 §

2 §

Tehtävät

Tehtävät

Maahanmuuttovirasto käsittelee ja ratkaisee ne ulkomaalaisia ja Suomen kansalaisuutta koskevat asiat, jotka lailla tai valtioneuvoston asetuksella on säädetty sen tehtäväksi.

Maahanmuuttovirasto vastaa:

1) kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta;

2) säilöönottoyksiköiden käytännön toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta;

3) valtion vastaanotto- ja järjestelykeskusten sekä valtion säilöönottoyksiköiden ylläpidosta;

4) ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpanon ohjauksesta.

Maahanmuuttovirasto pitää ulkomaalaisrekisteriä, vastaanoton asiakasrekisteriä ja edustajarekisteriä. Maahanmuuttovirasto tuottaa toimialaansa koskevissa asioissa tietopalveluita ministeriölle ja muille viranomaisille sekä kansainvälisille järjestöille.

3 §

Muutoksenhaku

Maahanmuuttovirasto käsittelee ja ratkaisee ne ulkomaalaisia ja Suomen kansalaisuutta koskevat asiat, jotka lailla tai valtioneuvoston asetuksella on säädetty sen tehtäväksi.

Maahanmuuttovirasto vastaa:

1) kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta;

2) säilöönottoyksiköiden käytännön toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta;

3) valtion vastaanotto- ja järjestelykeskusten sekä valtion säilöönottoyksiköiden ylläpidosta;

4) ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpanon ohjauksesta.

Maahanmuuttovirastolla on ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän ylläpito- ja kehitysvastuu Maahanmuuttovirasto tuottaa toimialaansa koskevissa asioissa tietopalveluita ministeriölle ja muille viranomaisille sekä kansainvälisille järjestöille.

3 §

Muutoksenhaku

7.

Laki

turvallisuusselvityslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan turvallisuusselvityslain (726/2014) 25 §:n 1 momentin 10 kohta sekä 37 §:n 1 momentin 7 kohta, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

25 §

25 §

Perusmuotoisen henkilöturvallisuusselvityksen tietolähteet

Perusmuotoisen henkilöturvallisuusselvityksen tietolähteet

Henkilöturvallisuusselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät:

Henkilöturvallisuusselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät:

10) ulkomaalaisrekisteriin ja viisumirekisteriin;

10) ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmään ja kansalliseen viisumitietojärjestelmään;

37 §

37 §

Yritysturvallisuusselvityksessä käytettävät tietolähteet

Yritysturvallisuusselvityksessä käytettävät tietolähteet

Yritysturvallisuusselvitystä laadittaessa voidaan käyttää:

Yritysturvallisuusselvitystä laadittaessa voidaan käyttää:

7) ulkomaalaisrekisteristä saatavia tietoja;

7) ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmästä saatavia tietoja;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 6 §:n 1 momentin 22 kohta, sellaisena kuin se on laissa 923/2017, ja lisätään 6 §:n 1 momenttiin uusi 23 kohta, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:

22) matkapalveluyhdistelmien tarjoajista annetun lain (921/2017) 14, 17 ja 18 §:ssä säädetyn tehtävän hoitamista.

22) matkapalveluyhdistelmien tarjoajista annetun lain (921/2017) 14, 17 ja 18 §:ssä säädetyn tehtävän hoitamista;

23) ulkomaalaislaissa (301/2004), kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetussa laissa (907/2017), kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä annetussa laissa (908/2017) ja kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetussa laissa (/) säädettyjen ulkomaalaisen maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontatehtävien hoitamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki

viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 24 kohta, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

24 §

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

24) asiakirjat, jotka koskevat pakolaista tai turvapaikan, oleskeluluvan tai viisumin hakijaa, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna pakolaisen tai hakijan tai näiden läheisten turvallisuutta;

Ehdotus

24 §

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

24) asiakirjat, jotka sisältävät henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa (/) annetun lain 1 §:n 1 momentin 1—5 kohdassa säädettyssä tarkoituksessa käsiteltäviä henkilötietoja, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna sen henkilön, jonka tietoja käsitellään tai hänen läheisensä turvallisuutta tai aiheuta heille vahinkoa tai haittaa;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .